

CURS DE GEOGRAFIE

PENTRU

UZUL ÎNVĂȚĂMĂNTULUI SECUNDAR

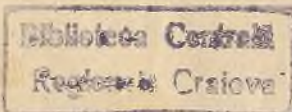
Intocmit dupe programele în vigoare

PĂMÎNTUL

DE

G. T. BUZOIANU

Profesor de geografie.

A IX-a EDITIONE

Aprobată de Minister

In. 2324

CRAIOVA

Tipo-Litografia Națională Rălian și Ignat Samitca

1893.

Mihail German

M. German

AFRICA

CAP. I.

SITUAȚIUNE

Africa este situată între $37^{\circ} 20'$ latitudine de Nord și $34^{\circ} 58'$ latitudine de Sud; și între $17^{\circ} 70'$ longitudine occidentală și 46° longitudine orientală.¹⁾

Lungimea sa de la Nord spre Sud este de vre-o 7,500 km., cea de la Est spre West de vre-o 7,000 km.; iar suprafața totală este de aproape 30 milioane km. p. (29,823,250 km. p.)

Separată de Asia prin canalul istmului de Suez, Africa are forma unei insule triunghiulare cu vârful întors spre Sud. Ea se mărginește la Nord cu Marea Mediterană, de la ist-

¹⁾ Calculată dupe meridianul din Greenwich.

mul de Suez până la strâmtoarea Gibraltar, la West cu oceanul Atlantic, până la capul Acelor și la Est cu oceanul Indian, până la strâmtoarea Babel-Mandeb și cu Marea Roșie, până la istmul de Suez.

C O A S T E

Cele trei laturi ale acestui continent se pot împărți în șase coaste:

1) *Coasta septentrională*, udată de Marea Mediterană, care o separă de Europa, este împărțită de capul Bon în două părți: cea de Est, mai pretutindeni deșartă și nisipoasă până la îmbucătura Nilului și cea de West, în general muntoasă și puțin favorabilă navigațiunei. Urmând întreaga coastă de la Est spre West, întâlnim golful *Sirta*, golful *Gabes* și golful *Tunis*, apoi capurile *Bon*, *Carbon* și *Ceuta* la strâmtoarea Gibraltar.

Afară de insula *Djerba* din golful *Gabes*, această coastă nu prezintă nici o insulă demnă de remarcat.

2) *Coasta Nord-Estică* este udată de Marea Roșie până la strâmtoarea *Bab-el-Mandeb* unde se află insula *Perim*, și de golful *Aden* până la capul *Guardafui*. Această coastă prezintă pe unele locuri insule de coraliu, care împiedică navigațiunea.

3) *Coasta de Est* este udată de oceanul Indian de la capul *Guardafui* și până la capul *Acelor*. Această coastă prezintă mai întâi la Est de capul *Guardafui*, insula *Socotora*, apoi spre Sud insulele *Seișele*, *Amirante*, *Comore*, *Mascarine* și în fine marea insulă *Madagascar*, a cărei suprafață apropie țifra de 600,000 k. p.; iar pe coastele *Zanghebarului*, insulele *Pemba*, *Zanzibar*, *Mafia*, etc.

Ea prezintă de asemenea golfurile *Algoa*, *Delagoa* și *Sofala* și capurile *Delgado* și *Corientes*, situate la cele două extremități ale canalului *Mozambic*, care se află restrâns între insula *Madagascar* și continent.

4) *Coasta de West* ține de la capul *Acelor* și până în fundul golfului de *Biafra*.

Această coastă nu prezintă golfuri de cât la cele două extremități. În partea de Sud se distinge golfurile *Simonsbay*, *Tabla* și *S-ta Elena*, iar de-a lungul coastei, dela Sud spre Nord, sunt capurile *Buna-Speranță*, *Negro*, *Frio*, *Lopez* și *St. Iohn*.

În golful de *Biafra* se află patru mari insule: *Fernando-Po*, *insula Prințului*, *St. Tomas* și *Anabon*; iar mai departe în ocean, *Ascensiunea* și *S-ta Elena*.

5) *Coasta Guinei* este udată de golful *Guinei* până la capul *Palmelor* și de oceanul Atlantic până la capul *Verde*. Pe această coastă

Algoa

șe află golful *Benin* și alte golfuri mai mici, și arhipelagul *Bissagoș*. Se împarte ea însăși în șease părți: *coasta Benin*, *coasta de aur*, *coasta de fildeș*, *coasta grânelor* și *coasta Siera Leone*.

6) *Coasta de Nord-West* se întinde de la capul Verde până la capul *Spartel*.

Această coastă este în general puțin favorabilă navigațiunei, mai cu seamă cât ține litoralul Saharei. Ea prezintă capurile *Miric*, *Branco*, unde se află și Banca *d'arguin*, *Barabas*, *Bojador*, *Nun* și *Spartel* de partea occidentală a strâmtoarei Gibraltar.

De-a lungul acestor coaste se află patru grupuri de insule: *Arhipelagul*, *Capul Verde*, grupul *Canarielor* cu piscul *Tenerifa*, (3720 m.), grupul *Maderelor* și acel al *Azorelor*.

DIVIZIUNILE USCATULUI.

Coastele triste și uniforme pe întregul contur al Africei, mărginite când de nisipuri, când de lagune, fără peninsule și mai fără golfuri, ne dă o idee despre structura interiorului Africei.

Orografia acestui continent, pe unele locuri încă necunoscut, se reprezintă printr'un vast platou triunghiular, care se întinde de la vre-o

12° latitudine de Nord și până la vre-o 28° latitudine de Sud. Acest platou, numit **Platoul Austral** al Africei, merge crescând de la Sud spre Nord, unde atinge o înălțime de 1000 m. În dezvoltarea sa gigantică, el oferă un aspect neașteptat și niște contraste foarte variate: fluvii mari și rezezi, lacuri imense, munți lipsiți de vegetațiune, oaze acoperite cu o verdeață strălucitoare și chiar pustii aride și arzătoare.

El este susținut mai de toate părțile de lanțuri de munți, cari formează un litoral înalt și dezolat, începând din Senegambia și urmează cele două laturi ale triunghiului până la marea Roșie.

Partea de Sud este cea mai importantă și cea mai bine cunoscută. Ea prezintă munții *Kalamba* sau *Drakenberg* cu vârfurile *Cathkin-Peak* (Natal) 3.160 m. și *Mauch-Spitze* (Transvaal) 2660 m., cari se întind prin Colonia Capo, spre Nord-Est și care se pierd în mare printr'o serie de platouri și terase, dispuse în formă de trepte, până la capul Acelor. Prezintă mai multe lanțuri secundare ca munții *Karee*, *Nieuwenild*, *Zwarte* etc.

La Nord de fluviul Orange se întinde așa numitul deșert *Kalahari*, care este mai mult o stepă ierboasă de cât o pustie.

În partea de West platoul se susține prin-

070
8.79

tr'o serie de munți cunoscuți sub numele de **Terasele occidentale**, și care se continuă de la îmbucătura Orangelui până la golful de Biafra. Părțile joase ale acestor terase sunt mai pretutindeni nesănătoase, pe când platourile, mai cu seamă prin Angola, sunt destul de fertile.

Terasele occidentale se termină în partea de Nord prin masivul *Kamerun*, înalt de 4.190 m., de care ține și insulele de golful Biafra; iar spre West de acesta se ridică mai multe masivuri, printre cari se distinge muntele *Atlantica*, spre Sud de lacul Tchad.

De-a-lungul coastelor Guinei septentrionale se continuă spre West o succesiune de coline mici și neînsemnate, cari se îndreptează apoi spre Nord sub numele de masivul *Fota-Djalon*. Acest lanț se poate considera ca zidul occidental al marelui platou.

Spre Sud de aceste coline se întinde până la mare, câmpia Guinei septentrionale, care este joasă, udată de numeroase cursuri de apă și terminată prin o mulțime de lagune.

În partea de Est marele platou se susține de **Terasele orientale**, cari se întind de la golful Delagoa, unde se termină munții Kalamba, și până în ținutul Somalului. Această regiune prezintă o lungă grămadire de lanțuri muntoase, printre care se remarcă gâtul *Lupata* înconjurat de fluviul Zambezi și masivul *Bis-*

marck; iar mai spre Nord, între 1°—3° subt ecuator, munții *Kilimandjaro*, (5703 m.) *Kenia*, (5500 m.). ale căror vârfuri sunt acoperite în tot d'auna cu zăpadă.

Marele platou se termină în partea de Nord-Est prin platoul **Abisinian**, de formațiunea granitică și vulcanică. Acest platou este brăzdat de scobituri adânci, prin care se scurg torente numeroase, și care se continuă, de-a lungul golfului Aden, până în capul Guardafui. Se găsește vârful *Rus-Daschan*, înalt de 4.620 m.

În fine platoul Abisinian se continuă spre Nord de-a lungul mării Roșie prin lanțul **Arabic**, în care se distinge vârful *Kamerab*.

La Nord de platoul Austral se întinde câmpia **Sudanului**. Această regiune este în general fertilă, mai cu seamă pe valea Nigerului. Altitudinea terenului nu trece nicăeri peste 800 m. Culturile și stepele alternează cu pădurile de sicomori și tamarini. Spre Est de lacul Ciad începe o pustie, care se leagă cu Sahara; cursurile de apă încep a fi din ce în ce mai rari și nu se întâlnește oare-care viață vegetală de cât prin oazele: *Uadai*, *Darfur*, *Dar-Albu* etc.

Pustia Saharei se întinde la Nordul Sudanului și Senegambiei, de la oceanul Atlantic și până în valea Nilului, pe o lungime de vre-o 5500 km. și o lățime care variază între 1500 și 2000 km.

Sahara este o pustie în general joasă și pe mai multe puncte chiar mai joasă de cât nivelul mării. Solul său este acoperit pe întinderi imense, dintr'un nisip subțire și ușor.

Vânturile gonesc nisipul ca și valurile mării și formează niște dune, orientate de ordinul de la Nord-Est către Sud-West, adică în direcțiunea vântului.

Ast-fel s'a format la picioarele capului Branco-banca de Arguin.

Această pustie, cea mai mare dupe suprafața globului, este presărată ici și colo cu câte-va platouri, cari, fiind mai înalte, sunt apărate de nisipuri, au o climă ceva mai răcorită și prezintă oare-care vegetațiune. Acestea sunt Oazele: *Adrar*, *Kauar*, *Asben*, *Jebel-Hogar*, *Bilma*, *Insalah* și altele.

La Est de meridianul Tunisului, solul, fără a înceta de a fi nisipos, se ridică pentru a forma vastul platou *Hamadan*; iar dincolo de acest platou se întinde pustia Libiei până în valea Nilului.

În fine, la Nordul Africei, între capul Bon și insulele Canarii, se întinde lanțul Atlas, a cărui înălțime se urcă la 3500 m. (vîrful *Miltsin*). Partea occidentală a acestui masiv care brăzdează Marocul, se numește *Maghreb-el-Aksa*; iar cea orientală se desparte în două ramuri, dintre care una străbate prin mijlocul

Algeriei și Tunisului, iar alta mărginește litoralul Mediteranei.

CURSURI DE APĂ

Apele curgătore ale Africei se scurg în trei basinuri principale: marea Mediterană, oceanul Atlantic și oceanul Indian.

Cele cari se scurg în Mediterana sunt de o mică importanță, din cauza apropierei munților Atlas de țermul mării.

Cele mai principale sunt:

Medjerda, care străbate Tunisul de la Sud-West către Nord-Est; *Cheliful*, care străbate Algeria de la Sud-Est spre Nord-West și *Tensiftul*, care trece prin Maroc.

Nici unul din aceste fluvii nu poate fi navigabil, pentru că în timpul ernei ele suni niște torente, iar în timpul verei scad din cauza căldurei.

Pe platouri se află o mulțime de lacuri, «șoturi», unele uscate altele pline pe jumătate cu apă sărată.

Cursurile de apă ce isvorăsc din panta meridională a munților Atlas, sunt încă și mai puțin importante, pentru că se pierd de ordinul prin nisipurile Saharei.

Cele care se varsă în oceanul Atlantic sunt: *Senegalul*, (2840 km.). Ese din masivul Fota-

Mihail Geomina

Djalon. Curge de la Sud-Est spre Nord-West, separă câmpia Senegambiei de pustia Saharei și se varsă în ocean lângă orașul St.-Louis.

Gambia, (1430 km.). Curge aproape paralel cu cel precedent și se varsă în ocean lângă orașul S ta Maria de Bathurst, formând o largă îmbucătură.

Aceste două fluvii au dat numirea țerei ce udă.

Guinea septentrională este udată de mai multe cursuri de apă, cari nu prezintă o mare importanță.

Nigerul, (4800 km.) isvorăște din partea orientală a masivului Fota Djalon, curge mai întâi spre Nord-Est până la Timboctu; aci, oprit de nisipurile Saharei, se îndreptează spre Est și apoi spre Sud-Est și Sud, în forma unui arc de cerc, și se varsă în golful de Biafra, formând o mulțime de lagune.

Cel mai important dintre afluenții săi este *Benue*, care ese din spre Sud de lacul Tchad.

Ogue, care curge pe lângă ecuator și care nu se cunoaște în tot cursul său.

Congo sau *Zairo*. Ese din interiorul platoului austral. Curge mai întâi spre Nord sub numele de *Lualaba*, primind în aceeași direcțiune o mulțime de afluenți; se îndreptează apoi spre West și Sud-West, străbătând Tera-sele occidentale, pe unde formează o mulțime

de cascade, și se aruncă în ocean printr'o largă îmbucătură, dupe un curs de 4200 km.

Cunene, puțin important, curge mai la Sud de precedentul și formează limita meridională a provinciei Benguela.

Orangele, (1860 km.) ese din munții Drakenberg, curge de la Est spre West, primește în cursul superior pe *Vaal*, care înconjură spre Nord statul liber de Orange, formează limita septentrională a coloniei Capo și se varsă în ocean sub numele de *Kai-Gariep*.

Oceanul Indian primește numai două fluvii importante.

Limpopo, (1600 km.) care ese din masivul Drakenberg, îl înconjură în partea de Nord, formând un arc de cerc, și se varsă în ocean după un curs de vre-o 1600 km.

Zambezul, (2660 km.) Ese din centrul marelui platou printr'o mulțime de brațe, curge în general de la West spre Est, făcând mai multe cotituri, formează cascada *Victoria* înaltă de 300 metri, înconjură regiunea munților Lupata și se varsă în canalul Mozambic, formând o mare deltă. În cursul interior primește pe *Chire*, prin care comunică cu lacul *Nyassa*.

Cele-alte cursuri de apă ce se varsă în acest basin sunt de o slabă importanță.

În partea de Est Mediterana primește apele celui mai important fluviu din Africa. Acesta

este Nilul, (6180 km.) el isvoraște din lacul Albert Nianza sub numele de *Kiri*, primește plusul apelor din lacul Baringo și trece mai întâi printr'o serie de cascade până la piciorul teraselor septentrionale ale marelui platou. Aci întâlnește o regiune joasă și mlăștinoasă, care-i trimite toate apele printre care se distinge Nilul alb. Ambele întrunite intră în Egipt pe la orașul Syene și la Karthum primește pe *Nilul albastru* care vine din platoul abisinian, încărcat de afluenți; apoi își continuă calea spre Nord, făcând mai multe cotituri, până la Cairo. Aci începe delta, care se compune din mai multe brațe, dintre cari două mai principale: *Rozeta* spre West și *Damieta* spre Est.

Ploile intertropicale, proprii acestor regiuni, umflă apele acestui fluviu și îl face să debordeze la epocă determinate. Când se ratrag apele în matca lor, lasă în urmă un nămol, care îngrășă pământul și care a făcut din Egipt țara cea mai productivă din Africa.

LACURI

În interiorul Africei se găsesc lacuri de o dimensiune considerabilă. Aceasta provine din faptul că coastele fiind mai pretutindeni muntoase, urmează ca interiorul să prezinte depre-

siuni, cari la epoca ploilor intertropicale, se umple cu apele ce se scurg de prin munți.

Ast-fel în interiorul Sudanului se află o depresiune considerabilă (42,000 km.), în care se varsă mai multe cursuri de apă, și cari poartă numele de lacul Tchad. Acest lac formează un basîn aparte, pentru că n'are nici o comunicație cu oceanul.

Pe equator, la originea Nilului, începe regiunea marilor lacuri: *Albert Nianza*, (Mwutan) *Victoria*. *Nianza* (Ukerewe) și *Baringo*. Aceste trei lacuri sunt străbătute de equator. Printre dênsele se află altele de o importanță inferioară și încă nu destul de bine cunoscute.

La Sud de acestea se întind lacurile *Tanganika*, *Benguelo* și *Nyassa*, cari se află situate la Nord de basînul Zambezului.

Lacul *Ngami*, formează un basîn aparte, fără a comunica cu oceanul, ca și lacul Tchad.

CLIMA

Luată în general clima Africei este caldă, uscată și nesănătoasă. Străbătută prin mijloc de ecuator, Africa nu cunoște de cât căldurile intertropicale, afară de coastele udate de Mediterana, unde domină o climă fericită, și de regiunea meridională, situată la Sud de fluviul Orangele, unde domină o climă temperată.

La Nord, regiunea berberiană ¹⁾ este favorizată atât prin dulceața climelor mediterane, cât și prin prezența munților Atlas.

Spre Sud de această zonă, se întinde Sahara pe o suprafață de peste 7 milioane km. p. În această zonă căldura este cea mai nesuferită dupe glob. Această regiune nu este răcorită nici de ploii, nici de cursul apelor, nici de vegetațiune, (afară de oaze).

De această zonă ține și Egiptul, a cărui climă este oare-cum mai modificată prin cursul Nilului.

Spre Sud de această regiune se întinde zona Sudanului și a platoului austral, de la 16 grade latitudine boreală și până la tropicul Capricornului. Această zonă cuprinde Sudanul, Senegambia, Abisinia și Somalul, dimpreună cu marele platou, până la fluviul Orangele. Aci domină cele două sezoane, ploios și secetos. Senegambia de o parte și Abisinia de alta, se bucură de o climă mai temperată din cauza prezenței munților. Somalul este încă puțin cunoscut, se știe însă că și aci domină o climă foarte caldă.

Coastele situatea între cele două tropice po-

¹⁾ Prin regiunea berberiană se înțelege Marocul, Algeria, Tunis și Tripoli, adică țările locuite de Berberi. Unii geografi o numesc Barbaria, ceea-ce nu este corect.

sedă clima regiunilor ecuatoriale, cu deosebire că vecinătatea mării o temperează și prezența lagunelor o face să fie mai sănătoasă.

Regiunea australă, care se întinde de la fluviul Orangele și până la capul Acelor, posedă o climă mai temperată, care permite creșterea viei și a cerealelor. Este supusă însă la mari neregularități în regimul ploilor, și înecăciunile sunt câte o-dată funeste pentru culturi.

CAP. II.

POPULAȚIUNEA AFRICEI

Țifra populațiunei acestui continent este de parte a se cunoaște esact, pentru că numai prin ținuturile locuite de Europei s'a putut face oare cari denumerări. Totuși evaluările făcute într'un mod cu totul aproximativ, ridică țifra populațiunilor africane la 200 milioane suflete, care, în raport cu suprafața teritoriului, se găsește a fi foarte rară.

Toată partea de Nord a Africei, cu alte vorbe toată regiunea mediterance, este locuită de rasa albă. Popoarele cele mai vechi erau Mauri, cunoscuți și sub numele de Berberi. Aceștia locuiau în special cele două versanturi ale Atlasului, ocupând spre Sud oazele și drumurile din Sahara, iar spre Nord, formând cetăți înfloritoare până la termul Mediteranei.

Intru cât privește regiunea Nilului, ea era dominată de un număr confus de popoare brune, produs al amestecului rasei albe din Nord și din Asia cu rasa neagră de prin *Etiopia*.

Peste aceste popoare au năvălit, la diferite epoce, altele tot albe, ca Fenicieni, (Cartaginezi), Latini, (Romani), Teutoni, (Vandali), și Bizantini. Aceia însă cari s'au stabilit definitiv și cari au întemeiat civilizația acestei regiuni este poporul arab care a ocupat-o prin secolul VII.

Trei tipuri, cari se deosebesc prea puțin între ele, domină oazele din Sahara. Acestea sunt: *Mauri*, urmași ai vechilor Berberi, în partea de West; *Tuaregi*, un tip arab amestecat cu berberi prin centru, și *Tibu*, un tip brun, produs din amestecul tipului berber cu negrii din Sudan sau Etiopia.

Rasa berberă, neconținut împinsă spre Sud de invaziile europene și asiatice, a pătruns până în regiunea Sudanului, ocupat de numeroase populațiuni negre. Această rasă este reprezentată astăzi în Sudan prin poporul *Felatahilor* sau *Peulhilor*, a căror influență se întinde peste Niger pâna dincolo de lacul Ciad.

Toată regiunea, începând din Sudan și până la extremitatea sudică, este dominată de rasa neagră. Această rasă, cea mai înapoiată pe scara civilizației, este mai deasă prin câmpiile udate de Senegal, Gambia, Niger, Congo, Orangele, Lim-

popo și Zambezu, și mai rară prin pustii și stepe.

Pretutindeni însă Negrii duc o viață aproape sălbatică. Ei nu cunosc alt mijloc de a se pune în contact unii cu alții de cât războiul, un război de exterminare și care aproape nu încetează. Când între două triburi se întâmplă un restimp de pace, atunci furia unui despotism fără margini, ordonă uciderea a mii de ființe omenești. Pe de altă parte sclavagiul a secerat milioane de ființe, pentru ca să alimenteze cultura noilor colonii din America.

Astăzi prin locurile pe unde s'a stabilit Europeii, aceste calamități au dispărut, cu toate acestea trata sclavilor prin regiunea orientală și sălbatică din interior continuă a fi încă una din cauzele de micșorare a populațiunei africane.

Astăzi trata sclavilor se mai practică aproape numai prin Sudanul Egiptean.

CAP. III.

FASE ISTORICE

În acest continent, astăzi atât de înapoiat pe scara civilizațiunei, a existat o regiune civilizată, a cărei istorie a precedat cu mult pe aceea a Europei. Această regiune este Egiptul. Egiptenii întinseră cunoștințele lor spre Sud

M. Gormay

până în Etiopia și numai pustia a putut să-i oprească în calea lor. Egiptul căzu mai întâi sub Perși (525 a. Crist.); apoi sub Alexandru cel mare (323 a. Crist.), când începu a fi guvernat de către dinastia Lagizilor; apoi sub Romani în primul secol al erei creștine și în fine sub Arabi. Astăzi Egiptul ține, cel puțin cu numele de imperiul Otoman.

Spre West de Egipt, tot pe litoralul Mediteranei, Grecii fundară *Cyrena* și Fenicienii *Cartagena*. Aceasta din urmă mai cu seamă a jucat un mare rol în comerțul antic, până ce fu distrusă de Romani (202).

După căderea Romei se formă în Nordul Africei un imperiu Vandal, care fu distrus de către Belizariu, generalul lui Justinian și până în secolul VII mai tot Nordul Africei rămase sub dominațiunea Bizantinilor. În acest secol năvăliră Arabii și ocupară aceste regiuni până în timpurile moderne. Ast-fel *Marocul* este încă un stat independent, *Algeria* fu cucerită de Francezi între anii 1830—1857, *Tunisul*, în anul 1891 și *Tripoli* a rămas provincie a Turciei.

Pe la finele secolului XV Portugezii descoperiră coastele Africei, rămase până acum în întunec și le colonizară. Dupe dânsii veniră mai întâi Olandezii, apoi Francezii și Englezii.

Astăzi mai toate coastele sunt stăpânite de Europeni.

Interiorul Africei nu se cunoscă în mare parte, de cât în secolul actual. Ast-fel Mungo-Park, René Caillé, Denham și Clapperton au explorat regiunea Nigerului; Barth și Duveyrier au explorat Sahara; Bumbaki, d'Abbadie, Burton, Speke și Grant descopereau marile lacuri de la origina Nilului; în fine David Livingstone, explora întreaga regiune a Zambezelui, Camerun și Stanley străbăteau Africa ecuatorială de la Zanzibar până la Congo și cel din urmă explora cursul fluviului cu același nume.

Relațiunile acestor exploratori ne arată că interiorul Africei este locuit de o mulțime de triburi negre, cari trăesc încă și astăzi mai pretutindeni într'o stare sălbatică.

STATELE +

Din punctul de vedere politic, statele Africei se împart actualmente în colonii, state independente și state indigene.

1) Coloniile europene țin de cinci națiuni:

a) *Coloniile franceze*: pe Mediterana, *Algeria* cu capitala Alger; *Tunis* cu capitala Tunis; pe oceanul Atlantic, *Senegalul* cu capitala St.-Louis, dimpreună cu stabilimentul *Loango* ce are drept capitală *Gabon*. În oceanul Indian, *Maiota*, *Madagascar* și *Reuniunea*.

Coloniile engleze: Pe oceanul Atlantic, stabi-

limentele din *Gambia* cu capitala *S-ta Maria* de *Bathurst*, *Siera-Leone*, *Coasta de aur*, *Cap Coast*, *Lagos*, *Elmina* etc.; iar mai spre West, în oceanul Atlantic insulele *S-ta Elena* și *Ascensiunea*; la Sudul Guinei meridionale, baia *Walfish*; la Sudul Africei *Colonia Capo* cu capitala *Capo* și *Natalul*; în fine în oceanul Indian insula *Mauriciu*, *Seișele*, *Amirante* și *Socolora*, aceasta din urmă ocupată în anul 1886.

c) *Colonii Portugeze*: În oceanul Atlantic *Azorele* și *Maderele*, cari fac parte din provinciile regatului; insulele *Capul Verde*, arhipelagul *Bissagos* și câte-va posesiuni în *Senegambia*; insula *Prințului* și *St. Tomas* din golful Guinei; *Angola* și *Benguela* cu capitala *San-Paul de Loanda* și *San-Filip de Benguela*; iar în oceanul Indian *Mozambicul*, peste care autoritatea portugezilor este neînsemnată.

d) *Colonii Spaniole*: În Maroc, *Ceuta*, *Melila* și *Teutan*; în oceanul Atlantic grupul *Cannarielor*; iar în golful Guinei insulele *Fernando-Po* și *Anobon*.

e) *Colonii Germane*, împărțite în patru grupuri. 1) Posesiunile aflate pe coasta Sclavilor, între *Wedah* și *Lagos* (engleze) și *Porto-Nuovo* (franceză), pe o întindere de vre-o-sută leghe; 2) Grupul din golful de Biafra, *Camerun*, situat la Sud de gurile Nigerului, în fața in-

sulei *Fernando-Po*; 3) *Angra-Pequenna*, teritoriu situat între fluviul *Cunene* și *Orangele*; 4) ținutul *Usagara* la West de *Zanzibar*. Aceste colonii, sunt fondate de Germani în timpurile noastre.

f) *Coloniile italiene*, sunt *Nasauah* și tot ținutul până la *Asab*, cu o populație de 1300 suflete ocupate în timpurile din urmă.

g) *Statele care țin de imperiul Otoman*: *Egiptul* ¹⁾ cu capitala *Cairo*, vilaetul *Tripoli* cu capitala *Tripoli*.

2) Statele independente sunt:

Marocul cu capitala *Fez*; *Abisinia* cu capitala *Gondar*; Republica *Orangele* cu capitala *Blömfontein*, *Traasvaalul* cu capitala *Pretoria* și statul liber *Congo*, cu capitala *Congo* sau *San-Salvador*.

3) Intru cât privește statele indigene ale Africei centrale și australe, prea puțin merită numele de state; mare parte dintr'ânsele nu sunt alt-ceva de cât niște triburi. Sahara este locuită de Mauri spre West, de Tuaregi în centru și Tibuși spre Est. În Sudan sunt statele *Uadai*, *Borgu*, *Kanem*, *Bornu*, *Hausa* etc. În Guinea septentrională regatele *Achantis* și *Dahomey* și republica *Liberia*. ²⁾ În Guinea meridională

¹⁾ Această dependență este mai mult nominală.

²⁾ Fondată în secolul actual pentru a servi drept patrie negrilor liberați din America.

Congo și în fine în partea de Est Zanzibarul cu capitala Zanzibar.

CAP. III.

AFRICA SEPTENTRIONALĂ

MAROCUL

Imperiul Marocului se află situat în partea de Nord-West a Africei. El se mărginește la Nord cu marea Mediterană și strâmtoarea Gibraltar; la West cu oceanul Atlantic; la Sud cu Sahara și la Est cu Sahara și Algeria.

Suprafața totală este de 812,330 km. p.

În vechime această regiune se numia Mauritania tingitană. Ea fu supusă pe rând de Cartaginezi, Vandali, Greci, Bizantini și în fine de Arabi, cari domnesc încă și astăzi.

Guvernul este despotic. Împăratul este șeful civil și religios al imperiului.

Populațiunea totală a Marocului este de 6,740,000 locuitori, ceea ce dă o densitate de aproape 8 loc. pe km. p.

Marocul este străbătut de lanțul Atlas, *Maghreb el-Aksa*, în direcțiunea de la West spre Est, precum și de mai multe cursuri de apă puțin importante, ca *Muluia*, care curge spre Nord și se varsă în Mediterana aproape de

frontiera algeriană, apoi *Sebu*, *Rebia*, *Tensift*, etc. cari se varsă în oceanul Atlantic.

În regiunea Tell, domină o climă frumoasă. Munții Atlas apără această regiune de vânturile Saharine. Partea despre Sud de Atlas suferă o climă arzătoare ca și aceea a Sahariei.

Solul se împarte din punctul de vedere al producțiunii în *Tell*, sau locuri cultivabile, și *Sahara* sau partea pustie.

Produce în abundență cereale: meiu, orez și porumb, însă nu se cultivă cu îngrijire. Produce de asemenea alfa ¹⁾, puțin bumbac, tutun renumit și arbori fructiferi, printre cari se disting miedalul, curmalul, măslinul, portocalul și via.

Din tot pământul cultivabil numai $\frac{1}{4}$ se cultivă. Restul solului formează pășuni întinse, cari nutresc numeroase turme de animale. Lâna oilor din Maroc este renumită, iar pielea caprelor alimentează industria marochinelor, care este cea mai răspândită din Maroc. Cămilele caii de rasa arabă, asinii, catării, boii, oile și caprele mai cu seamă se găsesc în turme numeroase.

Posedă mine de cupru, fier, sare și plumb, în mare parte neexploatate.

Industria acestei țări este înapoiată. Se fabrică la *Fez*, *Rabat* și prin alte localități mai

¹⁾ O specie de plantă textilă.

importante, diferite stofe de mătase, postavuri, tapeturi. *marochinuri*, olării etc.

Capitala imperiului este Fez, 100,000 locuitori, situat pe fluviul Sebu; reședința sultanului. Centrul cel mai activ al Marocului și punctul de plecare al caravelor care călătoresc la Meca.

Celelalte centruri mai importante din interior sunt: *Marocul* (50,000 loc.) situat pe Tensift, înconjurat de palmieri; *Mechinez* (45,000 loc.) situat mai la Sud de Fez, și *Tafilet* situat pe limita Saharei, de unde pleacă caravanele spre Timbuctu.

Principalele porturi maritime sunt:

Pe marea Mediterană, *Ceuta*, *Tetuan* și *Melilla*, care sunt ale Spaniolilor. Populațiunea totală a acestor așa numite prezidii se urcă la țifra de 10,000 loc.

Pe oceanul Atlantic: *Tanger*, (20,000 loc). Primul port al Marocului. Aci se află reședința consulilor europeni. *Casablanca*, *Mazagan*, *Rabat-Saleh*, *Saffi* și *Mogador*, porturi.

Comerțul exterior al acestor țări abia trece peste țifra de 32 milioane lei pe an.

Anglia ia parte cu două treimi; apoi vine succesiv Franța, Spania, Portugalia, Italia și Belgia.

ALGERIA

Algeria este cea mai importantă din coloniile franceze. Se mărginește la Nord cu marea Mediterană; la Est cu Tunis și Tripoli; la Sud cu Sahara și la West cu Maroco.

Suprafața totală atinge țifra de 767,065 km. pătrați.

În vechime această regiune se numia în partea de Est *Numidia* și cea de West *Mauritania cezariană*. Ea recunoscă mai întâi supremația Cartiginei, apoi fu supusă succesiv de Romani, de Vandali, de Bizantini (evul mediu), de Turci (1516) și în fine de Francezi, cari o cuceriră între anii 1833—1857.

Populația acestei țări, compusă din Berberi, Arabi, Francezi și Ebrei, aprăpie țifra de 4 milioane locuitori, adică o densitate de 6 loc. pe km. p.

Algeria este străbătută, tot în aceeași direcțiune ca Marocul (de la West spre Est), de lanțul Atlas, care se divide în două masivuri paralele: masivul *mediteranian* și masivul *interior*.

Acest lanț formează linia de împărțire a cursurilor de apă. Parte din aceste cursuri se duc spre Mediterana: *Șeliful*, *Uld-el-Kebir*, *Uld-el-Berber* etc. Cele cari isvorăsc din masivul interior și se îndreptează spre Sud, se pierd în nisipurile Saharei.

scutit
la 22 noiembrie
H. H. H. H.

În interiorul celor două lanțuri se întinde o serie de platouri, prevăzute cu o mulțime de lacuri («șoturi»), cari în timpul ploilor se umple, iar în timpul uscăciunii scad, lăsând astfel cantități mari de sare cristalizată.

În această țară domină clima mediteraniană, cu deosebire că este ceva mai caldă de cât aceea a Marocului, din cauza vânturilor Sahariene. Este temperată însă pe platouri și mai cu seamă prin părțile înalte ale Atlasului.

Cele două lanțuri ale Atlasului împart solul Algeriei în trei regiuni deosebite :

1) Regiunea *Tell*, care se întinde de la țărmul Mediteranei și până la piciorul Atlasului mediteran. Aceasta este regiunea cerealelor. Ea coprinde tocmai a treia parte de terenuri cultivabile, din întreaga suprafață.

2) Regiunea *Platourilor*, care se coprinde între Atlasul mediteranian și Atlasul interior. Aceasta este regiunea pădurilor a pășunilor și a șoturilor.

3) Regiunea *pustiei*, care se întinde de la piciorul Atlasului interior spre Sahara fără limită determinată. Aceasta este regiunea nisipurilor și a oazelor.

Producțiunile de căpetenie sunt : grâul tare, orzul, orezul, etc. ; tutun, bumbac, in, via, măsline, portocali, lămâi, palmieri și curmalii, cari se înnumără cu milioanele.

Întinderea pădurilor este considerabilă. Ele se exploatează deja pe o scară destul de întinsă.

Livezile naturale, precum și în mică parte cele artificiale, nutresc o mulțime de animale domestice, printre cari se disting boii, oile, caii de rasă arabă, caprele, asinii, catării și cămilele.

Producțiunea gândacilor de mătase este remarcabilă.

Minele sunt abondente. Se găsește fier, plumb, cupru, antimoniu, zinc, mercuriu, sare, precum și numeroase ape termale. La aceasta putem adăoga și pescuitul mărgeanului dupe coaste.

Industria algeriană este încă la început. Totuși, favorizată cum este de mașinile franceze și de cantitatea considerabilă a combustibilului vegetal, ea progresează pe sic-care zi

Principalele orașe ale Algeriei sunt :

Alger (74,000 loc.) capitala Coloniei. Este situat la piciorul micului Atlas, cam la o egală distanță între Oran și Bon. Cel d'întâi port militar și comercial. Arsenal maritim. Este pus în comunicațiune cu porturile din Sudul Franței, Italiei, Spaniei, Greciei etc.

Medeah (16,000 loc.) și *Orleansville* sunt centrurile militare și târgurile de lână și cereale cele mai importante din această provincie.

Oran (68,000 loc.) Port situat în partea oc-

cidentală. Este capitala provinciei Oran. *Tlem-sen* (28,000 loc.), *Sidi-Bel-Abbes* (22,009 loc.) și *Mascara* (15,000 loc.) sunt centruri importante din această provincie.

Constantina (45,000 loc.) este capitala provinciei cu același nume. Oraș întărit. *Philipeville* (22,000 loc.) și *Bona* (33,000 loc.) sunt debușeurile acestei provincii.

Comerțul exterior, la care ia parte mai toate țările din Westul și Nordul Europei, atinge țifra de 400 milioane pe an.

Drumurile de fer ocupă deja o întindere de 2200 km.

TUNISIA

Se mărginește la Nord și Est cu marea Mediterană; la West cu Algeria și la Sud cu Tripoli.

Suprafața totală este de 116,350 km. p.

În vechime Tunisia a suferit soarta Cartaginei, devenind provincie romană. La începutul veacului de mijloc fu ocupată de Vandali și mai târziu de Bizantini. În secolul al 7-lea fu ocupată de Arabi. În anul 1535 fu cucerită un moment de Carol Quintu și în 1574 deveni tributară imperiului Otoman. În fine în 1881 s'a pus sub protectoratul francez.

Populațiunea totală se urcă la țifra de 1,500.000 locuitori. Ea se compune din Berberi, Mauri,

Arabi, Turci, Ebrei și Negrii. Religiunea dominantă este islamismul.

Tunisia este străbătută de ultimile ramificațiuni ale Atlasului, care o împarte și pe ea în două regiuni deosebite:

Spre Nord regiunea *Tell*, prevăzută cu văi fertile; iar spre Sud regiunea sahariană, acoperită cu nisipuri.

Cursurile de apă sunt puțin importante. Singurul demn de observat este *Madjerdah*, care se aruncă în golful Tunis. Lacurile însă sunt numeroase și de o mare întindere, mai cu seamă în partea de Sud-West.

Clima nu diferă întru nimic de aceea a Algeriei.

Regiunea *Tell* produce cereale în abundență. Mai produce de asemenea tutun, măslini, curmali, indigo, etc.

Nutrește un mare număr de animale domestice, printre cari se disting oile cu coada groasă, caii de rasă arabă, cămile, boi și capre.

Cultura gândacilor de mătase este remarcabilă.

Prin munți se găsesc mine de fier și de plumb, însă abia acum au început a fi exploatare.

Industria Tunisiei este încă în stare primitivă. Se fabrică prin orașele mari, arme, pielării, buruzuri, haine brodate cu aur și argint. Se pre-

At. Gervais

pară în mică cantitate și piei de marochin, esențe de roze și iasomie etc.

Capitala regenței este **Tunis** (145,000 loc.) situat într-o lagună în apropiere de ruinele antice Cartagina. Oraș industrial și primul port al regenței.

Kairuan (15,000 loc.) Situat în interior. Oraș sfânt și centru de comerț important.

Hamamel, **Sussa** și **Sfax** sunt trei porturi mici, situate spre Sud de Tunis.

Comerțul exterior abia trece peste 20 milioane lei pe an. El progresează în fie-care zi.

Drumurile de fer ocupă deja o întindere de aproape 400 km.

T R I P O L I

Această provincie se întinde de-a-lungul Mediteranei între Tunisia, Algeria, Sahara și Egiptul. Suprafața totală trece de un milion km. p.

În vechime acest ținut era împărțit între Cartagina și Cyrena până când fu cucerit de Romani. Vandalii îl subjugă în 455, Bizantinii în 534, Arabii în 647 și în fine în 1835 devenii provincie turcească.

Populațiunea totală abia trece peste cifra de un milion locuitori, ceea, ce dă o densitate de abia 1 locuitor pe km. p. Ea se compune din Arabi, Berberi, Mauri, Ebrei și Negri. Religiuinea dominantă este islamismul.

În mare parte pustiu și nisipos, acest ținut nu prezintă oare-care vegetațiune de cât pe țărmul mării, prin regiunile Fezan și Barkah, și în special prin oazele *Hamadan*, *Murzuc*, *Ghat*, *Ghadames* etc.

Clima este arzătoare și băntuită foarte des de vântul Sirocco.

Grâul în mică cantitate, curmalele, smochinele, dudul, portocalul, măslinul și via sunt principalele producțiuni vegetale.

Printre animale se disting oile, cămilele și un mare număr de cai.

Sarea, natronul și potassa sunt abundente prin lacurile secate.

Industria este primitivă. Ea se mărginește în fabricarea tapeturilor comune, burnuzurilor și altor produse de prima necesitate.

Capitala provinciei este **Tripoli** (30,00 loc.) portul principal și întreprizitul mărfurilor ce sosesec prin Ghadames, Ghat și Murzuc.

În regiunea Barcah ¹⁾ se află orașul *Benghazi*, port de al doilea ordin, și spre Est de acesta orașul *Grennach*, zidit pe anticele ruine ale Cyreniei.

Comerțul exterior s'a evaluat aproximativ la vre-o 13 milioane lei pe an.

¹⁾ Vechea *Cyrenaică* care se mai numea și *Libia Pentapolică*, pentru că coprindea 5 orașe grecești, sucursale ale portului Cyrena.

EGIPTUL

Egiptul ocupă extremitatea Nord-Estică a Africei. Se mărginește la Nord cu marea Mediterană; la Est cu canalul de Suez și marea Roșie; la sud cu parte din Somal și parte din Sudan și la West cu statul Uadai, pustia Libiei și Tripoli. Se compune din Egiptul propriu zis și din Sudanul egiptean.

Suprafa totală proprie țifra de trei milioane km. p., dintre cari 1,021,000 revine Egiptului propriu zis.

Această țară este celebră în istorie. Civilizațiunea ei, poate cea mai vechiă, datează din cea mai adâncă vechime. A fost mai întâi guvernata de 26 dinastii, până în secolul VI înainte de era creștină, când fu cucerit de Perși. În secolul IV fu cucerit de Alexandru, care fundă orașul Alexandria și care lăasă domnia în mâinile Ptolomeilor până în anul 30 înainte de Christ, când deveni provincie romană. De la anul 364 dupe Christ Egiptul făcu parte din imperiul Bizantin, până în secolul VII, când fu cucerit de Arabi.

În anul 1517 fu cucerit de Turci, însă de la începutul secolului XIX Egiptul se bucură de o independență aproape complectă. Astăzi el se guvernează de un vice-rege sau kdiv,

pus, cel puțin cu numele, sub suzeranitatea imperului Otoman.

Populațiunea totală atinge țifra aproximativă de 17 milioane locuitori, dintre cari 7 milioane pentru Egiptul propriu zis.

Mai toată partea de West a Egiptului este o pustie acoperită cu nisipuri, și prevăzută cu câte-va oaze: *Siuah* ¹⁾ *Gazah*, *Farafra*, *Baharih* ²⁾ etc.

Partea de Est, de-a lungul mării Roșie, este prevăzută cu un lanț de munți, de o înălțime mediocră, cunoscut sub numele de lanțul *Arabie*, cu vârful cel mai înalt *Kamerab*.

La Sudul Egiptului pe ecuator se află regiunea marilor lacuri, explorată în a doua jumătate a secolului actual. Se cunoaște până astăzi trei mari lacuri străbătute de ecuator: *Victoria Nyanza*, cel mai mare, *Albert Nyanza* și *Baringo*.

Din *Albert-Nyanza* ese cel mai mare fluviu al Africei. Acesta este *Nilul*, 6270 km.

Direcțiunea generală a acestui fluviu este de la Sud spre Nord. Până la *Bahr-el-Ghazal* primește o mulțime de afluenți pe partea stângă; apoi nu mai primește nici unul până la *Kartum*, unde se împreună cu *Nilul albastru*, care vine din platoul *Abisinian* încărcat cu afluenți.

¹⁾ Unde se afla în vechime templul lui *Joe Ammon*.

²⁾ Numit și oaza cea mică.

De la Kartum, Nilul își formează valea, făcând mai multe cotituri, printre pustia Libiei și lanțul Atlas până la Cairo. Aci se desparte în mai multe brațe legate între dânsese printr'o mulțime de canale naturale, și se varsă în mare prin mai multe guri, cari îi formează delta, dintre care astăzi numai două prezintă oare-care importanță: *Rozeta* și *Damieta*.

Clima Egiptului ține de zona sahariacă. La Cairo termometrul se urcă vara până la 40°, și iarna scoboară până la 2° sau 3°. În Sudanul Egiptean căldura este și mai mare. Ploile sunt foarte rari.

Din punctul de vedere politic Egiptul se împarte în două mari regiuni: **Egiptul propriu-zis** cu capitala *Cairo* și **Sudanul Egiptean** cu capitala *Kartum*.

Egiptul propriu zis, se împarte în: *Egiptul de jos*, *Egiptul de sus*.

Sudanul Egiptean cuprinde ținuturile cunoscute sub numele de *Nubia*, *Sennaar*, *Kordofan* și *Darfur*.

Egiptul a fost în vechime grâнарul Europei. Debordările periodice ale Nilului favorizează cultura cerealelor, care dau până la trei recolte pe an¹⁾.

Legumele și orezul cresc mai fără cultură

¹⁾ 12—15 milioane hectolitre.

Garanța, *șofranul* și *indigo* abundă prin Egiptul de sus.

Cultura bumbacului ¹⁾ a inului și a trestiei de zahar ²⁾ au luat o dezvoltare imensă.

Din animale se pot cita caii, asinii, cămilele, boii și oile, cari dau lână neagră pentru localitate și lână albă pentru export. Albințele și gândacii de mătase prosperă pe toată întinderea.

Intru cât privește bogățiile minerale, carierele de porfir, de marmură, natronul, bituminea și sarea sunt singurele exploatare. Prin Sudanul Egiptean însă se găsesc bogății minerale încă necunoscute ³⁾.

Industria manufacturieră este aproape nulă. Egiptul nu are nici lemne nici huilie. Fabricatele de tors și țesut, stabilite de Mehemet-Ali sunt părăsite. Rafinăriile sunt în mare parte proprietatea vice-regelui. Totul se reduce așa dar la fabricarea unor obiecte de prima necesitate.

Orașe principale sunt:

Cairo (375,000 loc.). Capitala Egiptului situat pe Nil, la vârful deltei ⁴⁾. Orașul cel mai po-

¹⁾ Recolta medie 80 milioane klgr. pe an.

²⁾ Din care se fabrică până la 20 milioane kg. zahăr.

³⁾ Provincia Darfur posedă mine de cupru, în provincia Fazo se exploatează terenuri aurifere.

⁴⁾ Vre-o douăzeci de kilometri distanță.

pulat al Africeii. Industrie puțină, însă servă ca întrepuzit de comerț între Europa, Asia și interiorul Africeii ¹⁾.

Tautah (24,000 loc.). Situat spre Nord de Cairo. Oraș celebru prin târgurile sale.

Zagazig (20,000 loc.). Situat între Tintah și Cairo pe canalul dintre Alixandria și Port-Suez. Unul din târgurile deltei.

Gizeh (11,000 loc.). Situat pe stânga Nilului, ceva mai la Nord de anticul oraș Memfis, și în apropiere de Piramide. Fabrică olării.

Medinet-el-Fayum ²⁾ (26,000 loc.), în apropiere de țărmul stâng al Nilului. Comerț activ și loc de întâlnire al caravanelor.

Sint ³⁾ (32,000 loc.). Pe țărmul stâng al Nilului. Fabrică lăna. Mare comerț cu provincia Darfur și loc de întâlnire al caravanelor.

Medinet-Abu, situat în mijlocul ruinelor anticeii Teba.

Kartum (50,000 loc.). Situat la confluența celor două brațe principale ale Nilului. Capitala Sudanului Egiptean. Intrepuzit de fildeș, gumă arabică și sclavi, între Abisinia, Sudan și regiunea Nilului superior.

Printre cele alte orașe din Sudanul Egiptean putem număra pe *El-obeid*, capitala Kordofa-

¹⁾ Cu care comunică prin drumuri de caravane.

²⁾ Numit în vechime *Crocodilopolis*

³⁾ Numit în vechime *Lycopolis*.

nului; *Senaar*. capitala provinciei cu același nume și *Kasala* în apropiere de frontiera Abisinei.

Porturile Principale sunt: *Alexandria* ¹⁾ (227,000 loc.). pe Mediterana, reunit cu Nilul prin canalul Mahmudieh, cu Cairo și cu Suez prin drumuri de fier. Este portul cel mai important al Africeii și debușeu de tranzit între Europa, Africa și Asia.

Rozeta (17,000 loc.) și *Damieta* (44,000 loc.), ambele situate pe câte unul din brațele navigabile ale deltei, nu mai sunt de cât niște porturi de cabotagiu.

De-alungul canalului de Suez ²⁾ se află:

Port-Said (17,000 loc.). pe Mediterana fundat de compania de Suez.

Port-Suez (11,000 loc.), pe marea Roșie, a cărui importanță crește pe fie-care zi.

¹⁾ Fondat de Alexandru cel mare, în secolul III înainte de Christ.

²⁾ Istmul de Suez este o limbă de pământ nisipos acoperit cu lacuri sărate și bituminoase. El se întinde pe o lungime de 155 km. între Mediterana și Marea Roșie. În 1856 inginerul Ferdinand de Lesseps începu construcțiunea unui canal, care să reunească Mediterana cu marea Roșie și îl termină la 1869. Acest canal are o lungime de 160 km. și o adâncime de 8 km. Pe fie-care zi circulă prin acest canal peste 3,200 vase cu un tonagiu de aproape 6 milioane tone.

Ismailia, (4000 loc.), pe canal, aproape de Port-Suez.

Pe litoralul mării Roșii nu sunt de cât porturile *Koseir* și *Suakim*, a căror importanță nu se datorează de cât relațiunilor cu Arabia, mai cu seamă cu ocaziunea pelerinagiului la Meca.

Căile de comunicațiune ale Egiptului se reprezintă prin: fluviul Nilul, care este navigabil până la Kondokoro; apoi prin canalurile deltei; drumul postal, care merge pe Nil sau prin pustie până la Kartum; prin drumurile de fier, care brăzdează delta Nilului, funcționând între Alexandria și Suez prin Tantah și Zagazig, și se prelungește prin Cairo pînă la Siut, cuprinzând o rețea de peste 1700 km., și în fine prin drumurile de caravane, cari pleacă din partea orientală a Sudanului, străbat diferitele oaze și ajung la Kartum, la Siut, la Cairo sau la Alexandria

Comerțul general al Egiptului, afară de tranzitul prin Suez, variază între 400 și 500 milioane lei pe an, la care ia parte Anglia, Franța, Turcia, Africa centrală și orientală și Arabia.

ABISINIA

Abisinia se află situată la Sud-West de Egipt. Ea se mărginește la Nord și West cu Egiptul; la Est și Sud cu Somalul, ținutul Galasilor și ținutul Kafa.

Suprafața totală se poate evalua la țifra de 333,280 km. p.

În vechime Abisinia făcea parte din Etiopia. Creștinismul pătrunse în secolul VI. În timpurile moderne se întări și sub regele Theodoros (1855) ajunse la apogeul său. Dupe moartea acestuia, Abisinia fu împărțită în mai multe state.

Populațiunea totală atinge țifra de 8,000,000 loc. Ei țin de rasa brună etiopiană, amestecați cu Ebrei, Turci, Arabi și Galasi. Se practică religiunea creștină, amestecată cu oare care obiceiuri păgâne.

Abisinia este o țară muntoasă. Masivul **Abisinian** o brăzdează cu ramurile sale mai în toate direcțiunile.

Cursurile de apă sunt mici și fără importanță, iar pe platouri se află câte-va lacuri.

Clima de și aproape de ecuator, variază dupe altitudine: pe munți temperată, iar prin locurile joase arzătoare.

Produce pe înălțimi cereale și fructe iar prin văi humbac, cafea, tutun, etc.

Nutrește cai, asini, cămile și numeroase animale cornute.

Conține mine de aur, fier, pietre prețioase și huilie.

Industrie puțină. Se fabrică oare-cari pânzeturii, se pescă metale etc.

Centrurile de comerț ale Abisiniei sunt: *Adua* (3000 loc.) la Nord, capitala regatului Tigre; *Ankober* în regatul Choa și *Gondar* (12,000 loc.), în apropiere de lacul Tzana; iar debușeul comerțului abisinian ¹⁾ este portul *Masauh*, în insula cu același nume.

CAP. V.

AFRICA CENTRALA

SAHARA

Pustia Saharei, sau Marele Deșert se întinde la Sud de Statele berberice, de la Oceanul Atlantic până la Egipt. Fără valea Nilului această pustie s'ar întinde până la marea Roșie.

Această regiune, care ocupă o suprafață de vre-o 6 milioane și mai bine km. p., este acoperită de nisipuri mișcătoare, presărată de coline stâncoase, fără apă, fără vegetațiune și devastată de un soare arzător și de vântul *Simun*.

Așezată în zona toridă, Sahara reprezintă clima cea mai caldă dupe glob. S'a constatat că ziua căldura ajunge până la 70°; nopțile însă sunt relativ reci, pentru că adiarea nocturnă nu este împedicată nici de nori, nici de ceață. Această

¹⁾ A cărui țifără esactă nu se cunoaște.

repede variațiune de temperatură, plus valurile de nisip, purtate de vânturi ¹⁾ constituie un pericol constant pentru călătorii cari o străbat.

Prin unele părți, și în special în partea de Nord, solul este mai jos de cât nivelul mării: ceea ce ne conduce a crede că altă-dată să fi existat o mare, care s'ar fi retras. Pe alte locuri însă prezintă ici și colo niște platouri ridicate cu trei, patru sau cinci sute metrii d'asupra nivelului mării, cari, din cauza altitudinii, sunt ferite de nisipuri și prezintă oarecare vegetațiune. Acestea sunt oazele.

Cele mai principale sunt: *Adrar*, *Tuat*, *Air* sau *Azben*, *Tibesti*, *Kauar*, *Bilma* etc.

Se poate împărți în trei regiuni deosebite: Sahara occidentală sau regiunea *Maurilor*, Sahara centrală sau regiunea *Tuaregilor* și Sahara orientală sau regiunea *Tibusilor*. Populațiunea totală se crede că atinge țifra de 2,500,000 loc.

Bogățiile Saharei sunt: Palmierul de prin oaze, care dă locuitorilor pe de o parte curmalele, alimentul lor principal, iar pe de alta apărea cerealele de arșița soarelui.

¹⁾ Nisipurile duse de vânturi în direcțiunea de la Nord-Est către Sud-West, formează dune. Se citează Banca d'Arguin, care constituie un munte de nisip pe țărmul oceanului la Sud de capul Blanco.

Printre animale se distinge: Cămilele dromadare, întrebuințate la transport, și caprele ce pase prin oaze; iar prin pustie se vinează struțul.

Pe alocurea se găsește bogate depozite de sare, care constituie schimbul cel mai productiv cu Sudanul. ¹⁾

S U D A N U L

Sudanul, numit și Nigriția (țara Negrilor), se întinde la Sud de Sahara, între Senegambia; Guinea septentrională, platoul Austral (fără li-

¹⁾ Ținutul Sahara a devenit pustie în perioada terțiară, cauza acestui incident este retragerea apelor în această perioadă, probă despre asta sunt mai întâi, adâncele depresiuni de la Tunis și Atlantica, apoi succesiunile de depozite de saline, care se găsesc în abundență în Sahara.

Partea cea mai locuită, aceia unde oazele sunt mai apropiate și mai fertile este regiunea Tuaregilor.

De la Algeria și până la Timbuctu se întinde o succesiune de oaze mari și mici care a stabilit în toate timpurile și care stabilește și astăzi comunicația între Mediterana și interiorul Africii. În partea de Apus, solul Saharei este mai steril și oazele sunt mai rare. Locuitorii din aceste oaze sunt Maurii, adică anticii Berberi, cari au fost goniți de invazia Arabilor. Aceștia din urmă, parte nomazi, sunt cei mai sălbatici din locuitorii Africii, din cauză că pe de-o parte n'au putut fi în contact cu alte popoare, iar pe de alta rigoarea solului și fanatismul coranului.

mită determinată) și Egiptul. Suprafața totală se poate evalua la țifra de 4,386,000 km. p.

Această câmpie joasă, al căreia sol este fecundat de ploii periodice, este acoperit de o populațiune numeroasă, mai cu seamă în partea occidentală. ¹⁾ Spre West se află munții **Fotta-Djallon**, masiv puternic, care 'l desparte de Senegambia, și ale căror ramuri se întind spre Est până aproape de valea Nigerului; iar mai departe spre Est se întinde, printre lacul Ciad și Benue, un lanț de coline numit *Mandara*.

În partea de West, Sudanul este udat de un mare fluviu, **Nigerul**. Isvorăște din partea orientală a munților Fotta-Djallon, se îndreptează mai întâi spre Nord-Est până la Timbuctu; de aci, oprit de nisipurile Saharei, pleacă spre Est, apoi spre Sud, formând un arc de cerc, cu deschizătură spre ocean, intră în Guinea și se pierde în golful de Biafra, printr'o deltă întinsă mlăștinoasă și plină de lagune. Ca și Nilul, el se varsă la epoca ploilor, fertilizând locurile inundate. Cel mai important dintre afluenții săi este *Benue*.

Cam în centrul Sudanului și mai spre Nord se află marele lac *Ciad*, lung de 320 km. și larg de 200 km. Acest lac primește toate riurile din această regiune. El nu comunică cu oceanul.

Sudanul este o regiune caldă. Anotimpul

¹⁾ Partea orientală este mai puțin cunoscută.

ploilor care începe în Iunie și durează patru luni, este foarte nesănătos pentru Europeni.

Populațiunile Sudanului, compuse din Negrii indigeni, Tuaregi și Felahi, ating țifra de 81.700.000 suflete.¹⁾

¹⁾ În Sudan se găsește centruri populate și sate imense, deci o populațiune densă; se mai găsesc și state, regi și împărați, cari conduc numeroase popoare. Toate aceste popoare sunt de rasă neagră; cei de la Nord pare că au început a cunoaște câte-va din principiile civilizației, aceea din cauză că în timpuri vechi, ei au fost în contact cu popoarele Mediteranice.

Se observă în diferite tipuri de Negri cari domină Sudanul, un tip mai deosebit, cu formele figurii, și ale craniului mai regulate, și facultățile intelectuale mai dezvoltate, acest tip îl are poporul Felah care domină mai peste tot Sudanul. Cu cât înaintăm în interiorul Africei, cu atât populațiunile negre devin mai sălbatice. Mare parte din aceste popoare, abia dacă cunosc sentimentele binelui și al răului. Ei sunt îmbucățiți în fracțiuni nenumărate, coprinzând fie-care câte un stat, compus din mai multe colibe, peste care guvernază un șef despot absolut. Titlul de asociațiune nu îl întrebuințează de cât pentru război și războiul în aceste locuri este continuu. La acest flagel se mai adaugă unul mai mare, acesta este comerțul cu sclavii: Pe marginile orientale ale Africei s'au stabilit încă foarte de mult de către Arabii companii, în scopul de a exploata carnea omenească.

În anume zile Arabii pleacă în interiorul Africei și cu armele în mână, ridică bărbați, femei, copii și pe urmă îi vându în Arabia, Egipt și alte țeri musulmane. Pe zi ce trece însă acest comerț degenerază, pentru că coastele au început a fi păzite de Europei, cari nu mai permit să se facă comerț cu sclavii.

Statele din care se compune întreaga regiune a Sudanului sunt: Uadai, cu capitala *Uarah* sau *Warah*; Kanem, situat la Nordul lacului Ciad, cu capitala *Mao*; Baghirmi la Sud la lacul Ciad cu capitala *Kuca* sau *Kucaoa*¹⁾; Sokota sau imperiul Felahilor, a căror influență pare a predomina peste tot Sudanul, cu capitala *Sokoto* și orașe principale *Katchena*, *Kano*, *Yacobo* etc. Pe Niger se află statul *Bumbara* cu capitala *Segu*; Borgu cu capitala *Hamdalati* și *Masinia* cu capitala *Timbuctu*.

Acest ținut este în general fertil, mai cu seamă de-a lungul cursurilor de apă. Produce durah, meiu, porumb, grâu, orez, diferite plante leguminoase, sezam, arachidă și tutun. Printre arbori se disting arbori de bumbac, curmalul, smochinul, tamarinierul, salcâmul care dă goma și arborele care dă nuca de guro. Printre animalele domestice sunt: Zebrul, capra, oaia, asinul și calul; iar printre cele sălbatice se deosebesc, elefanții, ipopotamii, rinocerii, leii, panterele, girafele și struțul, cari dau comerțului fildeș, pielării, blănuri și pene renumite.

Mineralele sunt abundente; pare a se exploata însă numai aur prin *Bumbara* și fier prin *Bornu*.

Industria este cu totul primitivă; ea se re-

¹⁾ Orașul hoababilor.

zumă în fabricarea câtor-va specii de obiecte imediat necesarii vieții zilnice.

Orașul **Timbuctu** cu o populație de vre-o 20,000 suflete, este centrul cel mai important de populație. Situat pe Niger, la limita Saharei, el este locul de întâlnire al caravanelor cari vin din Sahara sau din Sudan. Cele alte centruri sunt : *Sokoto* 20,000, *Jacobo* (170,000 loc.) *Ilori* (70,000 loc.) *Kano* (30,000 loc.) etc.

Diferite drumuri de caravane, conduse de Tuaregi, Mauri sau Tibusi, pun pe Sudanezi în legătură cu Nordul Africii. Ele pleacă de prin orașele principale ale Sudanului, străbat Sahara prin diferite oaze și ajung la porturile Mediteranei, sau ale Atlanticii. *Timboctu* este centrul de oprire al tuturor caravanelor din Sudanul occidental; acesta este și târgul cel mai renumit de întreaga regiune.

INTERIORUL AFRICEI

Interiorul Africii nu este încă nici astăzi destul de bine cunoscut, cu toate descoperirile făcute în a doua jumătate a secolului nostru. Tot ce se poate ști, este că toată regiunea cuprinsă între 10° latitudine de Nord și tropicul Capricornului, este locuită de triburi de Negrii, cari duc mai pretutindeni o viață aproape sălbatică.

Aceste triburi, unele sedentare, altele nomade sunt expuse la revoluțiuni zilnice, rezultând din emigrațiuni, din războaie, din jafuri etc.

Pretutindeni viața se petrece într-o barbarie grosieră și fără nici un amestec de civilizațiune. Religioniunea dominantă este fetișismul.

Celebrii exploratori ca Stanley, Cameron, Livingstone, Brazza, Schweinfurt, Wiesman, Binder și alții, au descoperit origina unor mari cursuri de apă Congo, Ogue, Zambezu, precum și existența unor mari lacuri ca *Tanganica*, *Bauguelo*, *Nyasa*, *Moero*, etc., situate la Nord de fluviul Zambezu și lacul *Ngami*, la Sud de Zambezu, care, ca și lacul Ciad, din Sudan, nu comunică cu Oceanul.

1 p. 200 repetita

CAP. VI.

AFRICA OCCIDENTALA

INSULELE DUPE COASTA ATLANTICEI

Lumea antică nu cunoștea de cât Africa septentrională până la Sahara. Ptolomeu, cel mai mare geograf din vechime, credea că coasta Africii nu se îngustează în direcțiunea capului de Bună-speranță, ci din contră, credeau că aceste coaste se lărgeau. Tocmai în secolul XV

Portugezii începură a descoperi această coastă și găsiră drumul la Indii pe apă.

Mai târziu veniră pe rând toate națiunile maritime ale Europei să-și dispute fie-care comerțul acestor regiuni. Praful de aur, fildeşul, goma, semințele oleaginoase și mai cu seamă sclavii, constituiau principalele articole, cari se schimbau cu câte-va produse europene. Nimicirea traficului cu sclavii în 1815, ruină cea mai mare parte din stabilimentele portugeze, cari se ocupau numai cu acest comerț, și dădu Angliei, Franței și Statelor-Unite o superioritate decisivă.

Cele d'ântâi locuri de oprire pe drumul coastei occidentale este Archipelagul **Azorelor** și acela al **Maderelor**.

Archipelagul Azorelor este compus din nouă insule ¹⁾. În insula **Terceire**, cea mai importantă, se află portul *Angra*, care este și capitala întregului grup.

Maderele sunt în număr de două ²⁾. În insula **Madera**, se află portul *Funchal*. Ambele grupuri produc porumb, tutun, *vinuri* și portocale.

A doua stațiune de oprire este grupul **Cana-**

¹⁾ Numele lor sunt: *Flores, Corvo, Terceire, San-George, Pico, Fuyal, Graciosa, San-Michel și Santa-Maria.*

²⁾ Ele sunt: *Porto-Santo și Madera.*

rielor, compus din șapte mari insule ¹⁾, printre cari se distinge insula **Teneriffe** cu piscul său vulcanic și cu portul său *Santa-Cruz*.

A treia stațiune este Archipelagul **Capul Verde**, compus din zece insule ²⁾, printre cari se distinge insula **San Vincent**, cu portul ce are același nume, important ca stațiune de oprire a liniilor de vapoare engleze, destinate pentru America de Sud.

SENEGAMBIA

Această regiune constituie partea occidentală muntoasă și maritimă a Sudanului. Se desparte de Sahara, la Nord, prin Senegal; la West se udă de Atlantica, la Sud se confundă cu Guinea septentrională; iar la Est se desparte de Sudan prin munții Fotta-Djallon.

Toată coasta occidentală este joasă, formată din aluvicanele fluviilor, întretăiată de estuarii și golfuri mici, și acoperită de grupuri de insule, printre care se distinge mica insulă **Gorecea**, archipelagul **Bisagos** și grupul insulelor **Loss**.

Partea orientală este brăzdată de ramurile

¹⁾ Acestea sunt: *Fortaventura, Gomera, Grande-Canarie, Hiero (Fer), Lancerote, Palma și Teneriffe.*

²⁾ *Saptiage, Fogo, Brava, San-Nicolas, San Antonio, Boavista, Mayo, San-Vincent, Sel și Santa-Lucia.*

M. Carmona
1893-94

masivului Fotta-Djallon, cari spre Sud, ajung până la mare și în care se remarcă vârful *Timbo*.

Senegalul este fluviul cel mai important, care o udă în partea de Nord. El isvoraște din partea septentrională a munților Fotta-Djallon, curge mai întâi spre Nord, apoi, oprit de nisipurile Saharei, se îndreptează spre West până la îmbucătura sa. Cursul său e de 2840 km.

Gambia este mai scurt. El isvoraște mai la Sud de precedentul și curge direct spre West, formând la îmbucătura sa un larg estuar.

Cele alte cursuri de apă sunt mai puțin importante: *Casamanca*, *Rio-Nunez*, *Rio Sierra-Leone* etc.

În regiunea maritimă clima este toridă și nesănătoasă ¹⁾. Ploile sunt torențiale. În regiunea muntoasă, clima este mai temperată și iernele relativ destul de reci.

Senegambia coprinde patru diviziuni:

1) *Stabilimentele franceze*, în partea de Nord, reprezentate prin capitala lor *Saint-Louis*, situat la îmbucătura Senegalului și portul *Goreea*.

2) *Stabilimentele engleze*, a căror capitală este *Santa Maria de Bathurst* la îmbucătura Gambiei, dimpreună cu sucursalele.

¹⁾ Mai cu seamă din cauza vântului «Harmattan».

3) *Stabilimentele portugeze*, care se reprezintă prin două mici porturi: *Chacheo* și *Bissao* și archipelagul Bissagos.

4) Mai multe mici state indigene, răspândite prin interiorul regiunii și asupra căror tinde a se stabili protectoratul francez.

Populațiunea totală se compune din Mauri și Berberi în părțile de Nord; Negrii indigeni în partea orientală și Europeni prin stabilimentele dupe litoral.

Această regiune diferă de pustia Saharei printr'o vegetațiune viguroasă, produsă de ploile tropicale și de cursul fluviilor. Producțiunile principale sunt: Goma arabică, arachide, diverse plante oleaginoase, piper, tutun, bumbac, indigo, orez, trestie de zahar etc. Bogăția principală însă constă în pădurile gigantice cari produc tamarinierii, palmierii, arborii cu unt, boababii ¹⁾ salcâmii și diferite alte lemne de construcțiune.

Se găsec boi, oi, capre și cai degenerați. Albinele dau ceara și mierea. Albinele sălbătice abundă.

În minerale Senegambia nu pare a fi bogată. Se exploatează cu toate astea aurul și fierul din *Bambuc*. Salinele din *Gandiola*, la Sud de Senegal, sunt importante.

St.-Louis (15,000 loc.) situat într'o insulă a

¹⁾ O specie de arbori cari produc un fel de brânză.

Senegalului, este capitala coloniilor franceze și reședința guvernatorului. *Bakel* și *Goreea* sunt principalele sucursale.

S-ta Maria de Bathurst, (8,000 loc.) este capitala Gambiei și a stabilimentelor engleze, de care ține și sucursalele; *Albreida*, *Fort-James*, *Fort-Georges*, *Europina* și altele.

Zighincor pe Casamanca: *Cachea* și *Farim* pe Rio-Cacheo; *Bissao* și *Geba* pe Rio-Geba și insulele Bisagos, sunt stăpânite de Portugezi. Acestea din urmă sunt mai puțin importante.

GUINEA DE NORD

Această regiune se coprinde între Senegambia,¹⁾ Sudan, interiorul Africei și Atlantica, până la golful Corsico.

Colinele cari o brăzdează spre Nord, sunt o continuațiune a masivului Fotta-Djallond. Înălțimea lor este mediocră. Fluviile ce nasc din aceste coline sunt mici și repezi; de aceea ele nu pot fi navigabile. Ast-fel sunt: *Kamaranco*, *Mesurado*, *Gallinas*, *Assinia* și *Volta*, cel mai important.

Clima acestei regiuni este foarte caldă, ade-

¹⁾ Senegambia se împarte în două provincii: Senegalul între fluviul Senegal și Gambia, ocupat de Francezi, și Gambia, la Sud de fluviul Gambia.

sea umedă și nesănătoasă pentru Europeni. Vântul Harmattan, care suflă despre Nord Est, usucă vegetațiunea.

Printre producțiunile vegetale se poate cita: Grâul, porumbul, orzul, *Uleiul de palma*, orez, arachide, nuca de coco, trestia de zahăr, ananas, ceara galbenă, piper și diferite lemne de construcțiune.

Animalele domestice și sălbatice sunt aceleași ca în Senegambia și Sudan. Se găsesc însă elefanți, rinoceri și ipopotami cari dau fildesul.

În timp de mai multe secole numai coastele au fost cercetate de Europeni; de aci a provenit numirile de coasta *Sierra Leone*, coasta *grânelor* sau a *piperului*, coasta *fildesului*, coasta *aurului* și coasta *sclavilor*, numiri ce s'au dat dupe producțiunile fie-căreia din ele.

Toate stabilimentele comerciale, înșirate pe aceste coaste, sunt stăpânite de Englezi și Francezi.

Printre cele stăpânite de Englezi, cele mai importante sunt: *Freetown*, (4,000 loc.), capitala coloniei Sierra-Leone ¹⁾ *Monrovia*, capitala republicii *Liberia* ²⁾; *Harper*, capitala republi-

¹⁾ Fondată în 1787—1792 de Englezi cu sclavii cum-părați de guvern.

²⁾ Fondată în 1822 de o societate de colonizare americană. În favoarea sclavilor negri liberați. Independența acestei republici s'a recunoscut în 1847. Populațiunea totală trece peste 1,000,000 suflete, răspândită pe o suprafață de 37,200 km. p. Se vorbește limba engleză. Are un președinte, un senat, judecători, scoale, biserici etc.

cei *Maryland* ¹⁾, pe coasta fildeşului; **Cap-Coast** (8,000 loc.), capitala stabilimentelor engleze dupe coasta de aur, dimpreună cu dependințele *Axim* și *Elmina*. *Lagos* și *Calabar* sunt principalele debușeuri, pe unde se exportă uleiul de palma, arachidele și orezul.

Stabilementele franceze sunt: **Grand-Bassam**, pe coasta fildeşului; **Assinia** pe coasta de aur; **Uidach** în statul **Dahomey**, precum și **Porto-Nuovo** și alte câte-va stabilimente mici dupe golful de *Biafra*.

În golful de *Biafra* se află patru insule, dintre cari două, *Fernando-po* și *Anobon*, stăpânite de Spanioli, sunt cele mai bune stațiuni de oprire: iar cele-alte două, *San-Tomas* și *Insula Printului*, stăpânite de Portugezi, sunt fertile și destul de bine populate.

În mijlocul Atlanticii se află: Insula *Ascensiunea*, o stâncă vulcanică, situată la 1.500 km. de continent, stăpânită de Englezi; *S-ta Elena*, insulă de asemenea vulcanică, celebră prin captivitatea lui Napoleon I. stăpânită tot de Englezi, și insulele *Tristan de Acunha*, muntoase și vulcanice, printre cari una este locuită de o mică colonie de Englezi.

În interiorul Guinei se găsesc mai multe state de Negrii: **Achantes** cu capitala *Cuma-*

¹⁾ Fondată în 1835 de către o companie de Americani din Baltimore.

sia; **Fantis** cu capitala *Pang*; **Axim** cu capitala *Axim*; **Dahomey** cu capitala *Abomey*, și **Benin** cu capitala *Benin*. Mai toate aceste state sunt puse mai mult sau mai puțin sub protectoratul englez.

GUINEA DE SUD

Se întinde la Sud de Guinea de Nord, de la capul Lopez și până la îmbucătura fluviului *Cunene*, între Guinea de Nord, oceanul Atlantic, țara *Damarasilor* ¹⁾ și interiorul Africii fără limite determinate.

Munții cunoscuți sub numele **Terasele Occidentale** o brăzdează de la Nord spre Sud, începând de la muntele *Camerun* și până la Colonia *Capo*. Coaste e joasă, mai fără golfuri, caldă și nesănătoasă. Fluviile care o udă sunt:

Ogue, (850 km.). care isvorăște din *Sierra Complida*, curge cam de la Est spre West pe lângă ecuator.

Congo, (4,200 km.). care isvorăște din regiunea marilor lacuri din interiorul Africii, curge mai întâi spre Nord sub numele de *Lualaba*, apoi spre West sub diferite alte numiri; în fine spre Sud, formând un semi-cerc imens, și se varsă în Atlantică printr'o largă îmbucă-

¹⁾ Toată regiunea situată la Sud de Guinea meridională se numește Hotentotia.

tură, lângă oraşul *Puerto da Lenha*. Printre afluenţii principali, cunoscuţi bine până astăzi se pot cita pe partea dreaptă *Ubangi*, care confluează cu Congo în apropiere de staţiunea *Lucolela*, *Uele* şi *Aruhuimi*.

Basinul acestui fluviu ocupă o suprafaţă de peste 3 milioane km. p.

Cele alte fluvii, ca *Cuanza* şi *Cunene*, sunt mai puţin importante. Cel din urmă face limita meridională a Guinei. Clima este în general caldă şi nesănătoasă, afară de locurile înalte, pe unde din cauza altitudinii, ea este ceva mai temperată.

Această regiune este populată de triburi negre, cea mai mare parte sălbatică. Numai prin ţinuturile supuse Portugezilor se observă oarecari progrese.

Intreaga regiune se împarte în modul următor :

1) **Ţinutul Camerun**, situat între Camerun şi fluviul *Del Campo*, stăpînit de Germani.

2) **Ţinutul** de la Nord, sub denumirea generică de provincia **Loango**. Coastele acestui ţinut, începînd de la micul fluviu *del Campo* şi până la capul Lopez, sunt stăpînite de Francezi, sub denumirea de Congo Francez cu capitala *Gabon*.

3) **Statul Congo**, care se întinde în interiorul Africei, ocupînd cea mai mare parte

din basinul fluviului cu acelaşi nume pe o întindere de vre-o 2,674,000 km. p. Populaţiunea totală s'a evaluat (într'un mod aproximativ) la cifra de 24,000,000 suflete.¹⁾

Limitele meridionale se ating de munţii *Lo-kinga*, situaţi la Nord de Zambez; cele orientale de lacurile Benguelo, Moero, Tanganica şi Nianza, iar la Nord se întinde aproape în linie dreaptă până în Sudan.

Acest stat, s'a fundat definitiv în anul 1885, prin conferinţa de la Berlin. El este guvernat actualmente de o *societate internaţională*, care încă de la 1876, sub impulsunile regelui Belgiei, a început a coloniza aceste ţinuturi.

Şeful nominal al Statului este regele Belgiei Leopold I.

¹⁾ Înainte de explorarea fluviului Congo toată Guinea de Sud era stăpînită de Portugesi, dar aproape nici un din bogăţiile seale nu erau exploatare, pentru că Portugesii stabilise pe coaste nişte colonii de unde porniau în bande în interior şi prindeau sclavi pe care-i duceau în America să'i vîndă. Acest trafic de carne omenească le aduceau profituri mari, de aceea ei nu se mai gîndeau să exploateze adevăratele bogăţii.

În a doua jumătate a secolului nostru scoţianul Livingstone explorînd Zambezel a dat peste originea fluviului Congo, şi a indicat succesorului său Stanley drumul ce trebuie să urmeze pentru ca să exploreze acest fluviu. — Ast-fel Europa a fost pusă în cunoştiinţă de întinderea reală a acestui fluviu, precum şi de bogăţia ţinuturilor din basinul său. Apoi s'a format așa zisa asociaţiune in-

Comerțul este liber, în întregul ținut, pentru toate popoarele.

Căile de comunicație sunt practicate de o cam dată într'un mod primitiv. Transportul mărfurilor din Europa sau pentru Europa se face cu ajutorul vapoarelor cari circulă pe fluviul Congo până la Stanley-pooll.

În timpurile din urmă s'a început a se lucra o rețea de căi ferate, care va da o impulsune decisivă comerțului acestui nou Stat.

4) *Angola*, cu capitala *San Paul de Loanda*.

5) *Benguela*, cu cap. *San Filip de Benguela*. Ambele aceste din urmă provincii sunt sub

---

ternațională Africană, care a creat vre-o 40 de stațiuni științifice pe ambele țărni ale fluviului Congo.

Aceste stațiuni aveau îndatorirea, să exploreze ținuturile din prejur și să caute a îmblânzi populațiunile spăimântate de atâtea impulsuni. Doă-zeci de ani de cercetări a fost de ajuns ca să dea asociațiunii idei precise despre ținutul Congo, și la 1885, toate puterile Europei cari constituiau asociațiunea internațională africană, s'au întrunit în conferință la Berlin, sub președenția lui Bismark, și au decis înființarea Statului Congo, având ca rege nominal pe Leopold I, regele Belgiei. — Cele 40 și mai bine de stațiuni științifice, au devenit astăzi centrul unei înfloritoare regiuni de comerț.

Pe fluviul Congo, circulă deja câte-va vapoare, un drum de fer este proiectat și chiar se și lucrează, iar populațiunile negre ne mai temându-se de impulsuni s'au dat cu totul la muncă.

stăpânirea Portugezilor. Populațiunea supusă Portugezilor se urcă la țifra de 600,000 suflete. Guinea de Sud produce orez, bumbac, ulei de palma, tutun, indigo, orseilă, gumă de copal, cafea, trestie de zahăr și diferite lemne de construcțiune. Animalele sunt aceleași ca și în Guinea septentrională.

Posedă mine de aur, fier, cupru, sulf, petrol și sare. Fildesul, salitra și ceara ar fi putut deveni o ramură de comerț importantă, dacă nu ar fi fost neglijat prin comerțul cu sclavi, a cărui desființare a ruinat coloniile portugeze.

Principalele debușeuri sunt:

În ținutul de la Nord, *Gabon*, capitala stabilimentelor franceze, *Loango*, *Puntu-Negra* și *Cabindo*, sunt mai puțin importante.

În statul Congo, distingem mai întâi *Congo* sau *San-Salvador*, care se poate considera drept capitala statului. Apoi, de-a lungul fluviului, sunt înșirate o mulțime de stabilimente, fondate în ultimele timpuri și cari prosperă pe fie-care zi mai mult. Cele mai remarcabile sunt: *Stanley-pool*, *Leopold-ville*, *Brazza-ville*, *Boma*, *Lukolela*, *Ecuador-ville*, *Stanley-falls*, precum și altele în număr de peste patru-zeci.

În Angola distingem: *San-Paul de Loanda*, capitala acestei provincii și portul *Egito*.

L. J. J. J.

În Benguela, cele mai importante sunt: *San-Filip de Benguela*, *Porto-Alexandro* și *Pinda*.

La Sud de Guinea meridională, între fluviile Cunune și Orangele, se află o mulțime de triburi sălbatice, cunoscute sub numele generic de **Hotentoti**, și printre cari se distinge: la Nord, *Damarasi*, spre Sud *Mamaquasi*, iar mai spre Est, pe țărmul drept al Orangelui, se află *Bosjesmanii*, populațiunea cea mai sălbatică poate dupe pământ. Aceste ținuturi au devenit în timpurile din urmă colonii germane, având locul lor de reședință la *Angra Pequena*. Cam pe la mijlocul coastei se află micul teritoriu *Walfishbay* (golful balenelor) stăpânit de Englezi. În acest loc Englezii au un adăpost sigur. *Shapmansdorf* este singurul stabiliment.

CAP. VII.

AFRICA MERIDIONALĂ

COLONIA-CAPO, CAFRERIA, NATAL

Posesiunile engleze din Africa australă cuprind trei provincii:

1) **Colonia Capo**, mărginită la Nord cu fluviul

Orangele la Est cu râul Kreut-Kei; la Sud cu oceanul Indian și la West cu oceanul Atlantic.

2) **Cafireria Engleză**, cuprinsă între munții Drakenberg, provincia Natal, oceanul Indian și Colonia-Capo.

3) **Natal**, la Nord de precedentă.

La acestea se mai adăogă **Sud-Africanul Englez**, cuprins între colonia Capo, Orangele și Transvaal, țara Baroților, Benguela și Hotentotia. Suprafața totală a posesiunilor Engleze din Sudul Africei este de 1,207,000 km. p.

La Nord de provincia Natal se întinde până la fluviul Limpopo țara *Zulușilor* și Cafreria propriu zisă.

În urma descoperirii drumului pe la Capul de Buna-Speranță, Olandezii fondară Colonia-Capo în anul 1705. Între anii 1795—1806, ea fu cucerită de Englezi, dar nu o ocupară definitiv de cât în 1815.

Populațiunea totală este de 2,700,000 loc.

Masivul **Drakenberg**, a cărui înălțime trece peste 3,000 m. ocupă partea orientală și se întinde, prin Cafreria și Natal până la fluviul Limpopo. Ramurile sale brăzdează mai toată Colonia-Capo. Ele sunt dispuse, în formă de trepte și se continuă spre mare. Ast-fel sunt: munții *Karee*, *Nieuwenield*, *Rogge Wald*, *Zwart-Berg*, etc. Înălțimele cele mai considerabile se găsesc în vărturile *Cathkin-Peek* (3160 m.) în Natal și *Mauch Spitze* (2,660 m.) în Transvaal.

Spre Nord de Orange terenul se scoboară la un nivel foarte jos și pe o vastă întindere nu se observă de cât o câmpie întinsă și unită. Aceasta este stepa Calahari.

Fluviul **Orangele** o udă în partea de Nord tormându-i limita. El ia naștere din masivul Drakenberg sub numele de *Gariiep*, curge de la Est spre West și primesce numeroși afluenți.

Cele alte cursuri de apă sunt puțin importante: *Riul Elefanților*, *Great-Berg*, tributari oceanului Atlantic, și *Breede*, *Gauritz*, *Great-Fish*, *Great-Kei* etc., care se varsă în oceanul Indian.

Clima prin această regiune este temperată și destul de sănătoasă. Ploile însă sunt foarte rari, din care cauză solul este prin unele părți lipsit de vegetațiune. Cu toate astea situațiunea geografică și prezența munților oferă pășuni frumoase și un sol care produce în abundență cerealele Europei, *grâu*, *orz* și *ovéz*, care trec peste trebuința consumațiunei. *Via*, adusă de Europeni, prosperă prin împrejurimile orașului Constanța. Se mai produce încă porumb, hmbac, arbori fructiferi, trestie de zahăr, aloes și lemne de construcțiune.

Dintre animale, oile (peste 7 milioane de capete) constituie principala bogăție a coloniei. De asemenea se află boi de rasa olandeză, cai, antilope, elefanți și ipopotami.

Creșterea gândacilor de mătase, aceea a albinelor precum și vânătorul struțului complectează bogăția agricolă a acestei colonii.

Din minerale se găsește câte-va straturi de cupru și mai multe mine de huilie și de fier.

Se remarcă mai cu osebire exploatarea diamantelor din țara *Giri-Girilor*, care se exploatează până la valoarea de 50 milioane lei.

Capo, (Captown, 33,200 loc.). Situat în fundul golfului *Tabla*, la piciorul muntelui cu același nume, este capitala Coloniei-Capo. Port important și centrul unui comerț activ.—*Constanța*, situat spre Sud de Capo, este celebru pentru vinurile ce produce.—*Sommerset*, *Grahamstown* și *Uitenhagen* sunt trei orașe importante, situate în partea de Est a Coloniei.

Port-Elisabet, (20,000 loc.). Situat în golful de Algoa este marele târg de lână și animale. — *East-London* în Cafreria britanică, a cărui importanță crește pe fie care zi.—*Port-Natal*, situat la trei kilometre de orașul *Urban*, capitala provinciei Natal.

Comerțul exterior al întregii Colonii apropie țifra de 400 milioane de lei. Se exportă în primul rang lănurile, apoi diamante, pene de struț, diferite materii animale, cereale zahăr, guano, cupru etc. Se importă țesături, arme, metale, piei lucrate, uleiuri, cafea etc.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de aproape 3000 km.

**CAFRERIA PROPRIU ZISĂ.
REPUBLICA ORANGELE.
TRANSVAALUL.**

La Nord de provincia Natal, între munții Drakenberg și oceanul Indian, se coprinde țara **Zulușilor** și **Cafreria**, care se întinde de la micul fluviu Tudela și până la fluviul Limpopo.

Această regiune este udată de mai multe mici cursuri de apă, care isvorăsc din munții Drakenberg și se varsă în oceanul Indian, iar coasta prezintă o mulțime de lagune. Ea este locuită de o mulțime de triburi de Cafrii Zuluși, cari, dupe mai multe lupte cu Englezii, au fost supuși și țara lor anexată.

La West de munții Drakenberg, între cursul superior al Orangelui și râul Vaal, se află republica **Orangele**. Această republică s'a fondat în 1833, de către Boerii olandezi, cari fugeau de dominațiunea engleză. Independența lor a fost recunoscută de Englezi în anul 1854.

Suprafața acestei republici este de 107,440 km. p.

Populațiunea totală atinge astăzi țifra de 133,500 loc.

Partea orientală este acoperită de ramurile munților Drakenberg; iar cea occidentală este prevăzută cu câmpii și văi fertile, udată de

numeroase cursuri de apă, afluenți ai fluviului Orangele: *Caledon*, *Moder* etc.

Clima este temperată și sănătoasă.

Solul pe unele locuri este uscat, arid și nisipos, din cauza lipsei de ploae; totuși prezența munților și aceea a cursurilor de apă înlesnește vegetațiunea prin mulțimea de pășuni, unde cresc turme numeroase de boi și mai cu seamă oi, cari constituie bogăția principală.

Se cultivă grâu, porumb, orz, sorgho, precum și diferite plante și arbori.

Se găsește câte-va mine de cupru, fier, huliie și bogate mine de diamant, descoperite în timpurile din urmă.

Capitala republicei este **Blömfontein** (2,500 loc.) pe râul Moder.

Comerțul exterior se urcă la țifra de 150 milioane lei pe an. Se exportă în mare parte, prin Port-Elisabet, lănuri, diamante, materii animale și pene de struț; se importă diverse articole fabricate și mașini din Europa.

Republica **Transvaal** a fost fondată tot de către Boerii olandezi în 1848, când s'au separat de conaționali lor din republica Orangele. Astăzi această republică estă autonomă. ¹⁾

¹⁾ Republica «Transvaal» fusese anexată, în 1877 la coloniile engleze; dar în urma resculării colonilor Olandezi (Boerii), toată țară s'a desfăcut de posesiunile engleze, și după pacea încheiată în 1871 s'a recunoscut autonomia acestei republice, rămând Angliei numai dreptul să decidă despre afacerile exterioare ale republicei.

Ea se mărginește la West și Nord cu deșertul Kalahari, de care se desparte prin fluviul Limpopo; la Est cu Cafreria propriu zisă și la Sud cu republica Orangele, de care se desparte prin râul Vaal.

Populațiunea totală este de 375,000 loc.

Supra-fața totală este de 291,900 km. p.

Acoperită de ramurile septentrionale ale masivului Drakenberg, Transvaalul este o țară mai mult muntoasă. Fluviul *Limpopo*, care formează limita spre West și Nord, isvorăște din partea Nord-Vestică a munților Drakenberg, îi înconjură, formând un arc de cerc pe o întindere de 1.600 km. și se varsă în ocean la Nord de golful Delagoa.

Merica pe stânga și *Olifantul* pe dreapta sunt afluenți cei mai importanți.

Se cultivă puține cereale, tutun și fructe. Boin și mai cu seamă oile constituie și aci bogăția principală.

Se găsește mult aur, argint, cobalt, cupru, plumb, fildeș și pene de struț.

Capitala este Pretoria (6,000 loc.)

375,000 loc.
291,900 km.²

AFRICA ORIENTALA

MOZAMBICUL

Se mărginește la Nord cu Zanghebarul; la Est cu canalul Mozambic, format de oceanul Indian; la Sud cu Cafreria propriu zisă și la West cu interiorul Africei, de care se desparte prin linia neregulată a munților *Lupata*. Ocupă o suprafață de aproape un milion km. p.

Această țară este locuită de Negrii și Cafrii supuși în parte dominațiunii Portugezilor ¹⁾

Populațiunea totală se poate evalua la 300,000 locuitori ²⁾.

Litoralul Mozambicului este pretutindeni jos, mlăștinos și foarte puțin ospitalier. Spre West terenul se ridică cu încetul până la munții *Lupata*, care se îndreptează de la Sud spre Nord, formând o serie de ridicături foarte neregulate, cunoscute sub numele de **terasele orientale**.

¹⁾ Dominațiunea Portugezilor peste Mozambic este curat nominală. Mai toate triburile sunt supuse șefilor lor particulari. Numai pe coaste se află câte-va stabilimente portugeze de mică importanță.

²⁾ Conform statisticelor portugeze, negreșit în afară de triburile nesupușilor.

Este udat de un mare fluviu, *Zambezul*, 3,500 km., care ia naștere din interiorul Africei, (lacul Dilolo), curge mai întâi spre Sud, formează cascada *Victoria* înaltă de 400 m., străbate munții Lupata, se îndreptează spre Est și se aruncă în canalul Mozambic. Comunică cu lacul *Nyassa* prin afluențele său *Chiri*.

Clima este în general foarte umedă și pe alocurea nesănătoasă.

Produce porumb, orez, meiu, nuca de coco, tutun, sezam, bumbac, cafea, etc.

Se vânează elefanți și ipopotami pentru fildeş.

În interior se găsesc mine de cărbuni, aur și fier.

Orașul Mozambic, situat într'o insulă, este capitala.—*Inhambane*, *Quilimane* și *Sofala* sunt trei porturi maritime de mică importanță.

Comerțul exterior stă în mâna Portugezilor și Arabilor.

ZANGHEBARUL ȘI SOMALUL

Între golful Aden și capul Delgado se întinde de-a lungul coastei oceanului Indian, niște ținuturi cunoscute sub numele de *Ajan*, *Somal* și *Zanghebar*. Ele sunt locuite de Galasi, Somali, Arabi și mai multe alte triburi negre, supuse influenței arabe.

Coastele acestor ținuturi sunt în general joase, prevăzute cu câte-va mici golfuri și insulețe, ca *Kiloa*, *Mafia*, *Zanzibar*, *Pemba* etc.

Interiorul însă, nu destul de bine cunoscut, prezintă o succesiune confusă de înălțimi, printre care se ridică doi din cei mai înalți munți ai Africei: *Kilimandjaro*, 6000 m. și *Kenia*, 5580 m., așezat tocmai sub ecuator. Cursurile de apă, îndreptate mai toate de la West spre Est, nu prezintă nici o importanță. Cele mai bine cunoscute sunt *Ruhaha*, care se varsă în fața insulei Zanzibar, *Lufici*, *Rovuma* și altele.

Suprafața și populațiunea acestor ținuturi nu s'a putut fixa încă.

Clima este arzătoare și aproape insuportabilă pentru Europeni, afară de insule și coaste.

Se produce boababul, bananierul, cocotierul, tamarinierul, lemnul de copal, lămâiul etc. Se cultivă porumb, orez, meiu, arachide, bumbac, tutun, trestie de zahăr.—Puține animale, însă multe albine.

Orașul Zanzibar, situat în insula cu acest nume, se poate considera ca capitala Zanghebarului. El se supune influenței Englezilor. De aci pleacă caravanele destinate a explora regiunea marilor lacuri. — *Mombas* și *Kiloa* sunt două porturi fără importanță.—*Buerbera*, târg important pe coasta golfului Aden. Toată această regiune se află actualmente împărțită

în două prin o linie care merge drept din Victoria Nianza la țărmul oceanului Indian. Partea despre Sud, care ocupă întreg Zanghebarul, este sub protecția Germanilor, iar cea de Nord care ocupă Somalul este supus Englezilor.

Comerțul cu interiorul se află mai mult în mâinile Arabilor. În insula Zanzibar se află o cale ferată. Anglia, Statele Unite și Franța sunt singurile state cari iau oare-care parte la comerț.

J. P. Acz

INSULELE DIN OCEANUL INDIAN

De a-lungul coastei oceanului Indian, de la capul Guardafui și până la capul de Bună-Speranță, se află câte va grupuri de insule, care servesc drept stațiuni de oprire bastimentelor ce fac serviciul Africii orientale. Acestea sunt:

1) *Socotora*, la Est de capul Guardafui, ocupată de Englezi.

2) Insulele *Seișele*, printre care se distinge insula *Mahe*.

3) Grupul *Amirantelor*, ocupate de Englezi.

4) *Comorele*, situate în Madagascar și Mozambic, printre cari se află *Mayota*, stăpânită de Francezi.

5) *Mascarinele*, toate muntoase, situate la Est de Madagascar, și compuse din: *Reuniunea*, sub stăpânirea Francezilor, cu portul *St.-Denis*;

Madagascar

Mauriciu, posesiune engleză, cu portul *Port-Louis*; *Rodrigo*, tot engleză mai spre Est.

Cele două d'ântăi produc trestie de zahăr, manioc și cafea. Cea din urmă e mică, aridă și fără importanță.

MADAGASCAR

Suprafața acestei insule, despărțită de continent prin canalul Mozambic, este de 590,000 km. p. Populațiunea, care trece de 4 milioane suflete, este compusă din mai multe triburi purtând numiri deosebite și formând trei rase deosebite ¹⁾; *Saralavii* (rasa neagră), *Arabii antolați* (rasa albă amestecată); *Hovasii* (rasă ibrună, malaeză). Aceștia din urmă au ocupat insula de vre-o șase secole. Ei s'au stabilit în centru și au întins dominațiunea lor asupra celor alte rase.

În timpurile din urmă s'a stabilit asupra acestei insule protectoratul francez. Coastele sale sunt roditoare, dar pe alocurea nesănătoase. De la Nord spre Sud un lanț de munți o străbate, formând prin centrul său un teren arid și pietros. Acești munți prezintă mai multe vârfuri a căror înălțime atinge câte o dată până la 2590 m. Pe țărmuri și prin văi se produc ce-

¹⁾ Locuitorii Madagascarului sunt denumiți în genere *Malgasi*, *Madegași* sau *Hovași*, cari se subimpart în 22 triburi.

reale, legume, orez, ceară și pescării. Cultura orezului mai cu seamă în provincia *Imerină*, nutrește o populațiune considerabilă. Se cultivă de asemenea, cu mult succes, bumbac, tutun, trestia de zahăr și ananas; apoi mai multe specii de arbori fructiferi și pe unele locuri, chiar via, a cărei plantație datează de curând. Se nutresc diferite animale, mai cu seamă boi. Prin părțile muntoase se află mine de fier, plumb, cupru, manganeză, lignită, cariere de gips și de porfir, dar nu se exploatează de cât în mică cantitate.

Insula *S-ta Maria*, situată pe coasta orientală a Madagascarului, este de mult sub stăpânirea Francezilor ¹⁾.

23/ + p. acc.

¹⁾ *Grandidier*: Buletin de la Société de Géographie de Paris.

+ p. acc.

ASIA

CAP. I.

SITUAȚIUNE

Continentul asiatic este cel mai vast și cel mai populat din toate continentele.

Se mărginește la Nord cu oceanul Glacial, de la îmbucătura fluviului Kara și până la capul Oriental; la Est cu oceanul Pacific de la capul Oriental până la Singapore; la Sud cu oceanul Indian până la strîmtoarea Bab-el Mandeb și cu Marea Roșie până la canalul de Suez; iar la West cu marea Mediterană, Archipelagul, marea de Marmara, marea Neagră, munții Caucaz, marea Caspică, fluviul și munții Urali și micul fluviu Kara.

Se coprinde între 26°—180° longitudine orientală, și între 1°78'—78°10' latitudine de Nord.

Supra-fața totală atinge țifra de 42,700,000 km. p.

COASTE

Coastele Asiei se pot divide în patru părți, după oceanul care le udă:

1) **Coasta de Nord**, este udată de oceanul Glacial Arctic.

Această coastă este pretutindeni joasă și mlăștinoasă. Oceanul formează golfurile *Kara*, *Obi*, *Jenissei*, *Taimur*, *Cantaski*, *Anavraski*, *Yana* etc., și prezintă capurile: *Taimur*, *Tcheliuskin*, cel mai înaintat spre Nord, și capul *Oriental*. Se distinge archipelagul *Franz Joseph*, la Nord de Noua-Zemblă și grupul *Liacov* sau *Noua Siberie* la Nord de golful *Yana*, iar mai spre Est insulele *Urșilor* și țara *Wrangel*, despărțită de continent prin strâmtoarea *De Long*.

2) **Coasta de Est**, cea mai mare, este udată de oceanul Pacific. Această coastă este mai pretutindeni muntoasă sau vulcanică. De-a lungul său se înșiră de la Nord spre Sud un lanț de insule, de asemenea vulcanice, cari formează o regiune maritimă importantă. Acestea sunt: Lanțurile *Aleutinelor* și *Kurilelor*, insula *Tarakai*, insulele *Japoneze*, *Liu-Kiu*, *Formosa* și *Hai-nan*.

Coasta prezintă peninsula *Kamciatca*, terminată prin capul *Lopatca*, peninsula *Coreea*, peninsula *Șantung*, peninsula *Indochina*, terminată prin capul *Combodgele* și peninsula *Malacca*.

Oceanul formează pe această coastă următoarele mări secundare:

a) Marea de **Behring**, legată cu oceanul Glacial prin strâmtoarea de *Behring* și coprinsă între peninsula *Kamciatca*, lanțul *Aleutinelor* și teritoriul *Alaska* din *America de Nord*.

b) Marea de **Okhotsk**, coprinsă între *Kamciatca*, lanțul *Kurilelor*, insula *Yezo*, insula *Tarakai* și coasta *Siberiei*.

c) Marea **Japoniei**, coprinsă între *China*, *Japonia*, insula *Tarakai* și *Siberia*. Ea se leagă cu marea de *Okhotsk* prin strâmtoarea *La Perouse* dintre *Tarakai* și *Yedo* și strâmtoarea *Tarakai* dintre insula *Tarakai* și *Siberia*.

d) Marea **Galbenă**, coprinsă între *Coreea* și *China*. Ea formează golful *Petchili*.

e) Marea **Orientală**, (*albastră*) coprinsă la Sud de precedentă, între *Japonia*, lanțul insulelor *Liu-Kiu*, *Formosa* și *China*.

f) Marea **Chinei**, coprinsă între grupul *Filipinelor*, *Borneo*, *Indochina* și *China*. Ea se leagă cu marea *Orientală* prin strâmtoarea *Fukian*, dintre *Formosa* și *China*. Această mare formează golfurile *Tong-King* și *Siam*.

3) **Coasta de Sud** este udată de oceanul *Indian*. Părțile ridicate și muntoase alternează pe această coastă cu părțile joase, mlăștinoase sau nisipoase.

Ea prezintă trei mari peninsule, cari cons-

titue trei regiuni, importante fie-care din punctul lor de vedere: **Indochina**, cu *Malacca*, **India** cu *Guzerata* și *Arabia*. Presintă de asemenea câte-va grupuri de insule; *Paulo*, *Pinang*, arhipelagurile *Mergui*, *Nicobar*, *Andaman*, pe coasta occidentală a Indochinei; marea insulă *Ceylan*, despărțită de India prin strâmtoarea *Palk*; grupurile madreporice, *Maldiva* și *Laquedive* la Sud-Westul Indiei; arhipelagul *Bahreïn*, în golful Persic și insulele *Curian-Murian* și *Perin* la Sudul Arabiei.

Oceanul formează:

a) Golful **Bengal**, coprins între Indochina și India, care formează la rândul său golful *Mar-taban*, pe coasta occidentală a Indochinei.

b) Marea de **Oman**, coprinsă între Arabia și coasta Somalului din Africa.

c) Marea **Roșie**, restrânsă între Arabia și Egipt, care comunică cu golful Aden prin strâmtoarea *Bab-el Mandeb* și cu marea Mediterană prin canalul de *Suez*, unde formează golful de *Acbach* de partea Arabiei.¹⁾

d) Coasta de **West**, este udată succesiv de Mediterana, Arhipelagul, marea de Marmara, marea Neagră și marea Caspică.

Țermii Mediteranei și ai Arhipelagului sunt mai pretutindeni înalți și prevăzuți cu mici

¹⁾ Și golful de Suez de partea Egiptului.

golfuluri: *Alexandreta*, *Tars*, *Scalanova*, *Smirna*, etc. Pe coaste se află mai multe insule importante: *Cipru*, *Rodos*, *Samos*, *Chio*, *Melitin* și altele mai mici, care primesc numele generic de *Sporadele*, și cari dimpreună cu Cicladele Greciei constituie o trăsură de unire între Grecia și Asia anterioară.

Țermii mării de Marmara și a mării Negre sunt ridicați, ca mai toți țărmii Asiei mici.

În marea Caspică, care nu are nici o comunicațiune aparentă cu oceanul, precum și în marea Neagră, afară de insula Șerpilor, nu se găsesc alte insule.

DIVIZIUNILE USCATULUI

Sistemul muntos al Asiei se poate considera ca cel mai bogat.

Din acest punct de vedere Asia se aseamănă cu un trunchiu de piramidă, a cărui bază este formată de un platou vast și înalt, așezat în centrul său și susținut de un alt platou, care se întinde în partea de West.

Platoul **Central**, a cărui suprafață este de vre-o cinci milioane km. p., ocupă tot ținutul ce se întinde între Himalaia și Altai. Înălțimea sa variază între 2,000 și 4,000 metri.

Lanțurile de munți cari susțin acest platou sunt:

1) **Himalaya**, care începe într'o masă enormă

de înălțimi, coprinsă între Cabul, Cașemir, Ladak și Badachan. Aceste înălțimi se pot considera ca nodul orografic al întregului sistem. Lanțul se îndreptează de la West spre Est, formând un arc de cerc pe o întindere de 2,500 km., și prezentând vîrfurile cele mai înalte dupe supra-fața globului: *Everest* (8,840 m.) *Katchindjinga* (8,562 m.), *Davalagiri* (8,178 m.), precum și altele în număr de peste două sute vîrfuri a căror înălțime variază între 8,000 și 6,000 metrii.

Himalaya, se termină la gâtul străbătut de *Brahmaputra* pentru a trece din Tibet în *Industan*. Acest lanț formează zidul meridional al marelui platou.

La Nord de *Himalaya* și paralel cu acest lanț, se află munții *Karakoram*, care pe o întindere scurtă, prezintă câte-va vîrfuri mai tot atât de înalte ca și vîrfurile din *Himalaya* (*Dapsang* 8,619 m.)

Lanțul *Kuen-lun* începe din extremitatea orientală a lanțului *Karacoram* și se îndreptează direct spre Est, formând ast-fel o linie despărțitoare între platoul *Tibetului* și platoul *Turkestanului Chinez*.

Din același punct se îndreptează spre Nord platoul *Pamir*, care constituie zidul occidental al platoului zis *Turchestanul Chinez*. Acest platou prezintă o lungime de la Nord la Sud, de

300 km. Lățimea sa, de la Est la West este de 500 km.

Pamirul, a cărui altitudine variază între 4000 și 4500 metrii, este brăzdat de la Est spre West, de numeroase cursuri de apă cari se duc în *Amu-daria*. Ca relief *Pamirul* se împarte în *Oriental* și *Occidental*. *Pamirul* oriental prezintă o altitudine mai mică, el este prevăzut cu câmpii și stepe.

Cel occidental este brăzdat cu munți înalți, stâncoși și repezi.

Pretutindenii vegetația este foarte săracă. Puținii locuitori cari se află respândiți în special pe *Pamirul* oriental, cultivă puține cereale. *Clima* însă fiind riguroasă vegetația rămâne foarte restrânsă, de și platoul se află pe aceeași latitudine cu *Spania de Sud*.

Din extremitatea septentrională a acestui platou se întinde spre Est, paralel cu lanțul *Kuen-lun*, munții *Tian-Chan* sau *Cerești*; iar spre Nord-Est o serie de munți cari se prelungesc până la capul *Oriental* și peninsula *Kamtchatka*. Aceștia sunt: Munții *Alatau*, *Tarbagatai*, *Altai*, *Siansk*, *Kentei*, *Iablonoii* și *Stanovoi*. Ei constituie o adevărată linie de despărțire între *Asia câmpie* și *Asia muntoasă*.

Spre Nord de această linie de munți se întinde două mari câmpii:

1) **Siberia**, care se înclină pe nesimțite până ce se confundă cu nivelul oceanului Glacial.

2) **Turanul**, care este o stepă întinsă, pe unele locuri mai joase de cât nivelul mării și mai pretutindeni goală și sterilă.

Platoul Tibetului, cuprins între Himalaya și Kuen-lun, se închide spre Est prin munții *Tun-la* și *Baian-Kara*, din care se detașează munții *Yunnan*, *Pe-ling* și *Nan-ling*, până la țermul mării.

Munții Kuen-lun se prelungesc mai întâi spre Est prin lanțul *Nan-Ching*, apoi spre Nord prin lanțul *Ching-chan*, până la fluviul Amurul. Aceasta este și limita orientală a marelui deșert Gobi, (2,000,000 km. p. supra-față), care se întinde la Est de platoul Turkestanului chinez, până la munții Ching-chan¹⁾.

La punctul unde Brahmaputra înconjoară extremitatea orientală a lanțului Himalaya, încep

---

¹⁾ Emersiunea pustiei Gobi, precum și aceea a munților ce l înconjură, a trebuit să se efectueze într'o epocă geologică foarte vechiă, cel puțin în perioada paleo-zoică; prin urmare cu mult înainte de Sahara, care n'a apărut de cât în perioada terțiară. Imensa suprafață granitică, gnaisică și carboniferă a lui Gobi, Chinei și Mandciuriei a trebuit să formeze o mare insulă la epoca când Oceanul acoperea o mare parte din Asia, Africa și Europa. Mongolii, negăsind alt termen de comparație, numesc această pustie cer.

munții **Lang-Tang**, care unește Himalaya cu platoul **Laos**. Acest platou acoperă mai toată regiunea Indochinei și trimite o ramură numită *Ofir*, prin peninsula Malacca până la Ecuator.

Peninsula Indiei prezintă un vast platou triunghiular, **Decanul**, susținut la Nord de munții *Șaptura*, *Windia* și *Aravali*, la Vest de *Gații occidentali* și la Est de *Gații orientali*.

Platoul **Iranului**, acoperă mai toată Asia occidentală spre Sud, acest platou se susține prin lanțurile *Mecran* și *Farsistan*, unde se află renumita vale *Șiraz*. Spre Sud-Est aruncă spre India lanțul *Soliman*, și la Nord de acest lanț se întinde regiunea Afganistanului.

Spre Est, lanțul **Hindu-Kuș**, care s'ar putea considera ca o ramură a munților Kara-Koram, servă de legătură între platoul Iranului și platoul Central.

Spre Nord-Est platoul Iranului trimite lanțul *Korasan* și lanțul *El-Burz*, până la marea Caspică.

În partea occidentală, platoul este susținut de lanțurile *Lauristan*, *Aderbeijan*, iar spre Nord-West de masivul **Armenian**, care se desparte de masivul **Caucas** prin văile fluviilor **Kurul** și **Rionul**.

Spre West de platoul Iranului se întinde platoul **Asiei anterioare**, format din mai multe

platouri secundare, separate între dâensele prin stepe întinse, câmpii fertile sau pustii nisipoase. Ast-fel sunt: platoul *Koniecz*, platoul *Ciliciei*, platoul *Capadociei* și platoul *Galației*. Aceste platouri se continuă spre marea Neagră prin terase succesive, spre Archipelag prin munții *Taurul* și *Anti-Taurul*; iar spre Est prin câte-va coline cari se pierd prin câmpia Mesopotamiei.

Spre Sud-West platoul trimite lanțurile *Libanul* și *Anti-Libanul*, care mărginește la Est pustia Siriei și la Nord platoul Palestinei.

În fine, spre Sud, începe platoul *Arabiei*, dominat în partea de Nord-West prin muntele *Sinai*. Spre West și Sud-West găsim munții *Yemen* și *Nedjed*, iar spre Sud-Est munții *Oman*, cari formează câmpiile fertile dupe coasta sud-estică a Arabiei.

CURSURI DE APA

În conformitate cu structura solului, toate fluviile Asiei pleacă din centru și curg către extremități. Ele se pot grupa, dupe basinerile care le primește, în modul următor:

1) Basinelul oceanului Glacial primește:

Obi, (4230 m.), care ese din munții *Altai*, curge pe o câmpie uniformă până la îmbucătura sa, unde formează o deltă aproape cât

marea Adriatică. Primește de partea stângă pe *Tobol*, unit cu *Irtisch* și *Ischim*.

Yenisei, (5,200 km.), care ia naștere din platoul Mongoliei, străbate munții *Saiansk*, și la îmbucătura sa formează un estuar mai mic de cât acela a lui *Obi*. Primește pe dreapta *Tungusca superioară*, care comunică cu lacul *Cosobol*, *Tungusca de mijloc* și *Tungusca Inferioară*.

Șatung (550 km.), *Olonec* (1,850 km.) sunt puțin importante.

Lena (4,180 km.), isvorăște dintr'un ghețar situat la West de lacul *Baical*, curge spre Nord-Est și se aruncă în ocean prin 19 guri.

Indigirca, (1,680 km.) și *Colima* (1,060 km.) sunt mai puțin importante.

Toate aceste fluviu curg în general de la Sud spre Nord.

2) Basinelul oceanului Pacific primește toate cursurile de apă ce isvorăsc din partea orientală a platoului central.

Printre fluviile mai importante distingem următoarele:

Anadirul, care ese din ultimele ramificațiuni ale munților *Stanovoi* și se varsă în golful *Anadir*, format de marea de *Behring*.

Amurul, (*Sagalinul*, 4,400 km.), se formează din două brațe care isvorăsc din munții *Kentei*; curge spre Est, făcând întru cât-va limita în-

tre Siberia și China și se varsă în strâmtoarea Tarakai.

Pei-ho, care se varsă în golful Petchili. Comunică printr'un canal cu orașul Peking.

Hoang-ho, (fluviul galben, 4,100 km.), ia naștere dintr'un lac, situat la picioarele munților Baian-Kara. Udă China prin mijloc, cam de la West spre Est și se varsă în partea de Sud a golfului Petchili.

Lang-tse-kiang, (fluviul albastru, 5,700 km.), ia naștere în Tibet, de partea meridională a munților Kuen-lun; curge mai întâi spre Sud-Est sub numele de *Mur-usu*, se unește cu *Yatu-Kiang*, curge apoi spre Est, mai primește pe *Har-Kiang*, formează în cursul inferior mai multe lacuri și se varsă în marea Galbenă printr'o vastă deltă.

Si-Kiang ese din munții Yun-nan, se unește cu *Pe-kiang* lângă orașul Canton și se varsă în marea Chinei

Song-Ka, udă provincia Ton-king, și se varsă în golful cu același nume, în fața insulei Hain-nan.

Me-Kong, (3,500 km.), coboară din Tibet în direcțiunea de la Nord spre Sud, taie platoul Laos prin mai multe cataracte și se varsă în marea Chinei, formând una din cele mai vaste delte din Asia.

Me-nam, (1,500 km.), curge paralel cu pre-

cedentul, udă o câmpie plină de smârcuri și se varsă în golful Siam.

3) Basinel oceanului Indian primește următoarele fluvii:

Saluenul, (3,400 km.), ese probabil din munții Tibetului, străbate Birmania de la Nord spre Sud și se varsă în golful Martaban.

Irawadi, (1.600 km.), a cărui origină nu se cunoaște, curge paralel cu precedentul, formând o mare deltă.

Brahmaputra, (3,000 km.) ia naștere din masivul Gangri (Himalaya), inconjură lanțul Himalaya sub numele de *Dzang-po*, străbate defileul dintre munții Himalaya și Lang-tan, se îndreptează spre Sud-West prin provincia Assam, apoi spre Sud și se varsă în golful de Bengal.

Gangele, (3,000 km.), se formează din o mulțime de cursuri ce isvorăsc din panta meridională a munților Himalaya, curge de la Nord-West către Sud-Est și se varsă în golful Bengal printr'o mare deltă, ale cărei brațe se confundă cu Brahmaputra.

Mahanadi, (850 km.); *Gadavery*, (1,300 km.); *Krichna*, (1,300 km.) și *Cavery* sunt câte-va fluvii mai puțin importante, cari străbat India de la West spre Est și se varsă în golful de Bengal.

Tapti și *Narbuda* curg paralel de la Est spre West și se varsă în marea de Oman.

Indul, (3.180 km.), a cărui origină este în apropiere de aceea a Brahmaputrei, curge mai întâi spre West, străbate Himalaya prin provincia Kafristan, curge apoi spre Sud-West prin Pendjab și se varsă în marea de Oman printr'o mare deltă.

Basinurile interioare, fără nici o comunicațiune cu oceanul, se pot divide în două grupuri.

În grupul întâi se coprinde o mulțime de lacuri dimpreună cu cursurile de apă ale platoului central, care nu comunică cu oceanul: *Tarim*, format din reuniunea a mai multor brațe care se varsă în resturile mlăștinoase formate de lacul *Lob-nor*; apoi lacurile *Tengri*, *Isi-kul*, *Balcaș* în Siberia; *Kucu-nor*, *Dargra*, *Jeșil-kul* etc. în Tibet, precum și numeroase lacuri din Mongolia și Dzungaria.

Al doilea grup coprinde :

Sir-Daria (2,200 km.), care ese din lacul *Isi-Kul*; *Amudaria* (2,600 km.), care ese din lacul *Siri-Kul* (situat pe platoul Pamir la 5,000 m. altitudine.) Ambele se varsă în marea lac *Aral*, care se află situat la Est de marea Cas-

¹⁾ Lacul *Siri-Kul* este mai tot d'auna înghețat, afară de câte-va luni vara. Acest lac a fost vizitat de Englezul Wood, care l'a numit *Victoria*. În luna Mai el este încă înghețat.

pică. De acest grup ține și râul *Hilmen*, care curge prin mijlocul Persiei și se varsă în lacul *Hamun*.

Apele masivului armenian sunt tributare la trei mări :

Kura, îngroșat cu *Aras*, tributar mării Caspice; *Rionul* tributar mării Negre; iar spre Sud curge *Tigrul*, care unit cu *Eufratul*, înconjură câmpia Mesopotamiei și se varsă în golful Persic, sub numele de *Șat-el-Arab*.

În mijlocul masivului se află lacurile *Van* și *Urmiah*, ale căror ape sunt pline de smoală și sare.

Platoul Asiei mici trimite pe *Kizil-Irmach*, (800 km.) și pe *Zacaria*, în marea Neagră, pe *Mendereh-su*, în Archipelag; pe *Orontele*, care ese din munții Liban în Mediterana și pe *Iordan* în lacul *Asfaltit*¹⁾ după ce a străbătut în calea sa lacurile *Nicea* și *Tiberiada*.

CLIMA

Prin pozițiunea sa geografică și prin dispozițiunea înălțimilor sale, Asia oferă mai toate variațiile de climă.

În partea de Nord, vasta câmpie a Siberiei,

¹⁾ Lacul *Asfaltit* sau marea Moartă este situat în Palestina și nivelul său este cu 396 metri mai jos de că nivelul Mediteranei.

care intră puțin în zona glacială, prezintă una din climatele cele mai reci dupe suprafața globului. Prin aceste locuri iarna durează zece luni, și prin unele localități termometrul se scoboară până la 54° sub zero.

Zona platoului central se află în general pe aceeași latitudine cu Sudul Europei; cu toate acestea, altitudinea și depărtarea de mare dă naștere unei climate continentale, cea mai pronunțată după glob. Pe aci suflă uragane violente și iarna durează noă luni.

În regiunea maritimă a Pacificului, clima variază dupe latitudine; e de observat însă că coastele Chinei și Siberiei sunt relativ mai reci, din cauza curenților ce vin din oceanul înghețat. Din această cauză clima coastelor orientale ale Japoniei este mai rece de cât aceea a coastelor orientale, udate de curentul Cura Sivo.

Prin partea de Sud, afară de terenurile înalte domină o climă caldă, însă răcorită, până la un oare-care punct, de proximitatea mării. Aceste coaste sunt bântuite de tifoane și de vânturile musone.

În fine, Asia anterioară, din cauza terenurilor sale accidentate, prezintă o mare varietate de climă; ast-fel, ea este arzătoare prin pustii, plăcută prin câmpii și mai mult sau mai puțin rece pe înălțimi.

CAP. II.

FASE ISTORICE

Continentalul asiatic este cel mai important prin istoria sa. El pare a fi locașul cel mai vechiu cunoscut. Dintr'ensul au plecat primele emigrațiuni și tot dintr'ensul au eșit la lumină marele religii: brahmanismul, budhismul, judaismul, christianismul și mahomedanismul.

În vechime, țermurile udate de oceanul Pacific au văzut înflorind civilizațiunea chineză, a cărei origină nu se cunoaște; iar cele udate de marea Indiilor, pe cea brahmanică; dar în Asia occidentală *Chaldeanii* formau în vechime un imperiu vast împrejurul fluviilor Tigru și Eufratul. Acest imperiu dură 14 secole și din sfărământurile sale eși imperiul *Ninivei* și al *Babilonului*, care avu o durată de vre-o 250 ani. Apoi veniră Perșii, sub Ciru cel mare și fundară regatul Persan, care se întindea peste mai toată Asia anterioară. Perșii trecură în Egipt sub Cambyse, se încercară a trece și în Europa sub Dariu și Xerxe, însă fură respinși de Greci. Alexandru cel mare, regele Macedoniei răsturnă domnia Perșilor și fondă în Asia primul imperiu european, care la moartea sa se împărți în mai multe regate, printre care cele mai importante erau: regatul Syrii

sau al Seleucizilor) și regatul Parților.—După Greci veniră Romanii, cari cuceriră mai toată Asia mică, formând dintr'însa mai multe provincii. Aceste provincii trecură, dupe desmembrarea imperiului Roman, la imperiul Bizantin.—Până în secolul VI, Arabii rămăseseră străini de revoluțiunile Asiei. În acest secol avântul lui Mahomed, îi scoase din pustiile lor și cuceriră pe rând toate provinciile supuse imperiului Bizantin, apoi Persia, și ajunseră până la Turchestan, formând un imperiu formidabil, care se întindea de la țărmii mărilor occidentale până la Yaxarte și Indul, și care mai târziu se împărți în imperiul Persan și imperiul Asiei mici, unde avu loc întâlnirile Arabilor cu Cruciferii (1099).—În această epocă, hordele mongole se puseră în mișcare sub conducerea lui Gengis-Chan, răsturnară regatele tartare din Asia centrală, cuceriră China, Persia, distruseră Califatul din Bagdad, care nu mai exista de cât cu numele (1258), și pătrunseră chiar în Europa. Imperiul lor care a durat peste un secol și jumătate, a fost cel mai vast din câte cunoaște istoria universală.

Mai târziu pe ruinele Califatului Arab, se ridică o noă putere, aceea a Turcilor otomani, cari la anul 1453 răsturnară imperiul Bizantin și cuceriră Syria, precum și mai toate provinciile acestui imperiu, devenind ast-fel o pu-

tere dominantă în Asia ca și în Europa. În secolul XVI, apărură Europeanii prin mările din Sudul Asiei, și în special în Indii. Mai întâi veniră Portugezii, a căror dominațiune dură până la 1580, când veniră Olandezii, cari se retraseră în insulele Sondei.—În secolul XVII, apărură Englezii. Ei cuceriră mai toată India în detrimentul Portugezilor, Olandezilor și Francezilor, care și întinsese dominațiunea între anii 1740-1755.—În același timp Rușii cuceriau Siberia și începeau a înainta în centrul Asiei, atingându-se de imperiul Turc, Persan, Chinez și chiar de cel Englez.

STATELE

Astăzi, din punctul de vedere politic, statele Asiei se împart în două categorii: Colonii europene și state independente.

1) Coloniile aparțin la cinci națiuni din Europa :

a) *Posesiunile turcești*, cunoscute mai bine sub numele de *Imperiul otoman din Asia*, și care coprinde: *Asia mică, Armenia, Kurdistanul, Syria, Mesopotamia* și parte din *Arabia*.

b) *Posesiunile rusești*, cari coprinde tot Nordul și partea din centrul Nord-Westic al Asiei: *Siberia, Turanul, Turkestanul rus* și provin-

ciile *transcaucasiane*, cari se ating de o parte cu posesiunile turcești, iar de alta cu China, Afganistan și cu imperiul Persan.

c) *Posesiunile engleze*: *India*, parte din *Birmaniamania* și o parte din *Indochina* occidentală, la care se adaogă insulele: *Perim*, *Kurian-Murian*, *Aden*, *Ceylan*, *Paulo*, *Pinang*, *Singapore* și *Hong-Kong*.

d) *Posesiunile franceze*, care coprink: *Cochinchina* și *Tonkinul* din *Indochina*, la care putem adăoga *Annamul* și *Cambodgele*, cari sunt puse sub protecțiunea sa; apoi stabilimentele *Pondichery*, *Chandernagor*, *Yanaon*, *Karikal* și *Mahé* din *India*.

e) *Posesiunile portugeze*: *Goa*, *Diu*, *Damaun* și altele prea puțin importante în *India*, și *Macao* în *China*.

2) Statele independente sunt:

Arabia, (în afară de părțile stăpânite de Turci) cari nu formează un stat propriu zis, dar ai cărei locuitori recunosc autoritatea a doi sultani, unul din *Nedjed* cu cap. *Mecca*, și altul din *Oman*, cu reședința în *Mascata*.

Persia, cu capitala *Teheran*.

Afganistanul, împărțit în trei state: *Cabul*, *Candahar* și *Herat*.

Belucistanul, locuit de triburi nomade, cu capitala *Kelat*.

Turkestanul, (în afară de posesiunile ruse) împărțit în mai multe chanaturi.

China, a cărei întindere ocupă mai toată *Asia* centrală și orientală, cu capitala *Peking*, la care se adaogă provinciile *Mandciuria*, cu cap. *Mukden*; *Tibetul*, cu cap. *Lassa*; *Corea*, cu cap. *Han-Yang* și *Mongolia*, cu cap. *Urga*.

Japonia, compusă din insulele *Yezo*, *Nippon*, *Sikoku*, *Kiu-Siu* și altele mai mici, cu capitala *Iedo*.

Siam, cu capitala *Bang-Kok*.

Birmaniamania, independentă, cu cap. *Mandalay*.

Populațiunea totală, evaluată, în mod aproximativ se ureă la țifra de 750 milioane locuitori.

CAP. III.

ASIA OCCIDENTALA

TURCIA ASIATICĂ

Turcia asiatică ocupă o parte considerabilă din *Asia* occidentală. Limitele sale sunt: La Nord, marea Neagră; la Nord-Est, *Transcaucasia* (rusă); la Est, *Persia* (*Iranul*); la Sud-Est, golful *Persic*; la Sud, *Arabia*; la Sud-West, marea Roșie; la West, marea *Mediterană* și *Archipelagul* și la Nord-West, marea de *Marmara*.

Supra-fața totală se urcă la țifra de 1,889,000 km. p.

Istoria acestor ținuturi datează din cea mai adâncă vechime. Aci a fost leagănul civilizațiunilor Asiriene și Babiloniene. Fu cucerită succesiv de Perși în secolul VI, înainte de Christ; de Greci pe timpul lui Alexandru cel mare și de Romani. De la împărțirea imperiului Roman, toate aceste ținuturi rămaseră sub stăpânirea Bizantinilor, până la secolul VI, când fură cucerite de Arabi. Către finele veacului de mijloc căzură în mâinile Turcilor, care le stăpânesc încă și astăzi.

Populațiunea totală trece peste țifra de 12,700,000 locuitori. Turcii constituie majoritatea, apoi vin *Grecii*, Armenii, Ebreii și alți Europeni. Densitatea populației dă aproape 7 locuitori pe kilometru patrat. Religiunea dominantă este Islamismul.

Se divide în patru regiuni: *Anatolia*, *Armenia*, *Mesopotamia* și *Syria*, la care se mai adaogă *Palestina* și provinciile *Hedjaz* și *Yemen* din Arabia.

ANATOLIA

Se află coprinsă între Mediterana la Sud, Archipelagul la West, marea de Marmara și marea Neagră la Nord; iar spre Est se atinge

de Armenia, Mesopotamia și Syria. De această regiune ține și mulțimea de insule înșirate pe coaste: Cipru ¹⁾, Rhodos, Samos, Kos, Chio, Mythilen etc.

Coastele sunt în general muntoase și tăiate de mulțime de golfuri care favorizează navigațiunea.

Interiorul este format dintr'un platou, a cărui înălțime variază foarte mult. Acest platou determină lanțurile *Taurul* și *Anti-Taurul* (3,000 m.), care formează un arc de cerc pe litoralul Mediteranei, și care se leagă cu masivul Armenian. Spre Nord însă, platoul se continuă până la mare, printr'o succesiune de terase.

Cursurile de apă sunt puțin importante. Se distinge: *Yeskhi-Irmak Kizil-Irmak* și *Saccaria*, tributari mării Negre: *Sarabat* și *Menderes-su*, care se varsă în Archipelag și *Karasu* în Mediterana. Prin centru se află câte-va lacuri, a căror apă este sărată și neplăcută.

Clima acestei regiuni variază dupe localități și după altitudine. Coastele sunt în general calde cu toată apropierea mării; pe când înălțimile se bucură de o climă mai temperată.

Populațiunea totală se urcă la vre-o 6 milioane loc. Ea se compune din Musulmani, Europeni și Ebrei.

Se produce grâu, orz, porumb, meiu, orez,

¹⁾ Stăpânită de Englezi de la 1878.

No. German
M. German
7

opium, tutun, garanță, șofran, in, cânepă, bumbac etc. Via dă vinurile renumite, speciale în insulele Tenedos, Samos și Cipru. Se găsesc de asemenea mulți arbori fructiferi: zmochini, curmali, portocali, lămâi etc. Prin munți se găsesc multe lemne de construcție, de unde se estrage valoneea.

Printre animale se disting catării, asinii, oile și caprele de Angora, care au căpătat o mare reputațiune. Cămilele se întrebuintează la transport; caii și boii nu sunt numeroși.

Mai pretutindeni se practică creșterea albinelor și a gândacilor de mătase.

Se găsește mine de fer, huilie, cupru, argint, plumb, sare și mai multe surse minerale.

Industria este oare-cum dezvoltată prin orașele mari și mai cu seamă prin porturi. Se fabrică untul de lemn, vinuri renumite, țesături (mătăsării), opium, olării etc.

Printre orașele principale se pot cita :

Brusa (37,000 loc.), în partea de Nord-West. Fabrică țesături de mătase. Comerț întins.

Caesarîh (Caesarea 60,000 loc.) pe Kizil-Irmach. Têrguri renumite, în special pentru bumbac. Se fabrică tapeturi.—*Kutayeh* (60,000 loc.) pe Sacaria. Se fabrică porțelanuri remarcabile. Comerț mare de cereale.—*Afiun Kara hisar*, (50,000 locuitori). Fabrici de tapeturi și iatagane, și mare comerț de opium.

Supr 510,000 Kl p

Amesia (30,000 loc.) și *Tokat* (25,000 loc.), ambele situate pe fluviul Eskil-Irmak, sunt orașe importante.

Manissa (40,000 loc.), este situat mai la Nord de Smirna. Se numia în vechime Magnesia.

De-a lungul coastelor ce udă Asia occidentală, se află o mulțime de porturi, prin care se înlesnesc schimburile între indigeni și popoarele europene. Aceste porturi se numesc *Scalele Levantului*.¹⁾ Cele mai principale sunt:

Trebizonda (32,000 loc.) pe marea Neagră. Marele întreprizitor al produselor Persiei și Armeniei, *Samsun*, *Sinope* și *Bathum*, sunt scale de al doilea ordin. *Scutari* (100,000 loc.) în fața orașului Constantinopol, pe partea opusă a Bosforului, port important, și *Ismidî*, scală de al doilea ordin pe marea de Marmara.

Smirna (150,000 loc.) pe Archipelag. Debu-

¹⁾ S'a numit *Levant*, de către comercianții Europei și în special Francezii din veacul de mijloc, în genere toată Turcasia, în special însă coastele Mării Negre, de Marmara, Archipelag și restul Mediteranei. Cuvântul *Levant*, vine de la participiul francez al verbului lever (a ridica) arătând prin aceasta, țara sau ținutul situat în direcțiunea de unde se ridică soarele și astăzi Francezii zic: *du côté de Levant*.

S'a numit *scale ale Levantului* pentru că pe acea vreme ca și astăzi se încărcau corăbiile cu mărfurile din porturile Europene și mergeau de descărcau și se reîncărcau în fie-care din porturile Levantului.

șeul principal al Anatoliei.—*Scalanova*, (15,000 loc.) în fața insulei Nicaria spre Sud de Smirna și *Adalia* (13,000 loc.) în fundul golfului Adalia la piciorul Taurului, sunt scale de al doilea ordin. *Larnaka* (6,000 loc.), portul principal al insulei Cipru. Comerț de vinuri, grâne bumbac și mătase.

În Anatolia transporturile se fac încă și astăzi în mare parte cu caravane. Prin câte-va părți sunt și drumuri de căruțe. Prin porturi însă, pe unde circulația este foarte activă, se află și câte-va căi ferate. Ast-fel sunt liniile de la Scutari la Ismid;—de la Smirna la Manisa; de la Scala Nova la Aidir-Hissar.

+ S I R I A

Este o regiune muntoasă, coprinsă între Mediterana, Arabia și valea Eufratului.

Coasta Mediteranei este în general dreaptă, ridicată și prevăzută cu câte-va golfuri. De-a lungul acestei coaste se întind munții *Libanul* și *Antilibanul*, a căror înălțime atinge pe unele locuri până la 3000 metri.

Panta occidentală a acestor munți, care se prelungește până la mare, formează niște văi de o fertilitate admirabilă; pe când panta orientală se pierde într'o pustie relativ întinsă, pietroasă și nisipoasă. Pe aci se află oazele *Palmira*, *Damascul* și *Haaran*.

În partea de Miază-zi se întinde platoul *Palestinei*, a cărei înălțime se urcă până la 1000 metri, și care se confundă cu platoul Arabiei pietroase.

Spre Nord Siria este udată de fluviul *Orontele*, care ese din Liban; prin centru curge fluviul *Leontes*, care înconjură Libanul; iar spre Sud curge fluviul *Jordanul*, care străbate Palestina de la Nord spre Sud, tornează lacurile *Niceea* și *Tiberiada* ¹⁾ și se varsă în lacul *Asfaltit*.

Clima acestei regiuni este arzătoare la Est de Liban, dulce și puțin mai temperată la West.

Populațiunea totală se urcă la țifra de 2 1/2 milioane suflete. Ea se compune din Musulmani, Druzi, Maroniți (creștini), Ebrei și alți Europeni.

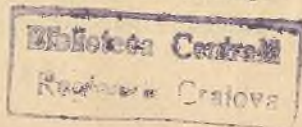
Se produce prin văile Libanului grâu, orz, porumb, meiu, bumbac, in, sezam, tutun, indigo, trestie de zahăr, garanța și multe fructe, ca portocale, lămâi, zmochine etc. Pădurile Libanului sunt renumite încă din timpul Fenicienilor. Se nutrește gândacii de mătase.

Printre animale se disting cămilele, caii, asinii, catării, oile și căprele cu părul lung.

Se găsește fier, huilie, sare și asphalt. Intru cât privește industria, orașele cele mari se bucură de o reparațiune meritată.

Printre orașele Siriei se disting :

¹⁾ Genesareth.

Damasc (150,000 loc.). Se ia drept capitala Siriei. Este centrul unei industrii active și al unui comerț întins, mai cu seamă la epoca pelerinagiilor de la Mecca. Se fabrică arme albe, stofe de mătase, tapete, șaluri, etc. Comunică cu Mediterana prin portul Beirut (70,000 loc.), una din principalele scale ale Levantului.

Alep (70,000 loc.). Situat într'o oază fertilă. Fabrică tutunul, mătasea, săpunăria și altele. Oraș întărit, care comunică cu marea prin porturile *Latakiah* și *Alexandreta*, scale de al doilea ordin.

Antakio (18,000 loc.). Situat pe Orontele. Fabrică lânării și marochinuri. Oraș bine întărit. Altă dată se numia Antiochia.

Ierusalimul (34,000 loc.). Vechia capitală a Judeii. Mormântul lui Christ.

Porturile *St. Joan de Acra*, *Caifa*, *Iaffa* și *Ghazza* sunt scale de al doilea ordin.

INSULE

Printre insulele care țin de Coasta asiatică, cele mai importante sunt:

Ciprul, pe coasta Siriei, cedată Angliei în 1878 prin tratatul de la Berlin. Este acoperită de munți (Olimpul).

Produce grâu, orz, bumbac, garanță, tutun, mătase, unt-de-lemn, și în special *vinurile muscade*. Capitala insulei este *Levcosia* (20.000

loc.), oraș industrial. — *Larnaka* este portul principal.

Sporadele din Archipelag, înșirate pe coastele Anatoliei, formează un guvernământ a parte.

Printre dâensele distingem:

Rodos, insulă lungă, muntoasă și fertilă în *vinuri*, roze, mirturi, fructe și unt-de-lemn.

Kos, la intrarea golfului cu acest nume. Este fertilă în fructe.

Kalimno, renumită pentru mierea sa.

Nicaria, *Samos*, *Patmos*, *Chio*, *Metelin*, *Tenedos* și altele, sunt toate muntoase și fertile în vinuri, unt-de-lemn, bumbac, diferite fructe etc.

ARMENIA

Este o regiune muntoasă, care se cuprinde între Anatolia, marea Neagră, Transcaucasia, marea Caspică, Persia, de care se desparte prin râul Aras și Kurdistan.

Ramurile masivului **Armenian** o brăzdează mai în toate direcțiunile. Înălțimea culminantă a acestui masiv o atinge în muntele Ararat (5173 m.). Toate cursurile de apă cari udă Armenia, sunt niște torente fără nici o importanță. În interiorul masivului se află lacul *Van* (3,750 km. p. suprafață), și lacul *Urmiah*, ale căror ape sunt sărate și zmoloase.

Clima este în general temperată. Ea variază dupe altitudine.

Armenia se împarte în trei regiuni:

Armenia *rusă*, cu capitala Erivan;

Armenia *persană*, cu capit. Aderbeijan;

Armenia *turcă*, cu capit. Erzerum.

Populațiunea totală se urcă la vre-o patru milioane suflete.

Se produce prin văi puține cereale și fructe; prezintă pășuni imense, care înlesnește creșterea vitelor.

Posedă mine de cupru, naftă și sare.

Prin orașele mari se practică oare-care industrie, restul însă se reduce la confecționarea obiectelor de prima necesitate.

Printre orașele mai importante se distinge:

Erzerum (60,000 loc.) În centrul Armeniei. Oraș întărit. Intrepozit de comerț cu Trebizonda, Tabris și Tiflis Fabrică arme albe.

Wan (35,000 loc.). Situat pe țărmul oriental al lacului Wan și *Ersingjaan*, pe cursul superior al Eufratului, sunt orașele cele mai importante ale Armeniei.

MESOPOTAMIA

Această provincie se coprinde între Armenia, Persia, golful Persic, Arabia și Anatolia.

Afară de partea septentrională care este acoperită cu câte-va ramuri ale masivului Armenian, restul nu este de cât o câmpie întinsă,

formată de văile *Tigrului* și *Eufratului*. Aceste două fluvii isvorăsc din masivul Armenian, curg amândouă spre Sud-Est, (Tigrul în partea de Est și Eufratele în partea de West), până la orașul Kurna, unde se împreună sub numele de **Șat-el-Arab**.

Domină clima continentală, verile sunt arzătoare, iar iernile sunt riguroase.

Se împarte în două regiuni:

Kurdistanul ¹⁾ cu cap. Diarbekir și

Irak-Arabi ²⁾, cu cap. Bagdad.

Populațiunea totală, care poate să atingă țifra de vre-o 3 milioane suflete, se compune din Kurzi spre Nord, Turci prin orașe și din o mulțime de triburi arabe.

Se produce cereale prin Nord și Est, in, orez, zmochine etc.

Se nutrește oi în mare număr, cai de rasă arabă și cămile.

Se găsește mine importante de cupru.

Industria se practică puțin prin orașele mai importante, restul populațiunei se ocupă cu agricultura sau cu creșterea vitelor.

Bagdad (100,000 loc.). Pe cele două țărmuri ale Tigrului. Industria dezvoltată: Mătăsării, bumbăcării, săpunării, bijuterii olării etc. Cen-

¹⁾ Vechiul imperiu Asirian.

²⁾ Vechia Babilonia.

tru de comerț important cu Persia, Arabia și India.

Diarbekir (40,000 locuitori), situat pe cursul superior al Tigrului. Industrie activă și centru de comerț între golful Persic și Marea Neagră.

Mosul (40,000 loc.), situat cam la o egală distanță între cele două de mai sus, reprezintă vechia și faimoasa Ninive.

ARABIA

Peninsula arabică se întinde la Sud-Westul Asiei. Ea constituie partea meridională a Asiei anterioare. Se mărginește la Nord cu Siria și Mesopotamia; la Est cu golful Persic și marea de Oman; la Sud cu oceanul Indian și la Vest cu marea Roșie.

Tipul general al acestei regiuni este acela al unui platou a cărui înălțime atinge pe unele locuri până la 1,300 metri și tăiat de mai multe lanțuri, printre care se distinge masivul granitic Sinai, situat pe Nord-West și munții *Hedjaz*, *Yemen*, *Oman* etc.

Acești munți, pe litoralul mării, formează niște regiuni fertile și populate, pe când interiorul este o pustie nisipoasă ca și Sahara din Africa și acoperită cu câte-va oaze.

Clima este arzătoare în interior și puțin mai temperată pe coaste, din cauza prezenței munților și apropierei de mare.

Se împarte în Arabia *pustie* și Arabia *fertilă*. Cea d'întâi este locuită de triburi nomade (Beduini), iar cea d'a doua formează mai multe regiuni: *Hedjaz* și *Yemen*, supuse imperiului otoman¹⁾; *Hadramaut*, *Oman* și *El-Ahsa*.

Prin regiunile după litoral se produce grâu, porumb, mei, durah, orez, orz, diferite legume și fructe, mai cu seamă curmale, trestie de zahăr, cafea, tutun, tămâie și alte arome.

Nutrește cei mai buni cai, cămile (dromadere) asini, boi (zebus) oi și capre.

În golful persic se pescuiește mărgăritarul.

Industria este primitivă. Ea se mărginește în confecționarea obiectelor de prima necesitate. Orașele principale sunt:

Mecca (45,000 loc.) capitala provinciei Hedjaz. Patria lui Mahomed și orașul sfânt al Islamismului. — **Medina** (16,000 loc.) mai la Nord de Mecca. Posedă mormântul lui Mahomed.

Sana (15,000 loc.) capitala provinciei Yemen. Oraș industrial. Exportă cea mai bună cafea.

Djedah în fața orașului Mecca, port pe marea Roșie.

Aden (30,000 loc.) port-franc, sub stăpânirea Englezilor.

Mascata (60,000 loc.) Capitala provinciei Oman. Port important,

¹⁾ Mai mult nominal

135
24
111

PERSIA

Se mărginește la Nord cu Transcaucasia de care se desparte prin riul Aras, marea Caspică și Turkestanul; la Est cu Afganistanul și Belucistanul; la West cu Mesopotamia și la Nord-West cu Kurdistanul și Armenia turcească.

Încă din timpurile cele mai vechi, această regiune a servit ca trăsură de unire între Orientul și Occidentul antic. Persia este patria lui Zoroastru, care a făcut Zend, Avesta, a lui Ciru, care a fondat monarchia persană, cucerind Asia anterioară și Egiptul, (sub fiul său Cambyse), precum și a marilor regi Dariu, Xerxe etc., cari au amenințat civilizațiunea născândă a Grecilor.

Imperiul persan fu cucerit de Alexandru cel mare prin secolul IV înainte de Christ; apoi de Arabi în secolul VII. De la căderea Califatului de Bagdad începe în Persia o serie de turburări și de resbele civile, cari au durat până în secolul XVIII, când monarchia se constituie definitiv.

Populațiunea actuală se urcă la țifra de 10 milioane suflete.

Întreaga regiune, pe o suprafață de peste 1,648,000 km. p., prezintă tipul unui platou, a cărui înălțime variază între 1,000 și 2,000

metri, deprimat în centru și susținut pe toate laturile de lanțuri și masivuri muntoase. Spre Sud acest platou se susține de munții *Mecran* și *Farsistan*, unde se găsește renumita vale *Şiraz*; spre Est de lanțul *Nihbandan*, care 'l desparte de Belucistan; spre Nord de lanțul *Elburz*, care se întinde de-a lungul țărmului meridional al Caspiceii, prezentând vulcanul *Demavend* și care se leagă cu lanțul *Aderbeijan*, și în fine spre West de lanțul *Luristan* și *Kurdistan*, care 'l desparte de Mesopotamia.

Cursurile de apă ca *Prehstof*, *Nahend*, *Seiur* etc., cari merg în golful Persic sunt toate mici și fără importanță. Spre Nord însă curg în marea Caspică *Sefid-Rud* prin provincia *Aderbeijan* și *Atrek*, în partea de Est, aproape de frontiera Turkestanului. *Kerciah* și *Karun* sunt doi afluenți ai lui *Şat-el-Arab*.

În partea de West, pe frontiera Belucistanului, se află lacul *Hamun*, în care se varsă riul *Hilmend*. În provincia *Aderbeijan* se află marele lac *Urmiah* 3840 km. p. suprafață. Nivelul acestui lac este cu 1300 metrii mai sus de cât acela al mării. Ca și lacul *Wan*, el este atât de sărat, în cât nu poate viețui nici un animal într'însul. Un alt lac tot atât de sărat se află spre Sud. El se numește *Bachtegan*.

Aceste lacuri, precum și altele mai puțin importante, primesc toate cursurile de apă din interiorul Persiei.

Clima Persiei este arzătoare și nesănătoasă prin pustiile din centru, mai temperată prin ținuturile muntoase.

Populația Persiei abia se apropie de 7 milioane locuitori, ceea ce dă o densitate de aproape 5 locuitori pe kilometrul patrat.

Prin regiunile fertile situate la extremitățile platoului se produce toate cerealele, rubarbă, tutun, garanță, șofran, indigo, opium, vinuri (Șiraz), gândaci de mătase, roze din care se fabrică esența, etc.

Nutrește o specie de cai de rasă arabă amestecați cu rasa tartară, multe oi și capre.

Se găsesc mine de aur, cupru etc.; iar în golful Persic (archipelagul Bahrein) se pescuiește mărgăritar și sîdef.

Industria este oare-cum înaintată. Se fabrică mătăsării, tapeturi, șaluri, bumbăcării, bijuterii, olării etc.

Orașele mai importante sunt :

1) *Teheran* (210,000 loc.) capitala imperiului. Este situat la piciorul munților Majenderan. (Elburz) Fabrică porțelanuri renumite.

2) *Tabris* (165,000 loc.) situat în provincia Aderbeijan. Industrie activă și centru de comerț cu Transcaucasia.

3) *Ispahan* (90,000 loc.) situat în centru. Oraș important de comerț și industrie.

4) *Mesched* (70,000 loc.) spre Nord-Est. Sta-

țiune importantă de caravane și centru de comerț. Fabrică lânării.

5) *Balfruch* (50,000 loc.) situat în apropiere de țărmul Caspiceii. Comerț activ cu Rusia.

6) *Șiraz* (32,000 loc.) În partea de Sud, patria rozelor. Fabrică mozaicuri, mătăsării, stofe de bumbac și esență de roze. Intrepozit de comerț între Persia și Industan.

Bender-Abas, port mic la strâmtoarea de Ormuz;—*Urmiah* (13,000 loc.) pe țărmul Westic al lacului Urmiah, înconjurat de saline;—*Kasvin* spre Nord de Ispahan;—*Asterabad* (15,000 loc.) aproape de frontiera Turkestanului—sunt centre de populație mai importante din Persia.

Țifra comerțului exterior se urcă la 4 milioane lei pe an. Rusia, Turcia și Anglia iau cea mai mare parte la acest comerț.

AFGANISTANUL

Se mărginește la Nord cu Turkestanul, la Est cu India, la Sud cu Belucistanul și la West cu Persia.

Afganistanul este o regiune muntoasă, străbătută în partea de Nord de lanțul *Hindu Kuș*, masiv, puternic, care servă drept legătură între platoul Iranului și platoul central; iar la Est de munții *Soliman*, care se pierd în câmpia Industanului.

Afară de fluviul Hilmend, cele l'alte cursuri

de apă sunt fără importanță. Clima este ca și aceea a Persiei: călduroasă prin văi, temperată și chiar friguroasă pe înălțimi.

Suprafața totală este de vre-o 721,000 k. p.

Populația nu trece de 4,000,000 locuitori, ceea ce dă o densitate de $5\frac{1}{2}$ locuitori pe kilometru patrat.

Produce porumb, orez, mciu, trestie de zahăr, bumbac etc.

Abondența pășunilor nutrește multe oi, capre și cai de rasă bună. Se găesc mine de aur, argint, fier, huilie, antimoniu și naftă.

Industria este înapoiată, totuși se fabrică mătase și bumbac.

Afganistanul se află actualmente divizat în mai multe state: **Kabul** la Nord; **Kandahar** în centru și la Sud; **Seistan** spre Sud-West și **Siwistan** spre Nord-Est. Pe lângă aceste ținuturi se mai adaogă provincia **Herat**, peste care tinde a se întări dominațiunea Rusiei.

Populațiunea totală atinge țifra de 4 milioane suflete.

Ca orașe principale distingem: **Kabul** 60,000 loc. situat în partea de Nord. Mare comerț de cai. Stațiune de caravane importantă.

Kandahar (30,000 loc.) situat în centru. Se ia drept capitala Afganistanului.

Herat, (50,000 loc.) oraș întărit și mare centru de comerț. Se fabrică stoffe de mătase, arme albe și esențe mirositoare.

Chulum, (60,000 loc.) situat spre Nord, a fost altă-dată capitala unui chanat independent.

Balch, (25,000 loc.) în vechime Bactra situat spre West de precedentul, nu departe de Amu-Daria, care curge mai la Nord. Indigenii i-au dat titlul de mama orașelor. Se crede că în acest ținut s'a născut *Zoroastru* și marele *Cirus*.

Mai la Sud de Kabul se află orașul *Ghazna* (18,000 loc.) renumit ca patria dinastiei *Gazneviților* cari au dominat peste imperiul Arab.

B E L U C I S T A N U L

Se întinde la Sud de Afganistan, între India, marea de Oman și Persia.

Această regiune este o prelungire a Persiei, cu care se aseamănă din punctul de vedere fizic. În centrul regiunii se află pustii, iar pe cele patru laturi lanțuri de munți și văi fertile.

Clima nu diferă întru nimic de aceea a Persiei maritime.

Supra-fața totală este de vre-o 276,500 km. p. Țifra populațiunei nu se cunoaște, totuși ea nu poate trece peste 500,000 de suflete, cea mai mare parte nomazi și păstori.

Se cultivă bumbacul, indigoul și trestia de zahăr. Se nutresc numeroase turme de oi, capre și cai; iar prin părțile muntoase se găesc mine de aur, argint, fier și cariere de marmură.

Orașul *Kelat* (14.000 loc.), se ia drept capitala întregii regiuni. *Gondova*, situată spre Est, este un punct important de întâlnire al caravanelor.

INDIA

Imperiul englez din Indii se mărginește la West cu marea de Oman, Belucistanul și Afganistanul; la Nord cu munții Himalaya; la Est cu Indochina și cu golful de Bengal și la Sud cu oceanul Indian.

Acest vast teritoriu pe o suprafață de peste 3,800,000 km. p., coprinde: Industanul propriu zis, Decanul, insula Ceylan și grupurile Laquedive și Maldive din marea de Oman.

Partea de Nord a Indiei este străbătută de lanțul *Himalaya*, care-i formează și limita cu China. Acest sistem care constituie nodul orografic al Asiei întregi, prezintă cele mai mari înălțimi dupe glob: *Everest* (8970 m.), *Katchindjinga* (8,582 m.) *Davalagiri* (8,176 m.), precum și alte 200 vîrfuri, a căror înălțimi variază între 6000 și 8000 metri.

Spre Sud de acești munți se întinde câmpia Industanului, de la munții Soliman și până la golful de Bengal.

Partea meridională a peninsulei formează platoul triunghiular al Decanului. Trei lanțuri de munți îi formează cele trei laturi: La Nord,

munții *Windia* și *Saptura*, care se îndreptează de la Est spre West; la Est. *Gații Coromandelului* de o înălțime mediocră și la West, *Gații Malabarului*,¹⁾ în general foarte apropiți de țărmul mării de Oman.

Printre numeroasele cursuri de apă care udă India sunt:

Brahmaputra (3000 km.) care ese din Tibet sub numele de *Dzang-bo*, străbate găturile ce separă lanțul Himalaya de munții Lang-tan, apoi provincia Assam, pe care o acopere cu inundările sale, și la îmbucătura sa se unește cu brațele Gangelui.

Gangele (3000 km.). Isvoraște sub numele de *Baghirati*, din masivul Harduar (*Himalaya*), străbate, de la Nord-West către Sud-Est, câmpia Hindustanului, și la îmbucătura sa formează o deltă vastă, ale cărei brațe se confundă cu brațele fluviului Brahmaputra.

Acesta este fluviul sacru al Indienilor.

Cele alte fluvii tributare golfului de Bengal sunt: *Mahanadi* care formează o deltă largă; *Godavery*, fluviu sacru al Decanului;—*Krishna* bogat în diamante și pietre prețioase și *Kavery* al cărui curs este plin de cataracte.

Toate aceste fluvii iau naștere din Gații occidentali și curg paralel de la West spre Est.

¹⁾ Cunoscuți sub numele de Gații occidentali.

Marea de Oman primește pe *Tapty* și *Neburdah*, care es din munții Windia și se varsă în golful Cambaya și pe *Indul* (3180 km.), care isvorăște din platoul Cangri din Tibet, înconjură munții Himalaya prin găturile ce'l separă de lanțul Hindu-Kuș, udă provincia Pendjab și se varsă în mare, formând o deltă largă de 180 km.

Clima Indiei este arzătoare și foarte nesănătoasă pentru Europeni. Prin multe localități bântue friguri periculoase. Delta Gangelui pare a fi patria cholerei. Prin localitățile muntoase domină o climă temperată.

Civilizațiunea Indiei se urcă la o epocă foarte vechiă. Popoarele ce au locuit'o au fost guvernate de Brahmani până în secolul XVI, când veniră Portugezii. Aceștia își întinse dominațiunea lor pe litoral și dimpreună cu Olandezii au explorat în secolul următor, toate coastele. Veniră mai târziu Francezii și Englezii, cari ocupară teritorii întinse în detrimentul celor precedenți. În secolul XVIII Francezii intrară în luptă cu Englezii, și perdură mai toate ținuturile ce stăpâneau.

Pe această vastă supra-față, care nutrește o populațiune de peste 240 milioane suflete, totul este supus Angliei, afară de coloniile franceze: *Pendichery*, *Chandernagor*, *Yanaon*, *Mahe* și *Karical* (270,000 loc.), și de posesiunile portugeze: *Diu*, *Goa* și *Damaun* (530,000 loc.)

Posesiunile engleze sunt de două feluri: **imediate și mediate.**

Posesiunile imediate sunt guvernate direct de funcționarii englezi.

Acestea sunt :

Președenția *Bengalul* cu cap. Calcuta;—președenția *Bombay* cu cap. Bombay; —președenția *Madras* cu cap. Madras; guvernământul *Pendjab*, cu cap. Lahore;—provinciile din Nord-West cu cap. Alahabad; — provincia *Audi* cu cap. Luknow;—provinciile centrale cu cap. Nagpore;—provinciile Curg, Beraar și Adjmîr din Dekan; — Insula *Ceylan* cu cap. Colombo, la care se adaogă grupurile Laquedive și Maldive.

Posesiunile mediate se guvernează în aparență de rajahi sau șefii indigeni; plătesc însă tribut Englezilor și sunt supravegiate de garnizoane britanice. Aceste sunt: *Cașemir*, *Mysor*, *Ladak*, *Nizam*, *Bundelkund*, *Nepol*, *Radjputana*, *Butan*.

Din punctul de vedere al producțiunilor vegetale India se împarte în patru regiuni:

1) Regiunea *Indului*, care, bucurându-se de o climă temperată, produce grâu, orz, porumb și in. În mijlocul munților se află faimoasa vale a *Cașemirului*, care produce țesături, a căror reputațiune se perpetue încă din vechime. În peninsula Guzerata se cultivă mult bumbac.

2) Regiunea *Gangelui*, care este partea cea

mai fertilă a Indiei. *Orezul*¹⁾ este cerealul principal, nu numai în această regiune, dar și în toată India; el constituie alimentul principal al indigenilor. Dupe orez, cultura cea mai importantă este aceea a macului alb, din care se extrage *opium*; apoi vine *indigoul*, care numai în Bengal dă un venit de aproape 4 milioane lei pe an, și în fine *bumbacul*, care de asemenea constituie una din bogățiile Indiei.

Printre cele alte producțiuni se poate cita: rapița, inul, cânepa, tutunul, trestia de zahăr, ceaiul și dudul care nutrește gândacii de mătase.

3) Regiunea *Dekanului*, care produce orez, bumbac, zahăr de palmier, cafea, piper, scorțișoară. Prin Gații Malabarului se găsesc păduri cari dau o cantitate considerabilă de lemne de construcțiune.

Insula *Ceylan* produce cafea, bumbac, trestie de zahăr și cea mai bună scorțișoară.

Printre animalele domestice, oile sunt numeroase prin pășunile Dekanului; mulțime de cirezi de boi se nutresc prin livezile Indului și Gangelui. La piciorul munților se găsește renumitele capre de Tibet; în fine calul, cămila și elefanții, care până la oare-care punct se înnumără printre animalele domestice.

India exploatează multă huliie, fier, cupru,

¹⁾ Care dă două recolte pe an.

B. Man
J. B.
J. H.
J. S.

staniu, aur și pietre prețioase. In golful Manar se pescuește mărgăritarul. Se mai găsește de asemenea salitra și boraxul.

Industria indiană ia din zi în zi proporțiuni mai mari. Afară de renumitele țesături din Cașemir, ea înnumără o mulțime de alte produse manufacturate, al căror progres se datorează mașinilor engleze și drumurilor de fier, ce se înmulțesc pe fie-care zi.

Afără de porturile unde s'a stabilit civilizațiunea europeană, cea mai mare parte din orașele Indiei nu sunt alt-ceva de cât niște grămădiri considerabile de locuințe primitive, cari au mai mult aspectul unor sate imense de cât acela al unor orașe propriu zise.

Dupe ordinea populațiunei, porturile și orașele mai importante sunt:

Calcuta (700,000 loc.) Situat pe delta Gangelui. Reședința guvernatorului general, centrul politic al posesiunilor engleze și capitala presidenței Bengalului. In cartierul european se găsesc mulțime de fabrici și stabilimente de comerț. Portul cel mai important al Indiei. Se practică mai cu seamă industriile de lux, exercitate parte de Europeni parte de Asiatici.

Bombay (773,000 loc.) Pe coasta Malabarului la Sud de golful Cambaya. Unul din cele mai mari târguri ale Indiei. El ocupă extremitatea meridională a unei mici insule și se leagă prin-

Alma Lectura

tr'un pod cu insula Salseta. Comerțul și industria se practică cu o mare activitate.

Madras (406,000 loc.). Pe coasta Coromandelului, pe un teren nisipos și băntuit de tifioanele oceanului Indian. Port important, care exportă toate producțiunile acestei coaste.

Lucnov (261,000 loc.) Capitala vechiului regat Audi. Fabrică bumbacul, mătasea, chârtie și arme.

Putna (171,000 loc.). Situat pe Gangele. Fabrică tapeturi, țesături de mătase și de bumbac. Mare târg de orez, bumbac, opium, salitră, etc.

Cașemir (250,000 loc.). Situat la 2000 metri altitudine în munții Himalay. Dă comerțului renumitele șaluri care-i poartă numele.

Calitatea și finețea cu care sunt lucrate aceste șaluri, nu a fost atinsă de nici o mașină europeană.

Haidderabad (355,000 loc.). Vechia capitală a regatului Nizam.

Benares (200,000 loc.). Orașul sfânt al brahmanismului. Se fabrică diverse țesături de mătase, broderii cu aur etc. Comerț important cu cereale, cai de Persia, obiecte de artă și altele.

Delhi (173,400 loc.). Vechia reședință a marilor Mogoli. Celebru prin ruinele sale.

Murchedabat (150,000 loc.). Țesături de mătase și bumbac.—**Baroda** (102,000 loc.) bogat

în bumbac și gândaci de mătase.—**Ahmedabat** (128,000 loc.) posedă mai multe din cele mai frumoase monumente ale Indiei. Centru de comerț cu Persia.

Afară de acestea, India posedă un mare număr de orașe, a căror populațiune trece peste 20,000 loc.

Comerțul exterior al Indiei este de trei miliarde pe an. Importă diferite obiecte manufacturate, mașini, metale fabricate, material de drum de fier. Exportă fire textile în cantități considerabile, opium (China), cereale, semințe și alte coloniale.

Comerțul cu Europa se face în mică parte pe la capul de Bună-Speranță, restul prin canalul de Suez. Puntele de oprire sunt: *Aden* pentru vapoarele engleze, și *Pointe des Galles* pentru cele franceze și engleze.

Căile ferate ocupă deja o întindere de vre-o 23,450 km.

+ rezultat
19. Martie

INDOCHINA

Sub acest nume se înțelege a treia peninsulă din Sudul Asiei, coprinsă între China la Nord, marea Chinei la Est, strâmtoarea Malacca, golful de Bengal și India la West.

Coastele acestei mari peninsule sunt mai pretutindeni joase și inundate, fie de valurile mării fie de deltele fluviilor. Ele sunt crestate

4
10.11
7

Mr. Courmay

de trei mari golfuri: *Martaban*, în partea ocidentală, *Siam* și *Ton-king*, în cea orientală.

Intreaga regiune este dominată de vastul platou Laos.

Acest platou se leagă cu sitemul Himalaya prin munții *Lang-tang*; el este brăzdat în direcțiunea de la Nord spre Sud, de mai multe lanțuri de munți granitici, iar printre văile ce separă acești munți, curg următoarele fluvii:

Irauadi (1600 km.) care probabil ia naștere din munții *Patkoi*, curge de la Nord spre Sud, încărcat de afluenți și se varsă în golful *Martaban*, formând o deltă, care ocupă tot litoralul golfului, de la Capul *Negrais* și până la orașul *Rangun*.

Saluenul (3,400 km.) care ese din Tibet, străbate munții *Lang-tang*, formează într-o cât-va limita între *Birmania* și *China*, și se varsă tot în golful *Martaban*, mai spre Est de *Irauadi*.

Meinam (1,500 km.) ese din Platoul Laos, și se varsă în golful *Siam*.

Me-kong (*Cambodgele* 3,500 km.) Isvoraște din munții platoului tibetan, la Est de *Saluenul*, curge, paralel cu acesta, prin provincia *Yun-nan*, *Birmania*, *Siam*, *Cambodgele* unde primește apele *Marelui-Lac* și se varsă în marea Chinei, acoperind parte din litoralul *Cochinchinei* cu delta sa, una dintre cele mai vaste.

Song-ka (1,400 km.) Ese din munții *Yun-*

nan, udă provincia *Tong-king* și se varsă în golful cu același nume, în fața insulei *Hainan*.

Indochina se compune din:

Birmania și *Siam*, independente; — *Birmania* britanică, teritoriale *Arakan*, *Pegu* și *Tenaserim*, stăpânite de Englezi; — provinciile *Cochinchina* și *Ton-king*, stăpânite de Francezi; *Cambodgele* și *Annamul*, puse sub protectoratul francez, și peninsula *Malacca*.

B I R M A N I A

Sunt 3 Birmanii + Englezii altă (Siberia)

Se coprinde între *China*, provincia *Tong-king* și posesiunile engleze. Acest imperiu, care se întinde pe o supra-față de vre-o 500,000 km. p., este locuit de o populațiune de 5 sau 6 milioane locuitori.

Se produce, grâu, tutun, ceaiu, indigo etc. Orezul este cultura principală, ea constituie alimentul general al populațiunii. Se produce de asemenea multe lemne de construcțiune.

Animalele domestice sunt puține la număr. Minele sunt bogate, însă neexploatate. Industria este aproape nulă.

Capitala imperiului este *Mandalai* (100,000 loc.), situat în apropiere de *Irauadi*.

Relațiunile comerciale se fac cu *China* și cu *Anglia*.

5/12/46
7 7 = 14/26
14/26
Mandala
18/26

SIAM

Se coprinde la Sud de Birmania, între Anam, Cambodgele golful Siam și teritoriul Rangun.

Supra-fața totală este de 726,850 km. p.

Este locuită de o populațiune de 5,750,000 suflete.

Se cultivă mult orez, trestie de zahăr și piper. Parțile muntoase sunt acoperite cu păduri întinse și pășuni pe unde pasc turme de animale. Se găsesc mine de fier, cupru, plumb și staniu, dar sunt rău exploatate.

Industria este foarte înapoiată.

Capitala este Bang-kok (500,000 loc.), situat pe fluviul Me-nam.

Comerțul este important. Franța și China împărtășesc relațiunile comerciale cu Siamul.

POSESIUNILE ENGLEZE

Posesiunile engleze din Indochina formează două guvernăminte:

1) Litoralul Indochinei de la gurile Gangelui și până în dreptul arhipelagului Mergui, și care coprinde Birmania britanică, teritoriale Arakan și Pegu, și insulele *Andamane*,¹⁾ *Nico-*

¹⁾ Formate din 8 insule muntoase înconjurată de altele mici. Englezii au fondat aici o colonie penitenciară.

*bare*¹⁾ și *Mergui*. Aceste ținuturi ocupă o întindere de 65,900 km. p. Populațiunea totală a acestor ținuturi.²⁾ este de vre-o 912,000 suflete.

Se produce mult orez, bumbac mediocru, tutun, trestie de zahăr, indigo și piper.

Rangun (108,000 loc.) este capitala acestui guvernământ. — *Mergui*, port de comerț.

2) Guvernământul *strimtorilor*, care formează o colonie deosebită. Ea coprinde insula *Paulo-Pinang*, teritoriul *Wellesley*, în peninsula Malacca și insula *Singapore*, punct important de observațiune între oceanul Indian și oceanul Pacific.

Wellesley și *Singapore* (100,000 loc.) în insula cu același nume, sunt două puncte strategice și comerciale de prima ordine.

Peninsula *Malacca*, este o limbă de pământ, care se întinde spre Sud de Tenaserim, până la insula *Singapore*. Este străbătută de munții *Ofir* și locuită de interior, de niște triburi de negrii sălbateci.

Acest ținut este bogat în orez, bumbac, trestie de zahăr, sagu, piper, cauciuc etc.

Se găsește praf de aur, diamante și diferite pietre prețioase.

¹⁾ Situate spre Sud de Andamanele. Sunt muntoase acoperite de păduri, și fertile, însă băntuite de o climă foarte nesănătoasă.

²⁾ Evaluată în mod aproximativ.

Handwritten notes:
Kore. 5/11 1/24

POSESIUNILE FRANCEZE

Sunt de două categorii: *mediate* și *imEDIATE*.

Cele mediate, **Cambodgele** și **Annamul** sunt guvernate de șefii lor, însă puse sub protectoratul francez.

Cele imediate, **Cochinchina de jos** și provincia **Tong-King**, sunt guvernate de funcționari civili și militari francezi.

Cochinchina de jos a fost cucerită de Francezi, în urma unui război cu Annamiții, între anii 1862—1867.

Cambodgele era altă dată un imperiu puternic, însă în urma atacurilor din partea Siamitelor și Annamiților, s'a pus încă din anul 1863 sub protectoratul francez.

Regatul Tong-King a făcut parte din China până în secolul XVII, apoi a devenit stat independent, și în anul 1884 s'a cucerit de Francezi.

În același an, *Annamul* a recunoscut protectoratul Francei.

Suprafața totală a acestor ținuturi apropiate țifra de 509,000 km. p.; iar populațiunea totală pare a atinge țifra de 18 milioane suflete.

Orezul, bumbacul, porumbul, trestia de zahăr, tutunul și *pescăria*, constituie bogăția principală a acestor ținuturi. Pădurile sunt întinse și nenumărate.

Se găsesc mine de fier, cupru, plumb, staniu și saline bogate.

Saigon, (70,000 loc.) capitala Cochinchinei și principalul debarcaș al comerțului francez din Indochina.

Penom-penh, capitala regatului Cambodgele.

Hue (50,000 loc.) capitala Annamului.

Ha-noi, (150,000 loc.) capitala provinciei Tong-king. Mai tot comerțul stă în mâna Francezilor, cari tind a'și întinde dominațiunea peste toată Indochina.

Insula *Paulo-Condora*, situată în țara îmbucătorei fluviului Mekong, este stăpânită de Francezi, cărora le servă drept penitenciar și punct de oprire.

GHINA

← *Francia*

Imperiul Chinez ocupă toată partea orientală a Asiei.

Se mărginește la Nord cu Siberia; la West cu Turkestanul; la Sud-West cu India de care se desparte prin lanțul Himalaya; la Sud cu Birmania, Ton-king și marea Chinei și la Est cu marea galbenă și marea Japoniei.

Suprafața totală atinge țifra de 12 milioane km. p.

Pe această întindere, cea mai vastă după glob, China prezintă mai toate varietățile de sol.

La Nord de munții Himalaya se întinde platoul **Tibetan**, partea cea mai înaltă (4000 metri) a marelui platou central.

Nordul acestui platou este străbătut de lanțul **Kuen-Lun**, legat cu Himalaya la extremitatea occidentală și din care se detașează lanțul **Kara-coram**, care trece prin mijlocul platoului, prezentând vârfuri aproape tot atât de înalte ca și Himalaya.

La Nord de lanțul Kuen-Lun se întinde munții **Tian-Chan** (cerești), care se pierd în imensa pustie **Gobi**.¹⁾ Ei formează zidul septentrional al platoului *Turkestanul Chinez* (înalt de 2000 m.) și din care se detașează lanțurile *Ala-Tau* și *Tarbagatai*.

Pe o a treia linie vin munții **Altai** cari se continuă spre Nord-Est prin munții *Saiansk* și *Kentei* până la **Kiachta**.

Această linie de munți, constituie limita între China și Siberia.

În partea de Est lanțul *Chinghan*, leagă înălțimile Siberiei cu sistemul Himalaya și servă ca limită între pustia Gobi și câmpia Mandciuriei.

În fine spre Sud-Est munții *Tung-lan*, *Baian-Kara* și *Nanchan* constituie zidul oriental al Tibetului, iar dintr'acesta se detașează mai

multe secundare, printre cari se disting lanțuri *Pe-ling*, *Nan-ling*, *Yun-nan* și cari se ramifică până la țărmlul mării.

Printre marile fluvii ale Chinei, cele mai importante sunt:

Pei-ho (fluviul alb). Este scurt dar important, pentru că comunică prin canalul imperial cu orașul Peking. Se varsă în golful Pe-ci-li.

Hoang-ho (fluviul galben, 4100 km.) Isvorăște din munții *Baian-Kara*, dintr'o vale înaltă și presărată cu lacuri, străbate Turchestanul, apoi Mongolia, fertilizează China propriu zisă și se varsă în golful Pe-ci-li.¹⁾

Acest fluviu este foarte periculos prin debordările sale.

Primește pe dreapta pe *Wei-ho*.

Yang-tse-Kiang (fluviul albastru, 5200 km.) Este al patrulea fluviu din lume. Ia naștere dintr'o ramură a munților Kuen-lun, prin două brațe: *Kin-sa* și *Ya-lung*, trece pe la Sud de munții *Baian-Kara*, străbate provincia *Yunnan*, unde primește pe *Ya-tu-Kiang*, apoi se îndreptează spre Est, până la vărsarea sa în marea Orientală, lângă orașul *Tching-Chiang*. În cursul său acest fluviu primește o mulțime de afluenți, precum și apele a mai multor lacuri: *Tung-Ting*, *Po-Yang*, *Tai-hu* etc. La îmbucă

¹⁾ Altă dată se vărsa în marea Galbenă.

¹⁾ Vezi pagina 82.

M. Germany

tura sa formează o deltă, al cărui aspect seamănă cu acela al Olandei. Acest fluviu pe care Chinezii îl numesc și *fiul cel mare al mării*, este navigabil pe o întindere de 2800 km. de la îmbucătură în sus.

Si-Kiang, care isvorăște din munții Yunnan curge prin China meridională și se întâlnește cu Pe-Kiang lângă orașul Canton. De aci și până la mare se întinde o deltă, compusă din mai multe canale; unul dintr'ânsele se numește canalul *mărgăritarelor*.

Intinderea teritoriului Chinez, face ca această țară să prezinte toate varietățile climelor temperate. Cu cât înaintăm în interior cu atât clima continentală se accentuează mai mult. Prin părțile occidentale și prin Mongolia, iarna este lungă și friguroasă, pe când localitățile de prin Sud și Sud-Est sunt favorizate de o climă mai dulce.

Din punctul de vedere politic China se împarte în patru părți:

China propriu zisă, Tibetul, Mongolia și Mandciuria.

Istoria tradițională a Chinei spune că la început (?) Chinezii au fost guvernați de zei, iar mai târziu de niște suverani descendenți din zei. Aceasta este epoca legendară. Epoca istorică începe cu dinastia *Hia*, între anii 2207—1767 înainte de Christ. Aceasta pare a fi și

epoca organizației lor sociale. Urmează apoi turburări și resbele civile până în secolul III înainte de Christ, când veni la tron dinastia *Tsin*, care ar fi lăsat numele de China, și la anul 214 se construiește la frontieră zidul cel mare pentru a se apăra în contra năvălirilor barbare.

Cei vechi, și în special Romanii, cunoșteau China sub numele de *Serica* sau țara mătasei.

În secolul VI înainte de Christ s'a născut Confucius și tot cam în aceeași epocă se introduce Budhismul.

Prin secolul X, năvălirea Mongolii sub conducerea lui Kublai Chan, care fundă dinastia mongolă, resturnată în secolul XIV de către dinastia Ming.

Chinezii au foarte mare respect pentru moravurile din trecut și nu vor să introducă nici una din bine-facerile civilizației Occidentului. În urma victoriei raportate de flota anglo-franceză în anul 1860, când flota lor combinată a intrat în Peking, Chinezii au deschis câte-va porturi comerțului european. Actualmente domnește o dinastie mandciurică. ¹⁾

¹⁾ Imperiul Chinez a trăit în tot-d'auna pe aceleași baze politice și morale ca și astăzi. El reprezintă tipul fidel al anticelor monarhii Asiatice. Caracterul Chinezilor a determinat în mare parte mersul civilizației lor. Refractarea la ori-ce idee venită din afară de țara lor, având un cult pentru obiceiurile strămoșesci și dominați

Guvernul chinez este despotic sub forma unui guvern patriarhal. Mandarinii ¹⁾ ocupă toate funcțiunile statului.

Din punctul de vedere politic, China se îm-

---

de o ură seculară pentru Europei, Chinezii au putut până acum vre-o 40 ani să rămână închiși în țara lor fără ca vre-un European să poată pătrunde într'ansa. Prea puține a rămas din vechia religieune Chineză și tot ce se știe este că înaintea lui Confucius și a lui Buda, Chinezii adorau niște zei și semi-zei ca ori-ce popor primitiv.

Budismul se introduse în China cu vre-o 6 secole înaintea lui Christos și imediat în secolul următor se ivi Confucius cu doctrina lui filosofică. Așa dar religieuna Chinezilor este Budismul pentru popor și doctrina lui Confucius pentru mandariini.

Limba Chinezilor a rămas prin excepție monosilabică. Ea prezintă caractere foarte curioase, având o literatură deja foarte bogată și fiind prin urmare nevoie de a se exprima o mulțime de idei, Chinezii sunt nevoiți ca să exprime printr'un cuvânt mai multe idei în același timp, iar sensul dorit se observă dupe locul ce ocupă acel cuvânt într'o frază.

În firea lui Chinezul este foarte inteligent, foarte sobru și muncitor, este de rasă galbenă, prin urmare foarte aproape de Mongoli, totuși Mongolii din pustia Gobi și stepele Turkestanului sunt sălbatici față de Chinezi, de și prin vinele lor curge același sânge.

¹⁾ Se numesc ast-fel toți cei ce ocupă o funcțiune a statului și în special literații. Sunt mandariini civili și mandariini militari. Vice-regele este cel mai mare mandarin.

parte într'o mulțime de provincii guvernate de vice-regi.

Armata totală se crede că atinge țifra de 300,000 oameni în timp de pace și un milion în timp de rezel.

Supra-fața totală trece de 11,700,000 km. p. Populația peste 400 milioane suflete.

Din punctul de vedere al bogățiilor agricole, China propriu zisă, se împarte în trei regiuni:

1) China *meridională*, care produce în abundență orez, trestie de zahar și planta zisă aralia papiriferă, numită și hârtie de orez, din cauza albeței sale. Pe înălțimi crește arachida, indigoul, *camforul*, bumbacul și *ceaiul*, care constituie una din bogățiile principale ale Chinei. Insula Formoza produce mult camfor.

2) China *centrală*. Este ocupată de valea fluviului Yang-tse-Kiang. Această regiune produce grâu, ovéz și dudul care nutrește *gândacii de mătase*, iarăși una din principalele bogății ale Chinei. Cele alte culturi sunt: bumbacul, china-gras¹⁾, tutunul, rubarba, arborele de lustru²⁾, arborele de ceară³⁾, arborele care dă săpunul vegetal, arborele cu seu și dudul, din a cărui coajă se fabrică hârtie.

---

¹⁾ Plantă textilă.

²⁾ Din care se fabrică lacul.

³⁾ Acest arbore nutrește un fel de insectă care dă ceară.

3) China *septentrională*, la care se adaogă *Mandciuria* și *Coreea*, care produce orz, mei, diferite legume, bumbac, dudul pentru gândaci și mai toți pomii fructiferi ai Europei.

Se nutresc relativ puține animale; cu toate acestea se găsește bivoli prin părțile de Sud, mulți porci și capre, însă puțini cai, pentru că sunt înlocuiți cu animalele de rasă bovină.

Pescăria joacă un rol foarte important.

China nu trage de cât o parte mediocră din imensele sale bogății minerale, răspândite prin China meridională și mai cu seamă prin Tibet.

Se exploatează puțină huilie, fier, staniu, mercuriu, pietre prețioase, sare și în special *Kao-linul*, din care se fabrică porțelanul.

Industria Chinezilor este foarte variată; întrebuințează însă puține mașini, din care cauză industriile mecanice sunt puțin dezvoltate. Printre industriile chineze se distinge fabricațiunea uleiului și a culorilor și fabricarea licoarei de orez și de sorgho. Printre industriile textile se distinge fabricarea lânii: postavuri, tapeturi de Tibet, catifea de lână etc., țesături de bumbac, cânepă și china-gras, și în fine țesăturile de *mătase*, răspândite mai peste tot ținutul. Printre cele alte industrii se poate cita fabricarea olăriilor și în special aceea a *porțelanului*, apoi fabricarea *hârtiei* de lux și în fine fabricarea mobilelor.

Până la 1642 **Tibetul** constituia un stat a parte. Din acest an el face parte din marele imperiu Chinez. Tibetul este regiunea cea mai înaltă dupe glob. Susținut la Nord de lanțul Kuen-lun și Kukunor, el se reazămă spre Sud pe înălțimile considerabile ale munților Himalaya, iar lanțul nu mai puțin important al munților Kara Koram îl străbate drept prin mijloc.

Din această cauză clima acestui ținut este foarte riguroasă în timpul iernei și temperată în cele alte anotimpuri.

Câte-va din marile fluvii ale Asiei de Est și de Sud iau naștere din munții Tibetului. Astfel sunt Brahmaputra, Kinșă-Kiang și altele.

Cereale mai nu se cultivă în această țară, se găsește însă imense bogății forestiere.

În Tibet se află mine de aur, de argint, mercuriu, cupru, fier, sulf, plumb și petre prețioase. Posedă și ape minerale termale.

Ca animale posedă cerbi, cai sălbatici, yacul (un fel de bou cu coada de cal), și renumitele capre zise de Tibet, al căror păr fin și mătăsos servește la fabricarea șalurilor de Cașemir.

La Nord de Tibet, de la munții Kuen-lun și până la munții Altai se întinde cel alt platou nu mai puțin important al Asiei, și care poartă numele de **Turkestanul** chinez. Acest platou este brăzdat prin mijloc de munții *Tian-chan*.

Printre acestia din urmă și munții Kuen-

lun, s'a format importantul basin al fluviului Tarim, ale cărui ape se pierd în niște bălți imense, ce formau altă dată lacul Lob-nor.

Turkestanul chinez cuprinde chanaturile Kōtan, Yarkand, Kașgar și Kuldja cel mai mare și cel mai muntos din toate.

În aceste ținuturi ca și în restul platoului se întâlnește clima cea mai continentală dupe glob: trei luni de zile, 25 Mai—25 August, o vară arzătoare, care usucă vegetațiunea, iar restul o iarnă atât de tare în cât o nimiceste.

Din această cauză producțiunea vegetală este mică. Se produce totuși câte-va cereale și încă văile cursurilor de apă sunt chiar destul de roditoare.

Nutrește turme numeroase de oi, cai sălbatici, cămile și boi. Conține ca și Tibetul mine importante, dar încă neexploatate.

Întreaga regiune poartă numirea de **Buchară orientală**. Ea constituie o provincie chineză de la 1878 încoace.

Partea de Nord a imperiului Chinez, dominată în mare parte de pustia Gobi, este locuită de triburile mongolice și poartă numirea de **Mongolia**.

Udată la Nord de câte-va cursuri de apă ca *Salenğa* și *Orchon*, cari merg în lacul Baikal, precum și de cursul superior al fluviului Amural, această regiune nu prezintă de cât o pus-

tie întinsă, acoperită cu nisipuri, întreruptă de câte-va lanțuri de munți și presărată cu câte-va oaze.

Mongolii cari rătăcesc prin aceste locuri se ocupă aproape exclusiv cu creșterea vitelor.

Ei sunt toți budiști, pe când Turkomanii din Turkestan sunt mahomedani.

Spre Est de Mongolia, dincolo de munții Ching-han, cari mărginesc pustia Gobi, și până la mare, se întinde **Mandciuria**. Această țară străbătută de mai multe șiruri de munți și udată la Nord de fluviul Amural, care 'i face limita despre Rusia, iar prin centru de afluențele său *Dzungari*, nu produce alt-ceva de cât orez, meu, rubarbă și alte câte-va vegetale puțin întrebuințate.

Mandciurii sunt de neam Tungusi. Ei practică Budismul. În anul 1644 ei au supus China peste cari domină și astăzi.

Orașele de căpetenie ale Chinei sunt :

Peking (1,600,000 loc.). Capitala imperiului. Situat pe aceeași latitudine cu Neapole. Orașul cuprinde trei părți: orașul *imperial*, în centrul căruia se află palatul împăratului; orașul *tătar*, sau orașul interior și orașul chinez, sau exterior. În acesta din urmă se practică o industrie considerabilă.

Tching-tu-fu (800,000 loc.). Centrul unui comerț întins între Tibet și interiorul Chinei.

Su-ceu-fu (500,000 loc.). Altă-dată orașul cel mai populat al Asiei. Este traversat de marele canal.

Tien-tsin (950,000 loc.). Situat pe Pei-ho. Mare centru de comerț. Aci s'a încheiat tratatul de la 1858 cu Anglo-Francezii și cel din 1884 cu Francezii.

Nan-King (1,000,000 loc.). Altă-dată capitala imperiului. Este situat într'o provincie fertilă. Fabrică mătăsării, broderii, hârtie și diferite alte obiecte de lux.

Fu-tceu (600,000 loc.). Capitala provinciei Fo-kien, fertilă în orez, ceai, fructe și bogată în mine de fier, cupru, aur și argint. Unul din principalele porturi militare și comerciale din China. Port deschis comerțului european.

Chang-hai (300,000 loc.). Situat la îmbucătura fluviului Yang-tse-Kiang. Debușeu tuturilor produselor după basinul acestui fluviu. Port deschis comerțului european.

Amoy (Hia-men) (85,600 loc.). Situat într'o insula din canalul Fo-kien. Centru de emigrațiune. Exportă ceai, zahăr, hârtie, camfor și stoffe de bumbac.

Canton (Kuang-tceu), (1,600,000 loc.). Situat în China meridională, la vre-o 60 kilometre de la mare. Ceaiul și mătasea sunt principalele articole de export. Cel mai mare port deschis comerțului european.

Hong-Kong (160,400 loc.). Stăpânit de Englezi încă din 1732. Una din cele mai bune situațiuni militare.

Macao. Un mic port spre West de Hong-Kong, stăpânit de Portugezi.

Mukden (170,000 loc.). Capitala Mandeiuriei. Posedă un palat imperial și librării importante.

Lassa (L'Assa, 40,000 loc.). Capitala Tibetului. Fabrică vase de aur și stoffe de lână.

Urga, a cărui populațiune nu se poate fixa, nu este de cât un stat pierdut în nisipurile pustiei Gobi. Se ia drept capitala Mongoliei.

În general țifra populațiunii orașelor Chinei nu se cunoaște exact. Ceea ce se știe pozitiv este că populațiunea Chinei propriu zisă este poate cea mai deasă după întrecaga suprafață a globului. Ultimul recensământ oficial îi dă 403 milioane locuitori. Se știe însă pozitiv că pe fiecare an emigrează un număr considerabil de familii prin provinciile vecine. De altă parte respectul tradițional al Chinezilor pentru vechile instituțiuni i-a condus a respinge din toate puterile ori-ce inovațiune venită din Occident; aceasta a fost cauza resboaelor ce a susținut cu Anglia în 1842 și cu Anglia unită cu Franța în 1860, când armata anglo-franceză pătrunse în Peking. În urma acestora, Chiņa deschise de nevoie câte-va din porturile sale străinilor.

Cele-alte porturi deschise Europeanilor, afară

de cele citate mai sus sunt: *Sua-tao*, unul din târgurile de opium; — *Takao* (235,000 loc.) — *Tam-sui*, (95,000 loc.) în insula Formosa; — *Ning-po* (240,000 loc.); — *Hang-tceu-fu* (1,200,000 loc.) pe marele canal, și mare întrepozit între Nord și Sud; *Tching-kiang* (135,000 loc.) și *Kiu-Kiang*, pe Yang-tse-Kiang; *Hang-Keu* (750,000 loc.) la îmbucătura fluviului Yiang-tse-Kiang; — *Tche-fu*, pe golful Pe-ci-li și *Niu-Tchuang*, portul cel mai septentrional al imperiului.

Comerțul exterior al Chinei atinge țira de 1 și jumătate miliarde lei pe fie-care an. Cea-iul, mătasea, porțelanul, camforul, hârtia și trestia de zahăr sunt principalele obiecte de export.

Anglia în primul rang, prin comerțul cu opium, Statele-Ûnite în al doilea, apoi Franța, Olanda și Germania, sunt țările de la care China importă mărfuri până la țifra de 700 milioane lei pe an.

Comerțul interior este relativ slab, din cauza lipsei de căi de comunicație.

În interiorul Chinei se află puține drumuri; cea mai mare parte dintr'ênsele nu sunt altceva de cât niște șosele primitive.

Cea mai mare parte din transportul se face pe apă. Fluvii, râuri și mulțimea de canale transportă mărfurile de la un loc la altul. — De la anul 1876 China posedă o singură cale

ferată, pe o întindere de la 16 km., între Shanghai și Wusung. Actualmente se află în studiu mai multe linii ferate.

C O R E E A

Peninsula Coreea, situată între China propriu zisă Manciuria, o parte din provincia rusească a Amurului, marea Japoniei și marea Galbenă, constituie un regat autonom.

Suprafața acestui regat atinge țifra de 318,000 km. p.

Populația trece de 10,500,000 locuitori.

Este o țară mai mult muntoasă. La Nord munții *Șangane*, o desparte de Manciuria, iar prin mijloc munții *Komsar* o brăzdează de la Nord la Sud până la mare. Fiind relativ îngustă în direcțiunea celor două coaste, fluviile sunt mici. Printre cele mai importante este fluviul *Ya-lu*.

Coreea se bucură de o climă foarte caldă vara și friguroasă în timpul iernei.

Produce puține cereale, orez, bumbac, tutun și cânepă.

Spre Nord se află păduri imense.

Nutrește turme numeroase de cai și vite cornute.

Ca minerale se exploatează câte-va metale prețioase, sare și cărbuni.

Industria este activă. Se fabrică olăria pe o

scară întinsă și în special porțelanul. Se fabrică de asemenea arme de foc, arme albe, umbrele, pălării etc.

Seul (Kiong) (250,000 loc.) situat pe coasta occidentală, este capitala regatului. Este orașul cel mai industrial și portul cel mai activ al regatului.

Yenciuan, Fusan, Yunsan sunt trei porturi cari exportă producțiunile acestei țări.

JAPONIA

Imperiul japonez se compune din patru mari insule: *Yezo*, *Nippon*, *Sikoku* și *Kiu-siu*, jumătate din *Kurile*, grupul *Liu-kiu* și altele mai mici.

Se coprinde între Coreea, Mandciuria și Tarakai spre West, de care se desparte în marea Japoniei și strimtoarea Perusa, și Oceanul Pacific spre Est.

Suprafața totală trece peste 384,400 km. p.

Insulele japoneze sunt muntoase și vulcanice.

Se disting vulcanii *Syra-yama*, *Asama-yama*, *Fusi-yama* etc. Coastele sunt tăiate de golfuri numeroase, cari înlesnesc navigațiunea.

Riurile sunt scurte însă formează pretutindeni văi fertile.

Clima este temperată prin proximitatea mării și prezența munților; coastele orientale sunt

Pop. 40,000,000

mai calde de cât cele occidentale, pentru că sunt udate de curentul Kura-Sivo.

Japonia fu cunoscută Europeanilor în secolul XIII. Către secolul XVI jesuiții portugezi parveniră a se introduce în Japonia și convertiră un mare număr de locuitori; dar succesele lor deșteptară teama guvernului, care începu o persecuție generală în contra lor și, în 1637, împăratul ordonă ca toți Portugezii să fie deportați la Macao. Olandezii știură să capete afecțiunea suveranului, declarându-se de adversari ai jesuiților și obținură dreptul de a comerca cu Japonia.

În a doua jumătate a secolului XIX, Japonia încheiă tractate de comerț cu Statele-Unite (1852 cu Anglia (1854) și cu Franța (1858), deschizând ast-fel Europeanilor mai multe porturi¹⁾

1). Există un proverb geografic care sună ast-fel: China și Japonia sunt foarte aproape, totuși foarte aproape una de alta.—În adevăr există asemănare de rasă Chinezi și Japonezi; ambele popoare fac parte din aceeași ramură antropologică; solul lor este egalmente asiatic, conținând aceleași principii organice. Deopotrivă roditor și deci producând aceleași bogății. Urma negreșit ca și caracterele lor să fie identice, cum era modul lor de a trăi. De fapt nu există nici o deosebire marcantă între ei în ceea ce privește masa populațiunii; aceiași ură în contra streinului, același respect tradițional pentru trecut și aceiași îndărătnicie în contra tuturor inovațiunilor. — S'a întâmplat însă ca o parte din nobilime să priceapă bunătățile geologice ale științei moderne franceze. Tuierii nobili Japonezi

Handwritten notes and scribbles on the right margin of page 143.

Armata totală se urcă la țifra de 52,000 combatanți.

Populațiunea trece peste cifra de 25 milioane locuitori.

Din toate statele Asiei Japonia singură a devenit o monarhie constituțională. Ea are acum un parlament, care va regula mersul progresiv al civilizațiunei Japoneze.

au început să frecventeze universitățile franceze, și pe fie-care an li duceau câte-un nou contingent cu noi idei în țara lor.

De altă parte guvernul francez, văzând progresul bine-făcător ce făceau ideile moderne în spiritul Japonez, au înființat școli înalte în însăși Japonia, trimetând mai întâiu misionari apoi profesori în regulă. Zi cu zi ideile moderne făceau progres în Japonia și anul trecut s'a decretat chiar o Constituție după modelul constituțiilor Europene.

Astăzi Japonia este un imperiu constituțional, având parlamentul său, ai cărui membrii sunt aleși; iacă dar din ce cauză a luat naștere proverbul enunțat mai sus. — Limba japoneză face parte din marea categorie a limbelor aglutinante, adică rădăcinele sunt monosilabice, la care s'a adăogat sufixe și prefixe invariabile.

Vechea religie a Japonezilor era Simptoismul (religia lui Simpto), un fel de mytologie, unde se adoară zei, semi-zei și eroi, dintre aceștia din urmă chiar împărații decedați își aveau locul era cu alte vorba o religie națională; prin secolul al VI-lea câți-va apostoli introduseră Budismul în Japonia, totuși această religie nu putu să pătrundă curat așa cum plecaseră din Indii, ci a adoptat câte-va forme din vechia religie.

De alt-fel, în ultimii ani Japonia a realizat progrese surprinzătoare.

Orașele mari posedă școli numeroase, iar la Yedo se află universitate.

Sterilă în insula Yezo, Japonia produce prin cele alte insule orez, grâu, trestie de zahăr și ierburile marine din insula Yezo, care constituie nutrimentul claselor sărace.

Ca plante industriale produce bumbacul, dul pentru gândacii de mătase, ceaiul, tutunul, camforul din Kiu-siu, arborele de lustru particular al Japoniei, bumbacul din ale cărui fire se fabrică hârtia japoneză, arborele de ceară etc.

Prin Yezo se află întinderi imense de păduri.

Animale sunt puține, mai cu seamă cai.

Peștele și în special morunul constituie una din alimentațiunile favorite ale populațiunei.

Din minerale se exploatează aur, argint, cel mai bun cupru din lume, fier, staniu, antimoniu, mercuriu, sulf, salitră, sare și *Kaolinul*. Prin Yezo se găsesc depozite de huilie.

Japonezii sunt foarte industrioși. Ei fabrică stofe de mătase și de bumbac, lacuri și porțelanuri frumoase, diferite obiecte de fier și cupru, hârtie și mobile. Imprimeria joacă un rol important.

Tokio (Jeddo) (1,122,000 loc.) Capitala Japoniei. Situat în apropiere de vulcanul Fusiyama.

Este despărțit în două părți neegale de micul fluviu Samigadava. Orașul cel mai frumos din Japonia. Port deschis Europeilor încă de la anul 1868. Industrie variată și întinsă

Kioto (246,000 loc.) numit și *Miaco*, în insula Nippon. Oraș de lux. Fabrică mătășării.

Osaka (362,000 loc.) în insula Nippon. Mare oraș de comerț și industrie. Fabrică mătășării, bumbăcării, bronzuri și hârtie. Posedă multe imprimerii.

Nagasaki (28.000 loc.) Port fundat de Portugezi. Se compune din: orașul japonez, orașul chinez și orașul european.

Kagosima (45,000 loc.) Port important la Sudul insulei Kiu-siu.

Hiogo (40.000 loc.) Portul orașului Osaka.

Yokohama (90,000 loc.) Cel d'ântei port de comerț cu Europa.

Niegata (41,000 loc.) și **Hokodade** (45,000 loc.) sunt porturi de al doilea ordin.

Țifra comerțului exterior al Japoniei se urcă la 370 milioane pe an, socotindu-se aproape 100 milioane pentru metalele prețioase. Statele unite ocupă primul rang, în acest comerț, apoi vine Anglia, Franța, Olanda și Germania.

Căile de comunicație sunt bine întreținute.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de vr'o 156 km.

RUSIA ASIATICA

Aproape jumătate din Asia, coprinsă între oceanul Glacial de la îmbucătura fluviului Kara până la capul Oriental, la Nord; între Oceanul Pacific, de la capul Oriental până la îmbucătura fluviului Amurul, la Est; între China, Turkestanul¹⁾, Afganistanul, Persia și Turcia asiatică, la Sud, este sub stăpânirea Rusiei.

Acest întins ținut de împarte din punctul de vedere fizic în trei mari regiuni deosebite: *Siberia*, *Turanul* sau *Turkestanul* și *Transcaucasia*.

SIBERIA

Se mărginește la Nord cu oceanul Glacial, la Est cu oceanul Pacific, la Sud cu China, de care se desparte prin fluviul Amurul și munții Kentei, Saiansk și Altai, și cu Turkestanul iar la West cu Rusia europeană de care se desparte prin marea Caspică. fluviul și munții Urali și micul fluviu Kara.

Suprafața totală poate să atingă țifra de 15 milioane km. p.²⁾

Această vastă regiune prezintă forma unei câmpii întinse, monotonă. Este accidentală nu-

¹⁾ Partea rămasă încă necucerită.

²⁾ Adică aproape o dată și jumătate cât Europa.

Meun

66510

mai pe limita occidentală de munții Urali¹⁾ iar în partea orientală de munții *Jablonoi* și *Stanovoi*. Aceștia se detașează din Altai și se îndreptează de la Sud-West către Nord-Est, de la Kiachta și până la capul Oriental de o parte și vârful peninsulei Kamciatka de alta.

Coasta septentrională se confundă cu oceanul, prezentând terenuri mlăștinoase și băltoase, numite «*Tundras*», cari mai în tot timpul anului nu sunt alt-ceva de cât niște imense câmpuri de ghiață și zăpadă.

Cea orientală, udată de marea de Behring și de marea de Okhotsk, este ridicată din cauza munților și a vulcanilor.

De-a lungul coastei septentrionale, se află câte-va insule pierdute în mijlocul oceanului și detașate de continent prin acțiunea neconținut distructivă a ghețurilor. Acestea sunt: Grupul *Franz-Joseph*, la Nord de Noua-Zembla; insula *Singurătăței* și insula *Taymir*, la West de capul Tcheliuskii;—archipelagul *Liacow* sau *Noua Siberie*;—insulele *Urșilor* și *Wrangel*, despărțită de continent prin strâmtoarea *De long*. Pe coasta orientală se află marea insulă *Tarakai*, despărțită de continent prin strâmtoarea *Tarakai*.

Siberia este udată de câte-va din cele mai

mari fluvii din Asia.—Cele mai importante prin întinderea lor sunt :

Obi (4230 km.) Isvoraște din munții Altai prin două mici cursuri, cari se reunesc la piciorul munților; curge de la Sud spre Nord, învăluind în cursul său multime de insule păduroase, primește pe partea stângă pe *Irtisch*, (3,930 km.) unit cu Tobol și Ischim, și se aruncă în Ocean, formând un estuar, a cărui suprafață este tot atât de mare ca și Adriatica. Udă orașele Tomsk și Tobolsk.

Yenisei (5,200 km.) Ia naștere dintr'un platou, spre West de lacul Koso-gol, străbate munții printr'un gât strimt și după ce primește în partea dreaptă pe *Tungusca superioară*, care ese din lacul Baical, pe *Tungusca de mijloc* și pe *Tungusca inferioară*, își aruncă apele în ocean, formând un estuar mai mic de cât acela al lui Obi. Udă orașele Krasnoiarsk și Yeniseisk.

Chatunga (550 km). *Anabara* (300 km.) și *Oloneț* [1850 km.] sunt mai puțin importante.

Lena (4180 km.) Ia naștere dintr'un ghețar situat la West de lacul Baical, curge spre Nord-Est până la Yakutsk, apoi spre Nord-West până la îmbucătura sa, în fața archipelagului Liacow, unde formează o mare deltă.

Yana (800 km.). *Indigireca* (1600 km.) și *Kolima* (1,400 km.) sunt iarăși mai puțin importante.

¹⁾ Vezi «Rusia» pag. 75, în uvrăgiul Europa.

Marea de Behring primește micul fluviu *Anadir*, care se varsă în golful cu același nume.

Marea de Okhostk primește pe Amurul (Sagalinel, 4,400 km.) Acest fluviu se formează din mai multe cursuri de apă, cari isvorăse parte din munții Kentei, parte din munții Kingan. Curge de la West spre Est, formând pe o parte din întinderca sa limita între Siberia și China, și se varsă în strâmtoarea Tarakai, lângă orașul Nikolaiewsk. Acesta este singurul fluviu pe care Rușii au stabilit un serviciu de vapoare.

Clima Siberiei este foarte riguroasă, atât din cauza latitudinei, cât și din cauza vânturilor, la care este expusă de toate părțile. Se pare că împrejurimile capului Taimyr constituie polul frigului, în vechiul continent.

La Yakutsk s'a constatat un frig care a atins al 63-lea grad sub zero. Regiunile zise Tundras, sunt niște pustii acoperite pe alocurea cu resturi din ocean, și băntuite mai în tot cursul anului de vânturile glaciale. Prin stepe nu crește altă vegetațiune de cât muschiul. În partea orientală există puțină umiditate, și numai prin Sud clima este ceva mai dulce.

Supra-fața Siberiei este de 11,495,110 km. p. Siberia a fost cunoscută în vechime. Ea a fost descoperită și cucerită tocmai în secolul XVI și XVII de către Ruși. În secolul XIX

Rușii au cucerit provincia Amurul, punând ast-fel în legătură Rusia europeană cu Pacificul.

Siberia a luat numele de la micul oraș *Sibir* care era capitala unui chanat tătar, situat pe malurile lui Obi și cucerit de Ruși în 1580.

Populațiunea totală abia atinge țifra de 4,000,000 loc. Ea se compune, în mare parte, din triburi nomade, care duc încă o viață sălbatică. Spre Sud și Sud-Est dulceața climei și stăruințele guvernului rus ajută la înflorirea câtor-va orașe.

Mai toată Siberia este improprie la ori-ce cultură, afară de părțile din Sud, unde crește orzul și ovézul, și în special pe lângă orașul Omsk, unde se cultivă și alte cereale.

Locuitorii din Nord nu cunosc alt animal de cât *rena*.

La Sud însă și Sud-West se găsesc cai, puțini boi și turme numeroase de oi.

Bogățiile Siberiei constau în vânatul animalelor sălbatice, care dau comerțului *blănăriile* și *pielăriile*; în pescuitul morunului din marea de Okhotsk, și în mulțimea *minelor* cari produc peste 25 tone de mineral de aur, în valoare de aproape 80 milioane de lei, peste 18 tone de argint, apoi cupru, fier și sare.

Printre orașele principale se disting:

Tobolsk (18,000 loc.) situat la confluența râurilor Tobol și Irtici. Centru de comerț destul de activ. În apropiere se află ruinile orașului Sibir.

Omsk (8,000 loc.). Oraș întărit pe Irtici. Scaunul guvernământului Siberiei occidentale.

Tomsk (2,000 loc.). Fabrică pielării. Face oarecare comerț cu China prin Kiachta.

Semipalatinsk (6,000 loc.). Oraș întărit pe Irtici. Comerț activ cu China.

Yeniseisk (6,000 loc.). În apropiere de bogatele exploatațiuni aurifere. Târg considerabil.

Nicolaiensk (4,000 loc.). Port principal, în apropiere de îmbucătura Amurului.

Alexandrowsk în stîrmtorea Tarakai — *Petrovavlovsk* în Kamciatca și *Wladivostok* pe marea Japoniei, sunt porturi de oare-care importante.

Mărfurile Siberiei se transportă în Rusia pe la Orenburg și pe la Ecaterinenburg; însă drumul principal este acela care leagă Rusia cu oceanul Pacific de o parte și cu China de alta.

Orașul *Kiachta* este punctul de întâlnire al acestor două drumuri.

TURANUL SAU TURCHESTANUL

Sub fie-care din aceste denumiri se înțelege ținutul coprins între Persia, Herat, munții Hinduș, China, Siberia și marea Caspică.

Această regiune, care ocupă o supra-față de peste 3 milioane km. p., este dominată de marele platou central, care atinge cea mai mare înălțime în partea de Sud-Est.

Din punctul unde se împreună extremitățile munților Hindu-Kuș, Himalaya și Kuen-lun, în regiunea *Kafristan*, se îndreptează spre Nord platoul Pamir, un masiv puternic, care separă platoul Turkestanului chinez de platoul Turkestanului propriu zis.¹⁾ Acest platou se reazi-mă spre Sud pe munții Kuen-lun, Himalaya și Hindu-Kuș; spre Sud-West pe munții Korasan; iar spre Nord-West se lasă cu încetul formând o depresiune — lacul Aral — care determină câmpia sau mai bine stepele Turanului, și care se confundă cu marea Caspică și cu Siberia.

Platoul Pamir formează întru cât-va și linia de împărțire a apelor, care constituie hidrografia acestei regiuni. Din panta occidentală ia naștere două mari fluvii. Acestea sunt:

Sir-Daria ²⁾ (1,000 km.) care isvoraște din munții Tengrichan, la Sud de lacul *Isi-Kul* curge de la Est spre West, udă orașele Kokhand și Khodjent și se varsă în partea de Nord a lacului Aral.

Amu-Daria ³⁾ (2,000 km.) care isvoraște din lacul *Siri-Kul*, cel mai înalt dupe glob, curge de la Sud-Est către Nord-West, trece pe lângă

¹⁾ Vezi pagina 81.

²⁾ Numit de cei vechi *Yaxarte* și de Arabi *Sihun*.

³⁾ Numit de cei vechi *Oxus* și de Arabi *Djihumul*.

orașul Kiva și se varsă în partea de Sud a lacului Aral.

Lacul Aral este o vastă întindere de apă, puțin sărată, (70,000 km.) al cărui nivel este cu 39 metri mai ridicat de cât acela al Caspiceii.

Spre West de lacul Aral, se află lacul *Balkaş*, care primește pe fluviul Ili.

Pretutindeni domină clima cea mai continentală din lume. Vara este scurtă și arzătoare, iarna ține mai adese ori noă luni, iar primăvara și toamna sunt necunoscute. Mai tot-d'una suflă uragane violente, care nimicesc orice vegetațiune.¹⁾

¹⁾ Interiorul Asiei se deosebete de alte regiuni prin 2 mari caractere :

- 1) Clima sa excesiv continentală,
- 2) Lipsa de apă.

Pe cele 2 flancuri ale imensului platou central, vânturile siberiane nu întâlnesc nici o piedică în calea lor. Ele străbat câmpia Siberiei și întregului platou, trecând peste întregul Turan, Marea Caspică și Rusia. Mările calde sunt situate la o prea mare distanță de această regiune pentru ca să poată avea cea mai mică urmă de influență asupra climatei sale; De aci rezultă :

Când soarele se află în emisferul boreal, determinând în acest emisfer ano-timpul verei, atunci se observă o căldură atât de arzătoare, în cât usucă aproape orice vegetațiune. Când soarele trece în emisferul opus, imediat dupe disparițiunea verei, apare iarna cu toate ri-

Populațiunea acestui teritoriu, care poate să se urce până la 10 milioane suflete, se compune dintr'o mulțime de triburi, parte nomade, parte sedentare. Acestea din urmă formează câte-va state deosebite, numite *Chanaturi*. Cele mai principale sunt *Kiva*, *Kokhand*, *Bukara*, *Kundus* etc.

gorile ei: un frig excesiv, alimentat aproape neconținut de vânturi, cari câte-o dată suflă ca niște uragane, și în timp de aproape 9 luni de zile natura este moartă pe o întindere de câte-va milioane km. p.

În interiorul Asiei s'a făcut mai puține explorațiuni de cât în acel al Africeii, cu toate astea cunoștințele ce posedăm astă-zi la care am adăugat pe cele vechi, ne putem da mai bine seama, despre interiorul acestui continent. În urma călătoriei generalului *Prjewalski* și a calculelor făcute de generalul *Wenucoff* s'a constatat matematiceste că pe zi ce trece, o parte din cantitatea de apă a acestei regiuni dispăre, ast-fel lacul Lob-nor în care se varsă râul Tarim, forma altă-dată o pânză de apă; iar astă-zi nu mai formează de cât o imensă regiune de mlăștini. Lacul Aral scade. Marea Caspică de asemenea.

Toate lacurile mici despre cari ne vorbesc cărțile antice au dispărut de mult. — Cauza care va contribui ca toate lacurile din Turkestan să dispară, este că apele evaporându-se se transformă în nori, iar vânturile cari suflă prin interiorul Asiei, îi gonesc de prin acele locuri, ast-fel că ploând puțin, în comparație cu apa evaporată, toate lacurile, dupe un timp oare-care vor dispăre, și, dacă măsurile urgente de irigație nu se vor lua, interiorul Asiei va ajunge o a doua pustie Gobi.

Cele d'întâi formau, înainte de invaziunea Ruşilor, provincia Turkestanului propriu zis; actualmente însă sunt aproape toate puse sub protectoratul rus.

Suprafaţa totală trece de 3 milioane km. p.

Aceste locuri au fost în vechime teatrul de război între rasa iraniană şi cea turanică. Iraniani eşiră învingători şi formară satrapiele Bactriana şi Sogdiana. Emigraţiunile acestora lăsară pe Turaniani stăpâni. Ei se ridicară în evul mediu şi efectuară cea mai mare invaziune din câte cunoaşte istoria. După aproape două secole se retraseră iarăşi în ţinuturile lor, unde formară mai multe state sau chanate.

Încă din secolul XVI Ruşii au început a'şi întinde dominaţiunea lor peste aceste ţinuturi. Mai întâi fură cuceriti Kirghisii, apoi chanatul Kokhand, apoi chanatul Taschend, Kiva etc., pe când de altă parte, prin tractatul din 1861 cu China, căpătă guvernămintele Sir-Daria şi Amu-Daria, dimpreună cu chanatul Kuldja şi parte din Dzungaria. Actualmente dominaţiunea rusă se apropie de lanţul Hindu-Kuş, care este limita naturală între posesiunile engleze şi ruse.

Populaţiunea, evaluată în mod aproximativ, este de 14 milioane suflete.

Solul nu este propriu de cât la viaţa nomadă. El prezintă mai pretutindeni pustii aride, presărate cu oaze.

Prin aceste oaze şi prin văile cursurilor de apă se cultivă grâu, porumb, orz, mei, pepeni, fructe şi puţin bumbac. Dar principala bogăţie constă în creşterea vitelor: cai, asini, cămile, oi şi capre.

Bogăţiile minerale nu sunt încă exploatare.

Industria este cu totul primitivă.

Bukara (150,000 loc.) este oraşul cel mai important. Mare centru de comerţ la care ia mare parte Ruşii.

Samarcanda (36,000 loc.) Mult mai importantă în evul mediu.

Astăzi este renumită prin fabricarea hârtiei de mătase. Posedă scoale musulmane.

Yarkand (50,000 loc.) situat pe un afluent al fluviului Tarim. Oraş comercial şi industrial.

Kiva (26,000 loc.) în apropiere de Amu-Daria. Fabrică bronzuri elegante. Târg important.

Kaşgar (40,000 loc.) Capitala unei provincii ruse formată din Dzungaria.

Mai tot comerţul acestor regiuni stă în mâna Ruşilor şi în mică parte a Chinezilor.

Căile de comunicaţiune sunt încă şi astăzi nişte drumuri de caravane; Ruşii însă au construit o cale ferată de la Caspica până la Samarcanda.

TRANSCAUCASIA

Această provincie se coprinde între marea Neagră, Armenia turcă, Persia, de care se desparte prin râul Aras, marea Caspică și munții Caucaș.

Supra-fața totală este 248,000 km. p.

Este o țară muntoasă, dominată la Sud de masivul *Armenian* și la Nord de masivul *Caucas*, despărțite prin văile fluviului *Kura*, tributar mării Caspice, și *Rionul*, tributar mării Negre.

Cea d'ântâi încercăre de cucerire a Rușilor în aceste ținuturi, s'a făcut sub Petru cel mare. Caterina II continuă opera cu mai multă energie; însă tocmai în 1859 Rușii se stabiliră definitiv în această provincie.

Transcaucasia a fost teatrul a mai multor răsboaie între Ruși și Turci. Cel din 1827 a dat Rusiei *Erivanul* cu teritorul Armeniei ruse, și cel din 1878 *Carsul* cu teritorul său.

Populațiunea totală compusă din Georgiani, Cerchezi, Armeni etc., trece de țifra de 4 milioane locuitori. Ei prezintă tipul cel mai frumos dupe supra-fața pământului. Mare parte dintr'ânșii sunt creștini—peste 2 milioane,—iar restul musulmani.

Ca și Armenia, această regiune este muntoasă și prin urmare acoperită cu pășuni care

nutrește turme de oi, capre etc. Prin văile acestor munți se cultivă grâu, porumb, tutun, in, cânepă, garanță, șofran etc.

Printre bogățiile minerale se disting bogățiile *surse de petroliu* după țărmii Caspice.

Industria a luat oare-care desvoltare în urma creațiunei stabilimentelor ruse.

Tiflis (104,700 loc.) Este capitala provinciei și scaunul locotenentului general. Oraș industrial și centrul unui comerț activ.

Erivan (14,000 loc.). Capitala Armeniei ruse luată de la Turci în 1827. Turnătorie de tunuri. Oraș întărit.

Petrovsk. Derbent și **Baku** sunt porturi întarite pe marea Caspică; —**Poti** și **Batum**, pe marea Neagră.

Comerțul acestei provincii stă în mâinile Rușilor, Armenilor și Perșilor. Drumurile sunt încă puțin practicabile. Comunică cu Rusia printr'o cale ferată prin defileul Caucasului. O altă cale ferată pleacă din portul Poti, trece prin Tiflis, urmează valea fluviului Kara și se termină la țărmul Caspice la portul Bacu. De aci urmează peste Caspica, până la țărmul opus, un serviciu de vapoare, punând ast-fel în comunicație directă Rusia europeană cu Turchestanul, prin calea ferată care merge până la Samarcand.

x u

OCEANIA

CAP. I.

SITUAȚIUNE

Sub acest nume se înțeleg numeroasele grupuri de insule răspândite în oceanul Pacific, între Asia, America de Sud și Oceanul Indian.

Această parte a lumii se află coprinsă între 109° longitudine occidentală și 95° longitudine orientală, și între 35° latitudine de Nord și 56° latitudine de Sud.

Supra-fața totală se urcă la țifra de aproape 10,600,000 km. p.¹⁾

¹⁾ Nu se cunoaște precis ce întindere a putut să aibă altă-dată continentul Austral; se poate afirma însă cu oare-care siguranță, că acest continent a fost la o altă epocă geologică cu mult mai întins de cât astăzi. Acțiunea oceanului și în special aceia a dublului curent ecuatorial a cauzat deprimarea în mare parte a insulelor ce a găsit în calea lui. Ca probă despre acestea sunt insu-

Din punctul de vedere fizic Oceania se împarte în *Malaesia*, *Melanesia*, *Micronesia* și *Polinesia*.

MALAESIA ¹⁾

Se află situată în partea de Nord-West și se compune din următoarele grupuri :

- 1) Grupul Filipinelor, care coprinde archipelagul *Luçon* insulele *Mindanao*, *Palawan* etc.
- 2) Insulele Sondei, cari se întind ca o fâșie lungă în partea de Sud. Acestea sunt *Sumatra*,

lele din Malaesia cari prezintă golfuri tot în partea orientală, adică în calea curentului (*Cerum*, *Celubis* etc.). Apoi jumătate și mai bine din Malaesia prezintă o constituție geologică identică cu cea a Indochinei, ceea ce însemnează că altă-dată *Sumatra*, *Borneo* și *Malaea* au fost împreunate și că numai acțiunea distructivă a apei le-a detașat. Ceea-ce a produs încă adânci modificări în continentul Australian este și formarea insulelor vulcanice.

Căldura centrală, căutând să străbată în afară, rupe coaja în partea unde ea oferă mai puțină rezistență; prin această parte es la suprafață diferitele materii topite, cari cad și se răcesc. Aci s'a format un vulcan, care fiind în mare s'a format și o insulă. Acestui fenomen se datorează mare parte din insulele mari ale Oceaniei. Un atare fenomen s'a întâmplat chiar în timpurile noastre 1883, cu aparițiunea insulei *Krakasao* din Malaesia.

¹⁾ Numită ast-fel dupe rasa de oameni care o locuiește.

Java, Bali, Lombok, Sumbava, Sumba, Flores, Timor, dimpreună cu altele mai mici, presărate împrejurul acestora.

3) Borneo ¹⁾ o mare insulă așezată între grupul Filipinelor și insulele Sondei.

4) Celebes, la Est de Borneo, are forma unui K.

5) Molucele, situate la Est de Celebes și cuprinzând insulele Ceram, Djilolo, Buru, Sula, Ternata, Amboana etc.

Mările cari le udă sunt:

Marea Chinei, spre Nord-West; — marea Sondei, între Java și Borneo; — marea de Banda, între Molucele, Noua Guinea, Timor și Celebes; — marea Celebes, între Celebes, Borneo și Mindanao; — marea Molucelor, între Molucele și Celebes; — marea de Sulu, între Borneo și Filipinele. Aceste mări sunt legate între dânsele printr'o mulțime de strâmțori, printre cari se distinge; strâmțoarea Karimata, între Sumatra și Borneo, care leagă marea Chinei cu marea Sondei; — strâmțorile Sonda, Lomboc, Sapi, etc., așezate printre insulele Sondei, cari leagă marea Sondei cu oceanul Indian; — strâmțoarea Mangkasar, între Borneo și Celebes, care leagă marea Sondei cu marea Celebes.

Toate aceste insule sunt muntoase și aco-

perite cu vulcani, cea mai mare parte în activitate. Se remarcă muntele Indrapura (3,700 m.) și Dempo (3,200 m.) în Sumatra; Dieng, Lanî etc. în Java; Kud-Balu (4,175 m.) în Borneo etc.

Coastele sunt întretăiate de numeroase golfuri. Cele mai principale sunt golfurile Tomîni, Tolo și Boni în insula Celebes.

MELANESIA ¹⁾

Se coprinde în partea de Sud-West și se compune din:

1) Australia, descoperită de Olandezi, cari o numiră Noua-Olanda.

Supra-fața totală este de 7¹/₂ milioane km. p. de și nu e încă cunoscută în toată întinderea ei. Ca și Africa acest continent prezintă aspectul unei mase compacte, fără articulațiuni și prevăzut cu puține golfuri: Carpentaria la Nord, Cambridje la Nord-West, golful Australian, Spencer și St. Vincent la Sud. Pe coasta meridională și în special în strâmțoarea Bass, se găsesc mai multe insule mici, probă evidentă cum că Tasmania a fost o dată unită cu Australia.

2) Tasmania, numită și țara Van Diemen,

¹⁾ Numită ast-fel spre a denumi culoarea neagră a indigenilor μέλας νῆσος.

¹⁾ Cea mai mare insulă dupe glôb.

este separată de Australia prin strâmtoarea Bass. Are o formă triunghiulară și se termină prin capul *Sud*.

3) *Noua-Guinee*, numită încă și *Papuasiasia* este situată la Nordul Australiei, de care se desparte prin strâmtoarea *Torres*.

4) Archipelagul *Noua-Britania*, situat la Nord-Est de *Noua-Guinee*. Este compus el însuși din mai multe grupuri. Insulele *Amiralității*, *Noua-Hanovră*, *Noua-Irlandă*, *Tombara* și *Birara*.

5) Archipelagul *Luisiada*, compus din două insule înconjurate de o mulțime de stânci madreporice, dispuse în formă neregulată.

6) Archipelagul *Salomo*, la Sud-Est de archipelagul *Noua-Britanie*, compus din mai multe insule de origine vulcanică.

7) *Noile Hebride*, cari formează un lanț de insule îndreptate spre Sud de archipelagul *Salomo*.

8) *Noua-Caledonie*, dimpreună cu grupul *Loyalți*, situate la Sud de cele precedente, d'asupra tropicului *Capricornul*.

9) Insulele *Norfolk*, la Sud de *Noua-Caledonia*.

10) Grupul *Noua-Zelanda*, situat la Sud-Est de Australia și compus din două insule mari, despărțite prin strâmtoarea *Cook*, și altele mai mici.

11) Insulele *Chatam*, la Est de *Noua-Zelanda*.

Melanesia este udată la Est de oceanul *Pacific*, până la capul *Sud*, și la West de oceanul *Indian*.

POLINESIA

Ocupă toată partea de Est a Oceaniei.

Se împarte în *Micronesia* la Nord și *Polinesia* la Sud.¹⁾

Micronesia se compune din :

1) Archipelagul *Bonin* sau *Magellan*, situate spre Sud-Est de Japonia.

2) Grupul *Marianelor*, care formează un lanț de insule, îndreptat de la Nord spre Sud, înconjurate de recifuri madreporice.

3) Grupul *Carolinelor*, în număr de vreo 500, care se întinde de la West spre Est pe o lungime de 2,500 km.

4) Archipelagul *Marshall*.

5) Grupul insulelor *Gibert*.

Polinesia se compune din următoarele grupuri:

1) Insulele *Sandwich* sau *Haway* situate pe drumul dintre *Sydney* și *Panama*.

2) Insulele *Navigatorilor* sau *Jamaoa*, situate la Sud de insulele *Gilbert*.

3) Insulele *Elice*, la West de cele precedente.

4) Insulele *Viti* sau *Fidji*, la Sud de insulele *Elice*.

5) Insulele *Tahiti* sau *Societății*, la Est de insulele *Navigatorilor*.

6) Grupul *Nuka-Kiva* sau *Marquise* și insu-

¹⁾ După D'Urmont D'Urville,

lele Joase sau periculoase ¹⁾ situate la Est de cele precedente.

7) Grupul Gambier.

8) Grupul Tonga sau *Amicilor*, la Sud de Samoa.

CLIMA

Toate insulele din Malaesia și Micronesia, precum și Nordul Australiei, suferă clima intertropicală, adică arzătoare și nesuferită pentru Europeni, cu toată proximitatea mării și prezența munților.

Restul Australiei și grupurile din Polinesia aflate spre Sud de tropicul Capricornului, suferă o climă temperată; cu deosebirea că acestea din urmă, dimpreună cu coastele Australiei, suferă o climă maritimă, pe când în interiorul Australiei domină o climă continentală.

În Noua-Zelanda clima este mai rece.

Insulele Sondei, precum și coastele occidentale ale Australiei sunt adese-ori bântuite de tifoanele oceanului Indian.

CAP. II.

FASE ISTORICE

Cei vechi nu cunoșteau Oceania. Marco-Polo a fost primul European care a descoperit Ma-

¹⁾ Numite și *Tuamatu*, sau *Pumatu*.

Menteni lui Hanreanu

laesia. Portugezii vizitară Sumatra, Java și Borneo (1511—1513) și se stabilesc în Moluce. Magellan descoperă în 1521 Marianele și Filipinele.

Spaniolii și Olandezii continuă opera Portugezilor. Aceștia din urmă recunosc în secolul XVII coastele continentului australian, pe care îl numără *Noua-Olandă*. Seria descoperirilor se urmărește de Englezi, cari încep să populeze coastele orientale și meridionale, și prin secolul XVIII Francezii ocupă câte-va insule din Polinesia ¹⁾

STATELE

Coloniile europene sunt aproape singurele state demne de remarcat.

Aceste colonii se împart în modul următor:

1) *Coloniile olandeze*, sau Indiile orientale cu cap. Batavia, care cuprinde: *Java*, parte din *Sumatra*, *Borneo*, *Celebes*, câte-va din *Mo-*

¹⁾ Cei mai mari descoperitori au fost:

Magelan (1521); Diego de la Roche, Meneses, Mendana și Drake (1525—1579); Hernandez de Quiros, Lemaire, Schouten, Tasman, Gambier și Carpentaria (1606—1614); Anson, Wallis, Cook, Bass, Bougainville și La Perouse (1700—1785); Freycinet, D'Umout D'Urville (1800—1846).

luce, *Bali*, *Lomboc*, *Sumbava*, *Flores*, parte din *Timor* și parte din *Noua-Guinee* ¹⁾.

2). *Coloniile spaniole* situate în *Malacia*, *Filipinile*, cu cap. *Manilla*, și în *Micronesia* *Marianele* și *Carolinele* ²⁾.

3). *Coloniile Engleze*, care ocupă *Australia*, împărțită în cinci regiuni: *Queensland*, cu cap. *Brisbane*; *Noua-Galiie de Sud*, cu cap. *Sidney*; *Victoria* cu cap. *Melburn*; *Australia meridională*, cu cap. *Adelaida* și *Australia occidentală*, cu cap. *Perth*. Apoi *Tasmania* cu cap. *Hobartown*, și *Noua-Zelandă*, cu cap. *Aukland*, la care se poate adăoga insulele *Norfolk*, situate în fața orașului *Brisbane*, mica insulă *Labuan* de lângă *Borneo* și partea Sud-Estică din insula *Noua-Guinee*.

4). *Coloniile franceze*, situate în *Melanesia* și *Polinesia*. *Noua Caledonie* cu cap. *Numea* și archipelagul *Nuca-Hiva*, posesiuni directe; iar insulele *Tahiti* și *Taumatu*, puse sub protectoratul francez.

Germanii stăpânesc: Archipelagul *Salomo*, compus din insulele *Bougainville*, *Choisseul* și

¹⁾ Prin toate aceste regiuni. afară de *Java*, *Madura*, *Amboan* și *Banda*, indigenii sunt guvernați de șefii lor, și autoritatea Olandezilor nu se întinde de cât asupra stabilimentelor lor.

²⁾ Asupra acestora din urmă autoritatea Spaniolilor este aproape nominală.

Isabela; archipelagul *Bismark*, archipelagul *Marschal* și teritoriul *Wilhelm*, situat în partea de Nord-Est a insulei *Noua-Guinee*.

Portugezii stăpânesc parte din insula *Timor* și mica insulă *Kambing*.

Statele-Unite au ocupat insula *Brook*, la West de insulele *Sandwich*.

Japonia posedă archipelagul *Bonin*.

Statele indigene sunt:

În *Sumatra* regatele *Achem* și *Siak*;

În *Borneo*, principatul *Sarawach* și sultanția *Borneo*.

Regatul *Havai*, compus din șase insule, cu capitala *Honolulu*.

Regatul *Samoa*, cu capitala *Lenluamrega*.

Regatul *Tonga*, cu capitala *Nucualofa*.

Cele-alte părți ale *Oceaniei* sunt populate cu triburi sălbatice.

Populațiunea totală a *Oceaniei* se poate evalua la țifra de 35 milioane suflete.

CAP. III.

MALAESIA

Reprezintă forma unui triunghi, cu vârful spre Nord, și cu baza formată de lanțul insulelor *Sondei*. Această regiune se compune din următoarele grupuri:

1). Grupul insulelor Sondei, care pare a nu fi de cât o prelungire a Indochinei. Aceste insule sunt acoperite de vulcani, cea mai mare parte în activitate. Ele sunt dispuse în forma unui lanț, îndreptat de la Nord-West către Nord-Est. Toate au forma unui oval prelungit.

Sumatra, cea mare, conține cei mai înalți munți din Malaesia: *Indrapura* (3700 m.), *Dempo* (3200 m.), etc. De-a lungul coastei septentrionale se află insulele *Banca*, *Biliton*, *Bintang* etc; iar pe coasta opusă, *Babi*, *Nias*, *Batu*, etc.

Java, la care putem adăoga insula *Madura*, se desparte de Sumatra prin strâmtoarea Sondei. Este una din insulele cele mai frumoase dupe supra-fața globului. Conține 45 de vulcani mai toți în activitate, din care cauză cutremurile de pământ sunt foarte dese și periculoase. Coasta meridională este înaltă, stâncoasă și impracticabilă, cea de Nord însă este joasă mlăștinoasă.

La Est de Java se întinde un lanț de insule mai mici: *Bali*, *Lombok*, *Sumbawa*, *Sumba*, *Flores* și *Timor*, cari se despart între dânsese prin strâmtoarele cu același nume.

2). Borneo, situată la Nord de Java și despărțită prin marea Sondei. Este cea mai mare insulă dupe glob (758,000 km. p.) Are forma unui triunghi cu vârful spre Nord. Afară de

latura Nord-Vestică, care este dominată de un lanț de munți, restul solului este o câmpie prea puțin accidentată și acoperită cu bălți și mlăștini nesănătoase. Este udată de fluvii importante, cari, la epoca ploilor, ar putea fi navigabile.

3). Celebes, este situată la Est de precedenta de care se desparte prin strâmtoarea Mangkasar. Coasta de Est prezintă trei mari peninsule, despărțite prin golfurile *Tomimi*, *Tolo* și *Boni*. Ca și insulele Sondei, Celebes este vulcanică mai cu seamă în partea de Nord.

4). Molucele, situate la Est de Celebes și separate de dânsese prin marea Molucelor. Se compune din insulele *Ceram*, a cărei structură seamănă cu aceea a insulei Celebes, *Djilolo*, *Buru*, *Sula*, *Batjan*, *Ternata*, *Amboan*, *Banda*, etc.

5). Archipelagul Filipinelor, situat la Nord de Borneo și Celebes, de care se desparte prin marea Celebes. Se compune din insulele *Luzon*, *Mindanao*, *Mindoro*, *Palawan* și mai multe altele mici. Și acestea sunt vulcanice ca insulele Sondei.

Clima Malaesiei este arzătoare și aproape nesuferită pentru Europeni. În timpul de la Martie și până la Noembrie suflă tifoanele și musoanele din oceanul Indian, cari aduc uscăciune, iar în timpul de la Noembrie până la Martie

sufală vântul din Nord-Est, care aduce ploaie. Pe înălțimile de 2,000 metri în sus, clima devine mai temperată. Ploile sunt în genere foarte abundente, din care cauză aceste insule prezintă o vegetațiune fără seamăn.

În rezumat, arhipelagul Malaes este unul dintre cele mai remarcabile dupe glob. El posedă două insule mai mari de cât Anglia: Sumatra și Borneo;—Java, Luçon și Celebes au fie-care o supra-față cam egală cu aceea a României;—alte opt-spre-zece au fie-care o supra-față cât Oltenia; peste o sută sunt de o întindere mai mică; — în fine insulețele sunt nenumărate.

Din aceste insule Olandezii stăpânesc: Java cu *Madura* (19 milioane loc.); partea centrală și meridională din *Sumatra*, dimpreună cu insulele vecine (2,500,000 loc.); o parte din coastele insulei *Borneo* (2,000,000 loc.); câte-va părți din insula *Celebes* (1,200,000 loc.) insulele *Moluce* (350,000 loc.); insulele *Bali*, *Lombok*, *Flores*, (900,000 loc.) și partea occidentală a insulei *Timor* (900,000 loc.)

Spaniolii stăpânesc toate *Filipinele*, cu o populațiune de peste 4 milioane loc. cu capitala *Manilla*.

În fine Portugezii stăpânesc partea orientală a insulei *Timor*, cu portul *Dille*.

Cel d'întâi care a făcut cunoscut în Europa

existența acestor insule, a fost Marco-Polo. După descoperirea drumului pe la capul de *Bună-Speranță*, Portugezii le ocupară; fură însă curând înlocuiți de Olandezi, cari le stăpânesc încă și astăzi.

Din punctul de vedere al producțiunilor vegetale și animale Malaesia se împarte în două regiuni.

Regiunea *occidentală* sau *Asiatică* și regiunea *orientală* sau *Australiană*. Aceste două regiuni sunt despărțite printr'o linie, dusă din oceanul Pacific în oceanul Indian, și trecând prin strămoșia *Lombok*.

Trăsura caracteristică a acestor două regiuni este că flora și fauna regiunii occidentale se asemănă cu aceea a Asiei, pe când în cea orientală există o floră și o faună deosebită ¹⁾.

Malaesia produce toate plantele tropicale și cea mai mare parte din cele temperate; însă producțiunile cari constituie adevărata bogăție sunt: *Cafeaua*, a cărei producțiune în Java, Sumatra, Borneo și Celebes trece peste 70 milioane kilograme pe an; *trestia de zahăr*, *orezul* care dă până la două și trei recolte pe an; *indigoul*, *piperul*, mai cu seamă în Sumatra²⁾,

¹⁾ Wallace.

²⁾ S'a calculat că cantitatea de piper ce se produce în Sumatra este egală cu jumătatea producțiunii totale a globului.

vanilia, tutunul, care constituie adevărata bogăție a Filipinelor, *scorțișoara, canforul, bambacul, ceaiul, cacao*, etc.

Arborele de *cauciuc* și *gutaperca* sunt abundente prin insulele Sondei, și *chinchina* s'a aclimatizat în Java.

Pe înălțimile de la 700 metri în sus, începe regiunea pădurilor, care dă o cantitate considerabilă de lemne de construcțiune.

Fauna acestor insule nu este mai puțin bogată. Bivolul ca și în China este animalul de muncă. Java nutrește o specie de cai de statură mică, însă remarcabili prin ardoarea lor.

Pescuitul, joacă de asemenea un rol important.

Prin grotlele săpate de mare se culege cu multă greutate cuiburile unei specii de rândunică de mare, cari sunt foarte mult căutate de Chinezi.

Regnul mineral nu este mai puțin bogat. Minele de *staniu* din Banka dau până la 60,000 quintale metrice pe an; metalele prețioase, cuprul, fierul, sulful, sarea și diamantele, se găsesc prin Borneo, Java și Celebes; huilia se exploatează prin Borneo și prin Moluce.

Afară de orașele mari, unde Europeanii și până la un punct oare-care Chinezii au înființat câteva fabrici, industria este în general mărginită.

Batavia, (92.000 loc.) situată în Java¹⁾. Este capitala coloniilor olandeze și portul cel mai important din tot archipelagul. Intrepozitul tuturilor producțiilor Javei și a insulelor de prin prejur, pe care le expediază prin Singapore sau capul de Bună-Speranță în Europa, Australia, America și China.

Surabaya, (121,000 loc.) și **Samarang** (68,000 loc.), sunt alte două centruri importante din Java.

Manilla (182,000 loc.) în insula Luçon este capitala posesiunilor spaniole. Oraș de lux și de comerț. Intrepozitul producțiilor din Filipine. Exportă mult tutun și de bună calitate.

Mangkasar (50,000 loc.) Port principal în insula Celebes. Mai tot comerțul său este în mâna Chinezilor.

Pontianak, port franc, și **Borneo**, sunt porturi principale în insula Borneo.

Palembang (40,000 loc.) în fața insulei Banka; **Ackim** capitala regatului independent cu același nume, și orașul cel mai industrios din Oceania indigenă și **Benkulen**, pe coasta meridională, sunt porturile principale din Sumatra.

¹⁾ Afară de Java și Madura, în cea mai mare parte din insulele Sondei dominațiunea olandeză nu se întinde de cât asupra stabilimentelor lor. Restul teritoriului se guvernează de șefii lor, asupra cărora apasă un fel de tutelă a Olandezilor.

Mai tot comerțul stă în mâinile Olandezilor, întru cât privește insulele Sondei și în ale Spaniolilor întru cât privește Filipinele.

Un serviciu regulat de vapoare leagă Batavia și Manilla cu Singapore și le pune în comunicațiune cu mările Asiei.

Un cablu transatlantic o pune în legătură cu Europa. Insula Java este prevăzută cu aproape 1000 km. căi ferate și alte căi de comunicațiune.

Până la anul 1867 coloniile au fost supuse unui regim cu totul particular.—Cinci părți din două-spre-zece ereau proprietatea statului, iar restul i-se datora cu titlu de elacă. Statul arenda pământurile la antreprenori; statul regula el însuși genul și modul de cultură. Antreprenorii cultivau pământurile cu ajutorul clăcașilor (indigeni) și vindeau recoltele lor guvernului olandez, cu prețuri de mai nainte determinate.

Acest sistem a fost aproape nimic în 1867 și înlocuit prin munca liberă și retribuită.

O companie de comerț fundată în 1867 căpătă privilegiul de a cumpăra produse după pământurile guvernului, cu condițiunea de a le transporta pe năvile olandeze. Cu ajutorul acestui mecanism, Olanda conservă cea mai mare parte din comerțul acestor colonii, (trei din patru părți).

MELANESIA

Numită ast-fel din cauza culoarei negre a indigenilor. Se mărginește la Sud și West cu oceanul indian; la Nord cu Malaesia și Micronesia și la Est cu Polinesia și oceanul Pacific până la capul Sud.

Melanesia se compune din:

Australia, Tasmania, Noua-Guinee și arhipelagurile *Noua-Britanie, Luisiada, Solomo, Noile Hebride, Noua Caledonie, insulele Norfolk, Noua Zelandă* și insulele *Chatam*.

AUSTRALIA

Australia formează un continent a parte, neexplorat încă pe toată întinderea sa. Are forma unui exagon neregulat, ale cărui vârfuri sunt formate de capurile *York, Sandy, Wilson, Leuwin, Nord-Westic și Koburg*.

Suprafața totală este de $7\frac{1}{2}$ milioane km. p.

COASTE

Coastele Australiei sunt puțin accidentate.

Ele prezintă spre Nord marele golf *Carpentaria*, format de marea de *Harafura* și coprins între peninsula *York* și teritoriul *Northen*. De la capul *Arnheim* și până la capul *Leeuwin*, coasta este întretăiată de o mulțime de golfuri mai mari sau mai mici presărate cu mici in-

sule și peninsule. Coasta meridională prezintă golful *Australian*, care are forma unui imens arc de cerc; golful *Spencer* și golful *St-Vincent*, la intrarea căruia se află marea insulă *Kangaro*.

Coasta orientală, de la Tasmania și până la capul *Sandy*, prezintă o serie de nenumărate golfuri mici, formate de ultimile ramificațiuni ale munților Albaștri; iar de la capul *Sandy* și până la capul *York*, coasta este presărată cu insule madreporice, care a dat numele mărei de *Coralin*.

MUNȚI, FLUVII ȘI LACURI

Solul Australiei prezintă aspectul unui platou, întins și de-o înălțime mediocră. El este brăzdat pe câte-va locuri cu lanțuri muntoase a căror înălțime trece foarte rar peste 2,000 m.

În centrul continentului, între golful *Carpentaria* și golful *Spencer*, se întinde o câmpie joasă și aridă, care se mărginește spre West cu un lanț de munți, dispuși într'un mod neregulat, pe o lungime de vre-a 3,000 km., începând se la capul *Nortumberland* (ceva mai la Sud-Est de orașul *Adelaida*) și terminându-se la peninsula *York*. Acești munți poartă numele generic de *Alpii Australiani*, și se subîmpart în următoarele catene: Munții *Grambiani*, lanțul *Melburn*, munții *Albaștrii*, lanțul *Li-*

verpool și lanțul *Carnarvon*. Se deosebesc vârfurile: *Kosciusko*, 2187 m., *Hotham*, 1855 m., *Canobolas*, 1503 m., *Lindsay*, 914 m. etc.

Din cauză că ramurile acestor munți se întind mai pretutindeni până la mare, cursurile de apă din această regiune sunt în genere scurte și fără importanță.

Imediat la Nord de golful *Spencer* se ridică o altă catenă care se îndreptează spre Nord sub numele de lanțul *Flinder*, prezentând vârfurile: *Serle* 914 m., *Margareta* 305 m., și altele. Din această catenă se desface spre West, pe lângă țărmul oceanului, lanțul *Gawler*, cu vârfurile *Olinthus* 610 m., *Hill* 457 m., *Cooper*, *Denthal* și altele mai puțin importante.

În centrul Australiei se află o întinsă regiune muntoasă, formată din mai multe masivuri, dispuse într'un mod neregulat. Printre cei mai importanți se pot cita: Munții *Stuart*, *Humphries*, *Mac Donald*, *Woodroffe*, *Ehrenberg*, *Stanley*, *Hardi*, *Petermann*, munții *Distrucțiunii* etc.

Panta occidentală a munților *Alpii Australiani* trimite numeroase cursuri de apă, a căror direcțiune este în general de la Nord-Est spre Sud-West. Cele mai importante sunt:

Murray, (1,250 km.), care isvorăște din muntele *Hotham*, udă provincia *Victoria*, primește pe *Darling*, care vine de la Nord-Est încărcat de afluenți, udă provincia *Noua-Galie* de Sud

și se varsă în golful *St. Vincent* lângă orașul *Adelaida*.

Mai spre Nord și paralel cu *Darling*, curge fluviul *Cooper* și fluviul *Warburton*. Ambele se pierd în marele lac *Eyre*. Tot acest lac primește și un număr important de cursuri de apă: *Mayenba*, *Lora* etc. cari sosesc din spre Nord-West. În centrul Australiei, la Nord de munții *Peterman*, se formează lacul *Amadeus*, iar în partea de Sud lacurile *Eyre*, *Tornens*, *Island* etc.

Tasmania (67,800 km. p.) se află situată la Sud de *Australia*, de care se desparte prin strâmtoarea *Bass*. Această insulă pare a fi o continuare a munților *Albaștrii* din *Australia*.

Noua-Guinee. Este o mare insulă de vre-o 600,000 km p., de formă lungăreață, separată de *Australia* prin strâmtoarea de *Torres*. La cele două extremități prezintă peninsulele *Papuasias* și *Luisiada*. Această insulă este muntoasă și vulcanică. Interiorul nu este încă bine cunoscut.

Noua-Britanie. Acest arhipelag se întinde la Nord-Est de *Noua-Guinee*. Este compus din mai multe grupuri vulcanice, *Noua Irlandă*, *Noua Hanovră*, insulele *Amiralității*, *Tombaré*, *Birara* etc.

Luisiada, situată la Est de peninsula *Luisiada* (*Noua Guinee*) este compusă din câte-va

insule mari, înconjurate de mai multe insule vulcanice și madreporice. Ele sunt locuite de antropofagi.

Salomo, situată la Sud-Est de *Noua Britanie* și compusă din numeroase insule vulcanice, înconjurate de recifuri.

Noile Hebride sau insulele *Sfintului-Spirit* de care ține și arhipelagul *Vanikoro* (S-ta *Cruz*), sunt situate spre Sud-Est de *Salomo*. Este compusă din mai multe grupuri, toate vulcanice și foarte roditoare.

Noua Caledonia, este o insulă lungă, străbătută de munți și înconjurată de un cerc de recifuri madreporice. Spre Est se află arhipelagul *Loyalty*.

Insulele *Norfolk* sunt situate în dreptul orașului *Brisbane*. Mai spre West de acestea, în dreptul capului *Byron*, se află insulele *Lord-Howe*.

Noua Zelandă, situată spre Sud-Est de *Australia* și compusă din două insule mari, separate prin strâmtoarea *Kook* și una mică la Sud. Aceste insule sunt străbătute de un lanț de munți vulcanici.

Spre Sud de *Noua-Zelanda* este insula *Antipoda*¹⁾; iar spre Sud-Est se află grupul *Chatham*, înconjurat de recifuri.

Clima Australiei este arzătoare pe coasta sep-

¹⁾ Numită ast-fel pentru că se află la antipozii Parisului.

tentrională, și din ce în ce mai temperată cu cât înaintăm spre Sud. În interior domină o climă continentală foarte pronunțată. Prin insule domină o climă maritimă, care devine mai rece, cu cât înaintăm spre Sud.

În secolul XVII Olandezii recunoscuseră coastele Australiei, căreia dădă numele de Noua Olandă, iar coastele ei primiră numele navigatorilor care le explorase.—Către finele secolului XVIII Englezii începură a funda colonii pe coasta orientală. Sydney fu cel d'ântâiu stabiliment, după care apoi se coloniză Victoria, Australia meridională și cea occidentală.—Noua Guinee fu descoperită în 1526 de spaniolul Meneses;—insulele Salomo, în 1525 de spaniolul Mondana;—Noile Hebride, în 1606 de spaniolul Hernandez de Quiris.—Insulele Amiralității în 1616 de Lemaire și Schouten;—Tasmania și Noua Zelandă, în 1642 de Abel Tasman;—Noua Caledonie în 1774 de James Cook.

Actualmente Englezii stăpânesc toată Australia, Tasmania, Noua Zelandă, insulele Chatham, Norfolk, Lord Howe și Luisiada.

Francezii stăpânesc Noua Caledonie, iar Olandezii, Papuasia din Noua Guinee.

Din punctul de vedere politic, Australia se împarte în cinci provincii:

1) *Queensland* (1,700,000 km. p.) cu cap. *Brisbane*, Populațiune 218,000 loc.

2) *Noua Galie de Sud* (799,000 km. p.) cu cap. *Sidney*. Populațiune 1,042,000 loc.

3) *Victoria* (259,000 km. p.) cu cap. *Melburn*. Populațiune 1,036,000 loc.

4) *Australia meridională* (135,090 km. p.) cu cap. *Adelaida*. Populațiune 367,000 loc.

5) *Australia occidentală* (2,500,000 km. p.) cu cap. *Perth*. Populațiune 28,600 loc.

Tasmania (66,300 km. p.) formează o colonie a parte, cu cap. *Hobart-town*. Populație 142,000 loc.

Noua Zelandă, împreună cu insulele Chatham, (171,000 km. p.) cu cap. *Auckland*, formează de asemenea o colonie separată. Populațiune 460,000 loc.

Cea mai mare parte din teritoriul Australiei este incult, deșert și locuit de rari populațiuni sălbatice și incapabile de a disciplina forțele naturii. Numai părțile colonizate de Englezi merită de a fi menționate.

Prin provincia Queensland, situată în mare parte în regiunea tropicală, se produce cafea, bumbac, trestie de zahăr și tutun. Prin câmpie crește bananierul. Colonii au introdus cultura porumbului, a cartofilor și a viei.

Principala bogăție a acestui ținut constă în creșterea vitelor. Vastele pășuni, mai cu seamă cele din regiunea Darling-downs nutresc peste 50,000 cai, un milion vite cornute și peste 7 milioane oi.

Cele alte patru provincii cad în zona temperată. Se produce o buna cantitate de grâu, porumb și cartofi. Via prosperă. Pe platouri pădurile oferă tot felul de arbori. Dar aci ca și în Queensland, principala bogăție constă tot în creșterea vitelor. În ultimii ani se găseau peste 500,000 cai, 3 milioane vite cornute și peste 29 milioane oi, cari dau loc unui export de lână considerabilă.

Australia occidentală este mai puțin populată. Solul său este în mare parte arid; cu toate acestea produce cereale și viă. Și pe aci bogăția principală constă în oi și pădurile din interior.

Tasmania prezintă aceleași bogății ca și Australia.

Noua Zelandă produce grâu, orz, cartofi, mei și un fel de cânepă care a căpătat renume.

Producțiunea minerală prezintă o mare importanță. Minele de aur din provincia Victoria ¹⁾ au produs între anii 1866—1873, o cantitate în valoare de peste un miliard. Minele de argint produc de la 12 până la 16 milioane pe an. Minele de cupru, din Australia meridională și Queensland, rivalizează cu cele din Chile și Anglia; staniul abundă în Tasmania; fierul, plumbul și huilia abundă pe litoral.

Intr'o țară unde energia lucratorului găsește

¹⁾ Descoperite în 1851.

în agricultură o întrebuințare suficientă a timpului, industria pare a ocupa un loc secundar. Cu toate acestea industriile cari sunt strâns legate cu agricultura, se dezvoltă pe fie-care zi. Prin orașele mari se găsesc industrii relative, nu numai la primele trebuințe dar și la lux și inteligență. Australia și toarece o mare parte din lână sa; ea și bate monedă, în fine numărul fabricelor de tot felul se mărește pe fie-care zi.

Melburn (283,000 loc.) Zidită în 1837 în fundul golfului Port-Philip. Este capitala provinciei Victoria. Mare oraș european. Exportă multă lână și aur.

Sidney (224,000 loc.) Fondat în 1788 pe golful Port-Jakson. Este capitala provinciei Noua Galie de Sud. Unul din cele mai mari târguri din Australia.

Brisbane (31,000 loc.) Capitala provinciei Queensland.

Adelaida (38,500 loc.). Capitala provinciei Australia meridională. Situată pe țărmul oriental al golfului St-Vincent.

Hobart-town (28,250 loc.) și **Lanceston** sunt cele două porturi din Tasmania.

Aukland (31,000 loc.) Vechia capitală a grupului Noua-Zelandă.

Dunedin (43,000 loc.) Actuala capitală, situată în bogatul district aurifer *Otago*.

Nelson și *Wellington* sunt două porturi importante, situate pe strâmtoarea Cook

Comerțul exterior al coloniilor engleze din Oceania trece peste țifra de $1\frac{1}{2}$ miliarde lei pe an. Anglia absoarbe trei părți din acest comerț. Restul se împarte între Statele-Unite, China, republicele Americii de Sud, California și posesiunile olandeze și franceze din Oceania.

Drumurile de fier ocupă o întindere de peste 12000 km. Ele pun în comunicație mai toate orașele de oare-care importanță.

POLINESIA

Polinesia al cărui nume însemnează «insule multe» ocupă toată partea septentrională și orientală a Oceaniei. Ea se împarte în două părți: **Micronesia** și **Polinesia** propriu zisă.

Micronesia cuprinde:

Arhipelagul **Bonin**, situat spre Sud-Est de Japonia, și arhipelagul insulelor **Mariane**, spre Sud de precedentul. Toate aceste insule sunt de formațiune vulcanică, înalte, păduroase și mărginite cu recifuri madreporice. Apoi lungul lanț al insulelor **Caroline**, în număr de peste cincisute¹⁾, dintre cari unele sunt vulcanice, iar altele sunt formate din ridicături vulcanice

¹⁾ Dintre cari numai trei-zeci și două locuite.

acoperite cu recifuri madreporice. Acestea din urmă sunt construite de polipi, cari trăesc sub scoarța formată prin depozitele calcaroase ale polipilor ce au trăit mai înainte; apoi mor, îngrășind ei însiși depozitele anterioare și sunt înlocuiți prin alții, cari, murind la rândul lor, ridică ast-fel din generațiune în generațiune, zidul sub-marin, care este în același timp și leagănul și mormântul lor, până când acest zid ese d'asupra valurilor mării.

Vânturile și paserile continuă opera naturei, aducând semințe și îngrășeminte și după mai multe secole solul se ridică d'asupra valurilor mării, și se acoperă de o vegetațiune proprie ținuturilor intertropicale¹⁾.

La Est de Carolinele se află arhipelagul **Marshall** și **Gilbert**, format tot din insule madreporice, însă de o importanță mediocră.

Spre Nord-Est de tropicul Cancerului, se află arhipelagul **Sandwich** sau **Hawai**, unul din grupurile cele mai importante din Polinesia. Acest arhipelag se compune din niște insule cu totul vulcanice și fertile, printre cari se distinge insula **Hawai**, în centrul căreia se află un platou înalt, acoperit cu munți și vulcani în activitate. Cel mai mare dintre acești vulcani este **Chilooa**,

¹⁾ Se știe că insulele madreporice nu se găsesc de cât între tropice.

care între anii 1840 și 1859 a făcut patru-zeci și una de erupțiuni.

Între Ecuator și tropicul Capricornului, mergând de la West spre Est, întâlnim în prima linie grupurile Elice și Viti sau Fidji; în a doua linie grupurile Phönix, Uniune, Samoa sau Navigatorilor și insulele Tonga sau ale Amicilor; pe a treia linie arhipelagul Tahiti sau Societății. Toate sunt compuse din terenuri vulcanice, păduroase pe înălțimi și mărginite cu reefuri madreporice; în fine pe a patra linie, arhipelagul Marchizele sau Nukahiva și insulele Base sau periculoase, numite și Tuamatu, lângă care se adaogă arhipelagul Gambier; iar mai spre Est, în apropiere de America, se află insula Paștelui sau Vaihu, pierdută în imensitatea oceanului Pacific.

Afară de insulele Bonin, Polinesia se bucură mai pretutindeni de clima tropicelor, însă, înconjurate fiind de apă, temperatura răcorită de o biză constantă, devine plăcută și vegetațiunea abundentă.

Până în secolul XVI nu se cunoștea existența acestor insule. În 1521 *Magellan* descoperi marianele; 1525 *Diego de la Roche* descoperi Carolinele; în 1520 *Saavedra* descoperi arhipelagul Marshal; în 1566 *Mendana* descoperi insulele Marchise; în 1619 *Lemaire* și *Schouten* descoperiră insulele Navigatorilor; în

1643 *Tasman* descoperi insulele Fidji și insulele Amicilor; în 1769 *Ropgwen* descoperi insulele Samoa, și *Wallis* insulele cu același nume; în 1774 *James Cock* descoperi arhipelagul ce îi poartă numele și insulele Sandwich și în 1819 *De Peyter* descoperi insulele Elice.

Astăzi, parte din aceste grupuri sunt supuse de popoare europene. Ast-fel:

Spaniolii stăpânesc *Marianele* și *Carolinele*.

Francezii stăpânesc *Nuca-Hiva* direct; iar insulele *Tuamatu*, *Gambier* și *Wallis* sunt puse sub protectoratul lor.

Englezii, stăpânesc insulele *Fidji*.

În Polinesia se află următoarele trei regate independente între 154°30—160° longitudine orientală și 18°50—22°30 latitudine boreală:

1). Regatul *Havai* situat în partea de Nord-Est a Oceaniei pe drumul ce conduce de la Sidney la San-Francisco. Supra-fața celor șase insule din care se compune, apropie țifra de 17,000 km. p. Populațiunea se urcă la 80,500 loc., dintre cari peste 17,000 albi și 17,000 chinezi.

Acest regat este prevăzut cu toate formele constituționale din Europa.

Capitala *Honolulu* (20,500 loc.) este portul cel mai important din Polinesia.

Comerțul total trece de 60 milioane pe an. Marina comercială înnumără deja 51 vase.

Posedă și 51 km. căi ferate, mai multe linii telegrafice, 2 telefoane precum și un serviciu poștal.

2). Regatul Samoa (sau insulele Navigatorilor) situate spre Est de grupul insulelor Fidji, între 169° și 172° longitudine orientală și 13°—15° latitudine meridională. Supra-fața insulelor locuite este de 2787 km. p. Populațiunea se urcă la țifra de 24,000 suflete. Indigenii sunt de rasă neagră și profesază religia creștină. Capitala este *Leulumoega* în insula Opolu.

Țifra comerțului se urcă la 4,200,000 lei.

3). Regatul Tonga, numit și archipelagul *Amicilor*, situat spre Sud-West de insula Samoa 174°—176° longitudine orientală și 18°—22° latitudine australă. Supra-fața totală 997 km. p. Populațiunea 23,000 loc. Acest grup este compus din 32 insule mari și peste 150 insulețe. Cele d'întâi sunt mai toate vulcanice, iar cele alte madreporice. Capitala acestui regat este *Nucualofa*.

Țifra comerțului trece de 2 milioane lei. Cea mai mare parte din această țifră este în mâna Germanilor.

Toate insulele Polinesiei fiind cam de aceeași constituțiune fizică, mai pretutindeni se observă aceleași producțiuni vegetale. Cele mai importante sunt: Cocotierul, arborele de hârtie, din care indigenii fabrică un fel de stofă, etc. Se

mai cultivă și puține cereale, mai cu seamă orezul, care crește prin câmpiile joase; apoi trestia de zahăr și altele. În insula Hawaii se cultivă cafea și bumbac. Tot în aceste insule se găsesc animale ca: oi, boi, capre și cai.

Pescuitul balenei joacă un rol important. Americanii au monopolizat acest comerț.

Din cauza micii întinderi a insulelor Polinesiei și a inferiorității producțiunilor, comerțul Polinesiei este puțin important: abia se găsesc două porturi, *Honolulu* în Hawaii și *Papeiti* în archipelagul Tahiti, cari sunt mai mult sau mai puțin frecventate.

AMERICA DE NORD

CAP. I.

SITUAȚIUNE

Continental Americii de Nord se află coprins între 167°40' longitudine orientală, și între regiunile polare a căror latitudine nu s'a putut încă măsura de cât până la 84°5' aproape latitudine de Nord.

Acest continent se mărginește la Nord cu oceanul Glacial, de la capul Prințului de Gales până la capul Chidley (Labrador); la Est cu oceanul Atlantic, de la capul Chidley până la capul Sable (peninsula Florida); la Sud-Est cu golful Mexic până la capul Catoche (Yucatan) și cu marea Antilelor, până la istmul de Panama; la Sud cu istmul de Panama și la West cu oceanul Pacific, de la istmul de Panama și până la capul Prințului de Gales.

Supra-fața totală se urcă până la țifra de 19,829,000 km. p.

COASTE

Coasta de Nord, udată de oceanul Glacial, este mai pretutindeni joasă și acoperită cu locuri băltoase și mlăștinoase. De la capul Prințului de Gales până la capul Bathurst, nu prezintă alte accidente de cât golful *Kotzebue*, în strîmtoarea de Behring, estuarul fluviului Mackenzie și baia *Liverpool*. De la capul Bathurst și până la capul Chidley, coasta devine foarte accidentată. Ea prezintă baia *Franklin*, golful *Coronațiunei*, marele golf *Hudson*, golful *Ungava*, precum și alte golfuri mai mici. La Nordul acestei coaste se întinde regiunea țărilor polare arctice, compusă dintr'o mulțime de insule joase și înghețate, desfăcute negreșit de continent prin influența distructivă a apelor oceanului. Cele mai principale sunt:

Insula *Banks* și insula *Prințului Albert* (Victoria și Vollaston), despărțite de continent prin strîmtoarea *Uniunea* și de insula William prin strîmtoarea Victoria;—insula *Prințului de Gales* și insula *Sommerset*, despărțite de peninsula *Boothia* prin strîmtoarele *Franklin* și *Bellot*;—țara *Bafin*, despărțită de insula *Sommerset* prin strîmtoarea *Regentul*, de peninsula *Boothia* prin

golful cu același nume, de insula *Southampton* prin canalul *Fox*, de Labrador, prin strîmtoarea *Hudson* și de Groenlanda, prin strîmtoarea *Davis* și marca de *Bafin*.—La Nord de aceste ținuturi se află arhipelagul *Parry*, despărțit spre Sud prin strîmtorile *Banks*, *Mellville*, *Barroo* și *Lancaster*. În fine, spre Nord de aceste insule, se întind alte ținuturi cari se pierd în ghețurile oceanului ¹⁾.

¹⁾ La Nordul Americii se află o aglomerațiune de insule înconjurată de ghețuri. Ele se întind spre Nord până dincolo de paralela 84. Clima în această parte a globului este excesiv de rece. În timp de 10 luni de la Septembrie și până la Iunie, gheața este compactă și viața omului aproape imposibilă. Între Iunie și Septembrie, e aceia ce se chiamă vara, și căldura soarelui este abia suficientă pentru a desprinde aceste ghețuri. Fiind-că la Ecuator există o evaporatie continuă și prin urmare un gol continuu care trebuie umplut, apele oceanului sunt pornite în acea direcțiune și cu dănselle pornesc și sloii de gheață din oceanul înghețat; atunci se ved plecând ghețari enormi (unul singur ocupând o suprafață de 1000 și mai bine km. p.), se isbesc între dănsii, căutând să strebată prin mulțimea de strîmtori ce desparte diferitele țări, se sfărâmă și iar se împreună până când, cu multă greutate, descind apele oceanului Atlantic, micșorându-și volumul pe măsură ce ajunge spre Sud. În dreptul insulei Terra-Nova ei sunt încă în ființă, și nu se topesc definitiv de cât prin dreptul Bermudelor. Prezența acestor ghețari în vecinătatea coastei orientale a Americii de Nord, influențează foarte mult asupra cliimei, căci îi scoboară temperatura cu 15°—5°. Primele

Coasta de Est, udată de oceanul Atlantic, prezintă mai întâi golful *St-Laurent*, format de îmbucătura fluviului cu același nume; apoi golfurile *Maine*, *Delaware*, *Chesapeake* și peninsulele *Labrador*, *Noul-Brunswick*, *Noua-Scotie* și *Florida*. De-a lungul acestei coaste se află insulele *Terra-Nova*, la intrarea golfului *St-Laurent*; insulele *Anticosti* și *Printul Eduard* în aceleași golf; iar mai departe, în ocean, insulele *Bermude* și spre Sud în dreptul peninsulei *Florida*, arhipelagul *Bahama* și grupul important al *Antilelor*.

Oceanul Atlantic formează pe această coastă golful *Mexic*, care udă Mexicul și Statele-Unite și care prezintă în partea de Sud-West, baia

încercări ce s'au făcut pentru descoperirea acestor ținuturi, au avut de scop găsirea unui loc de trecere în America prin Oceanul Glacial. Prima încercare a făcut-o Olandezii în secolul XVI. În secolele XVII și XVIII încercările s'au urmat și s'au înmulțit de către Englezi. Cei mai însemnați exploratori în aceste locuri au fost *Dawis*, *Bafin*, *Parry*, *Mellville*, *Franklin* și alții. Acesta din urmă a descoperit strîmtoarea care constituia trecere liberă spre Nordul Asiei și d'aci în Europa. Această trecere se numia, *trecerea prin Nord-West*. *Franklin* a murit în mijlocul cercetărilor sale; totuși această trecere nu putea să fie de folos, pentru cuvîntul că ghețurile constituiau o pedică constantă pentru navigațiune.

În secolul al XIX toate explorările s'au făcut din punct de vedere științific. Cea mai importantă este faimoasă expedițiune a lui *Greelly* în anii 1883 și 1884. Un

Campeș, între Mexic și peninsula *Yucatan*. Golful Mexic se leagă cu marea *Antilelor*, formată tot de oceanul Atlantic, prin strâmtoarea *Yucatan*.

Coasta de West, udată de oceanul Pacific, este pretutindeni muntoasă și oferă accidente mai puțin importante de cât cele alte două. Această coastă prezintă, mergând de la Sud spre Nord, golful de *Panama*, golful *Tehuantepec*, în partea opusă a golfului Campeș; golful *California*, restrâns între peninsula cu același nume și Mexicul, și golful *Cook*, la Est de peninsula Alaska. De-a lungul coastei se află insulele *Macpelo*, *Cocos*, *Revila-Gigedo*, grupul *Santa-Barbara*, marea insulă *Vancouver*, archi-

an mai înainte se decretase într'un congres geografic European studiul meteorologiei globului. Fie-care stat își alegea câte o pozițiune depărtată pe uscat sau pe mare, pentru ca acolo, într'un timp determinat, să poată face observațiunile necesare și folositoare științei. Guvernul Statelor Unite se însărcinase a forma o stațiune meteorologică în punctul cel mai septentrional din țările arctice. Cu această expedițiune a fost însărcinat majorul Greelly. — Expedițiunea a durat 2 ani de zile. Ea a fost dezastroasă pentru equipagiul, în schimb însă a adus mari servicii științei. Cu câți-va ani înainte comandamentul Hays tot, din Statele Unite, înaintase prin ghețurile oceanului până la vre-o 700 km. apropiere de Polul Nord. El a emis ideea că Polul Nord ar fi înconjurat de o mare albastră limpede și lipsită de ori-ce ghețuri.

pelagul *Charlota* și insula *Kadiak*, la Sud de peninsula Alaska.

DIVIZIUNILE USCATULUI

Văzută în genere America de Nord se prezintă sub forma unui vast triunghi. Laturea septentrională se pierde în oceanul Glacial, laturea orientală se ridică puțin d'asupra oceanului Atlantic, iar laturea occidentală se ridică pe toată întinderea până la 5000 de metri și mai bine.

Prin mijlocul continentului, în direcțiunea de la West spre Est, se ridică un platou, a cărui înălțime ajunge pentru a putea servi ca linie de împărțire a apelor.

Intregul sistem orografic se reprezintă prin munții *Stăncoși*. Acesta este un masiv puternic de munți și platouri, cari se întinde din peninsula Alaska și până la istmul de Panama, prezentând o dezvoltare de vre-o 8,500 km. p. El se împarte în două lanțuri principale: Unul care formează litoralul Pacificului și care prezintă vulcanul *St-Elie* (Iliamna) 3678 m. și muntele *Fairweather*.

Lanțul se continuă pe litoral prin lanțul *Cascadelor*, apoi prin munții *Range*, cari merg paralel cu *Sierra Nevada* și se împreună cu una din ramurile catenei principale *Sierra de la*

Sonora, spre a forma peninsula California, terminată prin capul *San-Lucas*.

Cea l'altă ramură, care constituie adevăratul masif, începe de la țărmul oceanului Glacial, străbate teritoriul Hudson, apoi se ridică, prezentând vîrfurile *Brown, Hooker, Murchison, Fox, Fremont, Pikespeak*, etc., a căror înălțime variază între 2000 și 5000 metrii. Ajuns în Statele-Unite, acest lanț se bifurcă în mai multe lanțuri paralele: *Sierra Madre, Siera Blanca*, etc.; apoi pe teritoriul Mexicului, formează zidul oriental al platourilor zise *Sierra Guadalupe, Sierra Diabolo, Cohahuila, Potosi* etc. În fine străbate republicile Americii centrale, formând o regiune vulcanică importantă, și se unește la istmul Panama, cu Anzii Cordilieri din America de Sud.

De partea oceanului Atlantic se ridică iarăși o regiune muntoasă, mai puțin importantă de cât cea precedentă. Acesta este sistemul *Aleghanilor*, care dimpreună cu sistemul munților *Laurentizi*, constituie un platou întins și brăzdat în direcțiunea de la Nord-Est către Sud-West, de mai multe lanțuri muntoase de o înălțime mediocră: munții *Albaștrii*, munții *Cumberland*, munții *Verzi*, etc.

Cele două sisteme muntoase trimit ramificațiunile lor prelungite spre interiorul continentului, unde formează o câmpie fertilă și udată de fluvii importante.

CURSURI DE APA

Pe linia septentrională a Statelor-Unite se întinde în direcțiunea de la West spre Est, o serie de înălțimi mediocre, care servă drept linie de împărțirea a apelor între oceanul Glacial și oceanul Atlantic (în special golful Mexic).

Apele care isvorăsc din aceste platouri și merg în Oceanul glacial sunt:

Machenzie (3700 m.), care se formează din mai multe brațe, străbate lacurile *Atabasca, Sclavul și Urșilor*, și la îmbucătura sa formează o mare deltă.

Churchil (1500 km.), care formează în cursul său mai multe lacuri și se varsă în baia Hudson.

Nelson (2400 km.), care ese din munții Stâncoși sub numele de *Saskatchewan*, udă lacurile *Winipeg, Split* etc. și se varsă spre Sud de *Churchil*.

Severn, Maine, Whale etc., tributarii golfului Hudson, sunt mai puțin importante.

Oceanul Atlantic primește:

Laurent, fluviu scurt 1000 km. între lacul Ontario și îmbucătura sa¹⁾. Este cel mai larg din lume. Are 5 kilometre la origină și peste 70 la îmbucătură.

¹⁾ Dacă însă îl considerăm începând din lacul Superior, socotind și cotiturile, lungimea cursului său ar fi de 3450 km.

Cele alte fluvii tributarii acestui basîn, care isvorăsc din sistemul Aleghanilor, *St.-John*, *Hudson*, *Delaware*, *Potomacul*, *Savannach* etc. sunt mai puțin importante.

Golful Mexic primește apele fluviului Misi-sipi (6,530 km.) și a numeroșilor săi afluenți. Acest fluviu isvorăște din lacul *Itasca* spre Sud de lacul Winipeg; curge de la Nord spre Sud încercându-se de ambele părți cu afluenți, printre cari se deosebesc *Misuri*, și se varsă lângă portul Noul-Orleans.

Rio-grande-del-Norte (2300 km.) Ese din munții Stâncoși, străbate Sierra Madre, și formează într-una cât-va limita între Statele Unite și Mexic.

Oceanul Pacific primește:

Colorado (2000 km.) care ese din piscul Fremont, străbate mai multe gâturi și se varsă în golful Californiei.

Sacramento (670 km.) care descinde din Sierra Nevada și se varsă în golful San-Francisco.

Oregonul, (Columbia 2000 km.), format din două brațe, străbate munții Cascadele și se varsă lângă portul Astoria.

Fraser (1200 km.) Ese din munții Stâncoși, străbate munții Cascadele și se varsă în fața insulei Vancouver.

Yucon (3570 km.) Isvorăște din munții Bold (Nord-Westul Canadei), curge spre Nord până

la orașul Yucon, apoi spre West, străbate teritoriul Alaska și se varsă în marea de Behring.

LACURI

Terenul granitic din Canada este presărat cu lacuri. Cele mai principale sunt: *Atabasca* (8,260 km. p.) marele lac al Sclavului (30,835 km. p.) și lacul Ursului (20,370 km. p.) Aceste trei lacuri constituie o regiune importantă numai din punctul de vedere al întinderii. Spre Sud se află lacul *Deer*, străbătut de fluviul Churchil; apoi lacul Winipeg (23,000 km. p.), străbătut de fluviul Nelson, în fine mai multe altele de o importanță mediocră.

La Nordul Statelor-Unite există un grup de lacuri foarte importante. Acestea sunt: lacul Superior (84,000 km. p.), Michigan (62,870 k. p.) Huron (52,400 km. p.) legat cu lacul Superior prin saltul *S-ta Maria* și cu Michigan prin strâmtoarea *Machianaw*, lacul Erie (25,175 km. p.), care se leagă cu Huron prin râul *St.-Clair* și lacul Ontario (16,500 km. p.), care comunică cu Erie prin râul și Cascada *Niagara*, cea mai mare cascadă din lume.

Toate aceste lacuri comunică cu oceanul. Ele sunt formate din apă dulce.

În munții Stâncoși din Statele-Unite se află lacul Sărat (8.600 km. p.) în apele căruia nu poate trăi nici un pește. Acest lac comunică cu un alt lac Utah printr'un curs de apă.

În America centrală se află de asemenea mai multe lacuri, printre cari cel mai important este lacul Nicaragua.

CLIMA

Clima Americii de Nord oferă toate varietățile, pentru că acest continent ocupă toate zonele. În partea de Nord domină frigul cel mai mare ca și prin Nordul Siberiei. Chiar în timpul verii, care este foarte scurtă, rare-ori termometrul se urcă la câte-va grade d'asupra lui zero.

Coastele oceanului Atlantic sunt în genere mai reci de cât alte localități după aceeași latitudine.

În interiorul continentului domină o climă continentală destul de pronunțată.

Coastele meridionale sunt încălzite de soarele tropicelor și nesănătoase din cauza bălților.

Coastele occidentale variază și după latitudine și după altitudine. Ele sunt friguroase pe înălțimile munților, însă temperate prin apropierea mării.

CAP. II.

FASE ISTORICE

Continental american s'a descoperit de către Cristof Columb, în anul 1492. Nu se cunoaște

bine istoria sa înainte de această epocă. Națiunile cari au întreprins cucerirea sa, au găsit-o populată de triburi, unele sălbatice, altele nomade, iar altele sedentare și până la un punct oare-care civilizate. La Nord erau *Eschimosii*, prin centru *Pielele Roșii*, iar prin Antile erau *Caraiibii*, astăzi aproape dispăruți. ¹⁾

¹⁾ Rasa indigenă a celor două Americi este numită în Etnografie rasa Roșie, iar în limbajul popular oamenii acestei rase se chiamă Pielele Roșii.

Prin partea de Nord, ei au un tip care se aseamănă cu cel mongolic, restul în mare majoritate, prezintă o înfățișare europenească. Această rasă care se întindea mai cu osebire prin câmpiile din centrul celor două Americi, constituia înainte de anul 1492 o civilizațiune aparte, reprezentat mai cu osebire în 2 centre: Mexic și Peru. Cristof Columb, ducând cu sine printre alte relațiuni despre America și aceia că posedă cantități fabuloase de aur, a produs o imigrație considerabilă de Spanioli. Aceștia erau atrași în America numai de dorința de a se îmbogăți repede. Indigenii cari refușau de a le spune locul minelor de aur erau uciși.

Din această cauză nici până astăzi ura dintre Pielele Roșii și Europei nu a încetat. Minele de aur însă, la un moment dat n'au mai fost suficiente pentru îndestularea celor ce emigrau în America și Spaniolii, cari ocupaseră tot continentul, începând de la Sudul Statelor-Unite și până la Patagonia, au încetat de a mai imigra. Ei au fost înlocuiți de ginta Teutonă reprezentată mai întâi prin Olandezi și apoi prin Englezi, aceștia din urmă mai cu seamă au lăsat la o parte minele de aur și au înce-

Prin evul mediu Danezii fură cei d'întâi a descoperi America. Ei colonizară parte din Groenlanda, și atinseră chiar coasta Labradorului. Descoperirea lor însă rămase în întuneric și, în secolul XV, când fu descoperită America, nu se mai găsi nici o urmă, care să fi atestat prezența lor prin aceste regiuni.

În secolul XVI Spaniolii se stabiliră în Antile și cuceriră Mexicul și California.

put să exploateze nescatele mine de fier, cupru, huilie și petroliu, iar de altă parte solul roditoriu și virgin fu exploatat agricol.

Această muncă și pe o întindere atât de vastă necesita brațe. Cu Pieile Roșii rășboiul nu încetase, cu aceștia prin urmare Europeanii nu se puteau înțelege. Pentru ca să muncească pământul s'a ridicat valoarea muncii, fapt care a atras tot plusul populațiunii Europene sărace; astfel din diferitele țeri ale Europei și în special din Anglia și Germania emigrau pe fie-care an cu sutele de mii.

Numai ast-fel se poate pricepe cum a putut să crească populațiunea Statelor-Unite de la 3 milioane la 50 de milioane și mai bine într'un restimp de abia 50 ani. În Canada populațiunea nu trece încă astăzi de 6 milioane, cu toate sforțările guvernului pentru ca să atragă emigrațiunea în această țară. Cu toate astea drumul de fer care s'a construit în anii din urmă de la Montreal și până la Port-Modi în fața insulei Vancouver, destinat a face concurență pacificului din Statele-Unite, pe de altă parte oferirea ce se face colonilor de pământuri, vite, lemne și alte înlesniri, a făcut ca emigrațiunea care, de la un timp încoace se îndrepta mai mult spre Argentina, să trimită o mică parte și în Canada.

În secolul XVII Francezii ocupară câte-va insule mici din Antile, trecură în Canada, unde fondară orașul Quebec, scoboriră spre Sud pe valea fluviului Misissipi, și d-numiră acest ținut *Luisiana*, în onoarea regelui Ludovic XIV.

În același timp Englezii ocupau coasta oceanului Atlantic, în detrimentul Olandezilor, Suedezilor, Spaniolilor și Francezilor și se întin-

---

În America de Sud, țara cari se populează repede prin imigrațiune este republica Argentina. Cam aceleași cauze și aceleași fenomene sociale se prezintă în această parte a continentului ca și în Statele-Unite.

În rezumat: America de Nord conține mai multă populație Europeană de cât America de Sud. Pe când America de Nord a fost străbătută de Europeni dintr'o parte în cea-lalta, nimicind aproape rasa Roșie, cea de Sud nu este populată de Europei de cât pe coaste, pe când în interior indienii duc încă în toată libertatea și pe un spațiu foarte întins, aceiași viață care au dus'o și acum câte-va mii de ani.

Până la Mexic domină religia protestantă cu câte-va mici escepții, de aci în jos domină religia catolică. Civilizația Teutonă s'a stabilit în America de Nord până la Mexic, de aci însă spre Sud, coprinzând America centrală și toată America de Sud, domină civilizația Latină, și în special cea Spaniolă, afară de Brazilia unde domină civilizația Portugesă.

Toate statele libere din continentul American sunt niște republici federale, ele au devenit libere la începutul secolului actual. Brazilia însă a fost imperiu până la anul 1890, când împăratul Don Pedro a fost detronat și guvernul său înlocuit printr'un guvern republican.

seră în interior; dar 'n secolul XVIII (1786) colonii se resculară în contra dominațiunei engleze și fondară, sub conducerea lui George Washington, republica Statelor-Unite.

Pe la începutul secolului XVIII, coloniile spaniole se resculară de asemenea și fondară Mexicul dimpreună cu cele cinci republici din America centrală.

STATELE

Statele Americii de Nord se împart în state independente și colonii.

Statele independente sunt:

Statele-Unite (9,212,260 km. p.) împărțite în 37 state, 1 district și 11 teritorii. Cap. *Washington*. Populațiunea trece peste 50 milioane locuitori.

Mexicul (1,946,300 km. p.) împărțit în 25 de state, cu cap. *Mexico*. Populațiunea trece de 10 milioane locuitori.

Guatemala (121,000 km. p.) cu cap. *Noua-Guatemala*. Populațiune totală 1,394,000 loc.

San-Salvador (18,720 km. p.) cu cap. *San-Salvador*. Populațiune 634,000 loc.

Nicaragua (133,800 km. p.) cu cap. *Managua*. Populațiune 262,000 loc.

Honduras (120,480 km. p.) cu cap. *Comayagua*. Populațiune 329,000 loc.

Costa-Rica (51,760 km. p.) cu cap. *San-José*. Populațiune 214,000 loc.

Haiti (28,900 km. p.) cu cap. *Port-au-Prince*. Populațiune 960,000 loc.

San-Domingo (46,000 km. p.) cu cap. *San-Domingo*. Populațiune 136,000 loc.

Coloniile țin de următoarele națiuni europene.

Posesiunile engleze: *Dominionul Canada*. (8,822,600 km. p.) cu cap. *Ottawa*. Populațiunea trece de 4,320,000 loc. Insulele *Printul Edward*, *Terra-Nova*, *Bermudele*, *Bahama*, *Antilele engleze* și teritoriul *Honduras britanic*, cu cap. *Balize*.

Posesiunile franceze: *Guadelupa*, *Dezirada*, *Maria-Galanta*, *Sfintele*, *Martinica*, *St-Pierre*, *Miquelon*, parte din *St-Martin* și *St-Barthelemy*.

Posesiunile spaniole: *Cuba* și *Puerto Rico* și doă din insulele *Virgine*.

Posesiunile olandeze: *St-Eustațiu*, *Curaçao*, *Sabo* și parte din *St-Martin*.

Posesiunile daneze: *Sta Cruz*, *San-Thomas* și *San-Juan*.

CAP. III.

CANADA (Noua Britanie)

Se mărginește la Nord cu oceanul glacial; la Est cu oceanul Atlantic, la Sud cu Statele-

Unite; la West cu oceanul Pacific și la Nord-West cu teritoriul Alaska.

Supra-fața totală atinge țifra de 9,212,270 km. p.

Coasta de Nord este joasă, acoperită cu «Tundras» înghețată și prevăzută cu o mulțime de golfuri formate prin *ruperea pământurilor arctice* și prin influența ghețurilor oceanului.

Această coastă prezintă golful *Kotzebue*, pe strâmtoarea de Behring, estuarul *Makenzie*, golful *Liverpool*, *Franklin*, marele golf *Hudson*, care formează golful *James* și golful *Ungava*.

Ea prezintă de asemenea printre altele, două peninsule mari, *Boothia* și *Melville*.

La Nord de această coastă se întinde arhipelagul *țărilor arctice*, compus din insula *Banks*, *Prințului Albert*, unită cu țărilor Victoria și Wollaston, insulele *Baring*, *Melville*, *Sommerset*, arhipelagul *Parry*, țărilor *Bafin* și altele pe care numeroasele strâmtoări mai mult le împreună de cât le separă ¹⁾. Aceste strâmtoări constituie *trecerea pe la Nord-West* ²⁾. La Est de țara Bafin, și despărțită de densa prin strâmtoarea Dawis, se află *Groenland*, din care nu se cunoaște de cât parte din coastele occidentale și orientale. Suprafața acestui ținut s'a evaluat, în mod aproximativ, la un milion km. p

¹⁾ Înghețate fiind mai tot timpul anului.

²⁾ Încercată de toți navigatorii oceanului Glacial.

Coasta orientală este prevăzută cu golful *St-Laurent*, care prezintă peninsulele *Noul Brunswick* și *Noua Scoție*. În fața acestui golf se află marea insulă *Terra-Nova* și insulele *Anticosti*, *Prințul Eduard* și altele mai mici.

Coasta occidentală este pretudindeni înaltă, stâncoasă și prevăzută cu mai multe grupuri de insule, printre cari se distinge insula *Vancouver*, arhipelagul *Reginei Carlota* și insula *Kadiak*, cea mai mare din Aleutine.

În partea orientală Canada este dominată de munții *Stâncoși*. Acest lanț se întinde spre Sud până la limita Statelor-Unite.

Ei se compun din două lanțuri paralele.

Cel occidental începe în peninsula Alaska, și urmează litoralul Pacificului până la munții *Cascadelor*, prezintă vîrfurile *St-Elie* (5,950 m.), *Fairweather* etc. Lanțul orientală, cel principal, începe de la țărmul oceanului și se ridică treptat prin vîrfurile *Hooker* (4905 m.) *Brown* (4,870 m.) și *Fox*.

În partea orientală se află munții *Laurentizi* cari domină țărmii golfului St-Laurent.

Interiorul Canadei, între cele două masifuri, prezintă aspectul unei câmpii întinse, străbătută de cursuri de apă și acoperită cu o mulțime de lacuri.

Makenzie (3,700 km.) este fluviul principal din această regiune. El isvorăște din munții

Stâncoși sub numele de *Atabasca*, străbate lacul *Atabasca*, (8,260 km.). *Sclavul* (30,835 km.) și *Ursu* (2370 km.). Primește mai mulți afluenți și se varsă în ocean, formând o mare deltă.

În golful Hudson, cursurile de apă vin despre West, Sud și Est.

Churchill (1500 km.). Curge sub diferite numiri, străbate mai multe lacuri, printre cari *Deer*, și comunică cu Makenzie prin lacul *Daim*.

Nelson (2600 km.) Izvorăște din munții Stâncoși, curge paralel cu cel precedent și străbate de asemenea mai multe lacuri, în special lacul *Winipeg* (23,500 km. p.)

Hayes, *Severn*, *Albany*, *East-Maine* etc., sunt mai puțin importante.

Din lacul Ontario ia naștere fluviul *St-Laurent*, cel mai important fluviu din Canada și cel mai larg din lume. El are vre-o 1000 km. (3450 km.)¹⁾ lungime, 5 km. la origină și 75 km. lărgime la îmbucătură.

Clima Canadei se aseamănă foarte mult cu aceea a Siberiei.

Pe coasta septentrională vara nu are altă înfluență de cât să rupă ghețurile. În interior domnește o climă continentală extremă. Coasta

¹⁾ Vezi nota de la pag. 199.

Pacificului este ceva mai puțin rece de cât cea orientală, din cauza curentului Kura-Sivo.

După descoperirea Americii Francezii căutară a se stabili în Canada. Ei fundară orașele Quebec și Montreal. Mai târziu însă ei fură înlocuiți de Englezi, cari luară țara sub stăpânirea lor.

Astăzi Canada formează una din coloniile principale ale Angliei. Ea este împărțită în următoarele guvernăminte: *Noul Brunswick*, *Acadia* sau *Noua Scoție*. Insula *Printul Eduard*, *Manitoba*, *Columbia Engleză* și teritoriile necolonizate. La aceste departamente, cari formează colonia federală, numită *Dominionul Canada*, se mai adaugă guvernămintele *Bermudelor* și acele ale insulei *Terra-Nova*. Suprafața totală trece de 9,244,000 km. p., din cari 422,000 pentru Terra Nova și 50 pentru Bermude.

Populațiunea totală apropie țifra de 5 milioane locuitori, dintre cari peste 421,000 în Terra-Nova și 15,000 în Bermude¹⁾.

Solul acestui ținut este în mare parte steril și rebel la culturile vegetale. Cu toate acestea cerealele cresc până la 56° latitudine. Cartofii, hameciul și diferiți arbori fructiferi se produc

¹⁾ Din această populație peste un milion sunt numai Francezi.

prin Sud-Est. Se cultivă inul, cânepa și alte plante oleangioase.

Pădurile Canadei n'au rival în America; iar pășunile și mulțimea livezilor naturale, nutresc turme de boi, cai și oi, cari constituie una din bogățiile Americii* de Nord.

Se exploatează mine considerabile de huiile și fer. Aurul se găsește prin Columbia și Canada de jos și petroliul prin Canada occidentală.

Bogăția principală a Canadei este *Pescăria*.

Peste 2,000 de nave cu 50,000 mateloți se întrebunțează la pescuitul morunului pe țărmii insulei Terra-Nova.

Industria se dezvoltă repede. Ea este favorizată prin crearea căilor de comunicațiune și prin abundența combustibilului acestei regiuni.

Halifax (40,000 loc.), legat cu Liverpool și New York prin servicii de vapoare engleze.

Montreal (136,000 loc.) Orașul cel mai populat, unde escelează industria franceză. Intrepozit de comerț al marilor lacuri. Centrul drumurilor de fier și unul din orașele cele mai manufacturiere din Canada, este primul port maritim.

Quebek (65,000 loc.) pe St-Laurent. Port întins.

Ottawa (35,000 loc.) Capitala Canadei. Acest oraș este situat pe dreapta râulețului Ottawa,

afluente al fluviului St-Laurent. Centru important de comerț și industrie, și cap de linie al tuturilor căilor ferate din Canada. Acest oraș a căpătat o mare influență de când a devenit capitala guvernământului. Palatul Parlamentului zidit în timpurile din urmă trece de edificiul cel mai practic și în același timp cel mai frumos din lume.

Toronto (11,809 loc.) Situat pe țărmul occidental al lacului Ontario într'o regiune foarte roditoare, este capitala provinciei ce poartă aceeași numire (Ontario). Face un comerț întins cu lemne, petrolu, cereale, sare și altele.

Hamilton (41,000 loc.) Ceva mai la Sud de precedentul, este renumit între altele pentru imensele sale ateliere de mașini pentru căi ferate.

Porturile *Saint-Johns* și *Georgetown*, iau parte la navigațiunea generală.

Comerțul general apropie țifra de un miliard de lei pe an. Anglia și Statele-Unite absoarbe aproape totalitatea schimburilor. Olanda, Franța și orașele hanseatice figurează pentru țifre mai puțin considerabile.

Drumurile de fer prezintă o dezvoltare de peste 15,400 km. p.

Linia principală pleacă din Halifax și se îndreptează spre West, trecând prin: Quebec, Montreal, Winipeg și se termină la Port-Mo-di, în fața insulei Vancouver.

STATELE-UNITE

Sunt situate între 49°—16° latitudine de Nord și între 64°4'—124°4' longitudine occidentală.

Se mărginește la Nord cu Canada; la Est cu oceanul Atlantic; la Sud cu golful Mexic și cu Mexicul și la West cu oceanul Pacific.

Teritoriul Alaska din Nord-Westul Americii îi aparține. Suprafața totală este de 9,212,270 km. p.

Sistemul orografic al acestui ținut se reprezintă prin munții *Stâncoși*, cari acoperă cu ramurile lor toată partea occidentală. Aceste ramuri se îndreptează de la Nord spre Sud. Cele mai importante sunt: Lanțul *Cascadelor* și catena *Range*, care mărginește litoralul, apoi *Sierra-Nevada*, paralel cu Catena Range, și în fine masivul principal, care prezintă vârfurile *Fremont* (4116 m.) *Longs-peah*, *Spanish-peah* etc.

Panta orientală a acestor munți se prelungește prin coline acoperite cu păduri.

De partea Atlanticii terenul se ridică, printr-o altă serie de lanțuri paralele și orientate, de la Nord-Est către Sud-West, pe o lungime de 1,000 km. Cele mai principale sunt munții *Cumberland*, munții *Albaștrii*, munții *Alpi*, etc. denumiți în general sistemul *Aleganilor*.

Pe linia de Nord terenul se ridică puțin spre

a forma linia de împărțire a apelor, între Statele-Unite și Canada.

Între cele două sisteme de munți se formează largă și întinsă vale a lui *Misisipi*, (6.530 km.) care formează el singur un întreg sistem hidrografic.

Acest fluviu isvorăște aproape de lacul *Itaska*, și curge pe o câmpie acoperită cu livezi, în direcțiunea de la Nord spre Sud. Primește în partea stângă pe *Wisconsinul*, *Illinois* și *Ohio*, iar pe dreapta pe *Misuri*, care isvorăște din munții *Stâncoșii*, și cu care se întâlnește lângă orașul *St-Louis*; apoi pe *Arkansas*, riul *Roșu*, etc. De la confluența lui *Misuri*, apele sale străbate o câmpie întinsă, pe care o acoperă cu debordările sale, apoi se varsă în golful Mexic, lângă orașul *Noul Orleans*. Acest fluviu udă orașele *St-Louis*, *Memphis*, *Wicksburg* etc.

Cele alte fluvii tributare golfului Mexic sunt: *Mobile*, care isvorăște din *Alegani* și se varsă la Est de *Misisipi*, *Sabine*, *Brazos*, *Colorado* și *Rio Grande-del-Norte*, care formează limita, pe o mare întindere între Statele-Unite și Mexic.

Fluviile cari se varsă în Pacific sunt fără importanță. Cele mai principale sunt:

Marele Colorado (2000 km.) care isvorăște din piscul *Fremont*, sub numele de riul *Verde*, primește mai mulți afluenți și se varsă în fundul golfului California.

Sacramento, care isvorăște din Sierra-Nevada și care se varsă în golful San-Francisco, lângă orașul cu același nume.

Oregonul (Columbia, 2000 km.), format din două brațe, care iau naștere dintr'un platou al munților Stâncoși și se varsă lângă portul Astoria.

Fluviile tributarii oceanului Atlantic sunt în general scurte.

Cele mai principale sunt:

Connecticut, cel mai septentrional. Străbate de la Nord la Sud provincia *Maine*, udă orașul Hartford și se varsă lângă New-Yersey.

Hudson, curge paralel cu precedentul și se varsă lângă New-York.

Delaware (470 km.) fluviu profund, deci favorabil navigațiunei. Se varsă lângă orașul Philadelphia.

Susquehanna, curge paralel cu Delaware și se varsă în golful Chesapeak, după ce a udat orașul Harisburg.

Potomacul (860 km.) care se varsă tot în golful Chesapeak, lângă orașul Washington, formând o imensă îmbucătură.

James, curge direct de la West spre Est și se varsă în baia Chesapeak, după ce a udat orașul Richmond.

Tar, Mackoson, Cape-River curg paralel și sunt de o mică importanță.

Sanahav, care formează o limită între Georgia și Carolina de Sud, se varsă lângă orașul Savannah.

În fundul câmpiei, la piciorul munților Laurentizi, apele s'au grămădit, spre a forma cea mai mare întindere de apă dulce din câte există pe glob. Această masă de apă se împarte în cinci lacuri: 1) Lacul **Superior** (84,000 km. p.) de formă ovală, orientată de la West spre Est; 2) Lacul **Michigan** (68.882 km. p.) aceeași formă; 3) Lacul **Huron** (52,400 km. p.), legat cu lacul Superior prin saltul *Santa-Maria* și cu Michigan prin strâmtoarea *Machinaw*; 4) Lacul **Erie** (25,175 km. p.), legat cu lacul Huron prin râulețul *St. Clair*; și 5) Lacul **Ontario** (16,500 km. p.) legat cu lacul Erie prin râulețul și cascada *Niagara*, cea mai mare cascadă din lume. Din acest lac ia naștere cel mai larg fluviu din lume, *Laurent*. Spre Est de lacul Ontario se află lacul **Champlain**, care comunică cu Laurentiu prin brațul Richelieu, și cu Hudson printr'un canal.

Clima continentală domină în Statele Unite. Ea se accentuează cu atât mai mult, cu cât înaintăm în interior. Coasta oceanului Atlantic suferă o climă mai rece de cât ținuturile din Europa dupe aceeași latitudine, aceasta din cauză că este udată de curenții reci, ce vin din oceanul Glacial; pe când coasta oceanului

Pacific, udată de curentul Kura-Sivo, este relativ mai caldă.

În fine coastele golfului Mexic suferă clima tropicelor.

Până în secolul XVII teritoriul Statelor-Unite era locuit de triburi sălbatice (Pieile roșii). Primele colonii fură stabilite între anii 1613 și 1654, de către olandezi, cari fondară portul *Noul Amsterdam*, astăzi New-York. Veniră apoi Suedezii, cari se stabiliră în New-York și pe Delaware; apoi Englezii, cari se stabiliră în Virginia. Masașuset și New-Hampshire; apoi Francezii, cari se stabiliră în Maine și pe stânga fluviului Misisipi și Ohio. Spaniolii ocupaseră deja litoralul golfului Mexic. Englezii însă nu întârziară de a ocupa puțin câte puțin, toate aceste ținuturi în detrimentul celor-alte națiuni. Ast-fel, prin tratatul de la Paris (1663), ei ocupară tot ținutul până la Misisipi.—În 1765 parlamentul Englez voind să rescumpere pagubile suferite cu ocaziunea resbelului de șapte ani, decretă asupra acestor colonii un impozit de timbru, la care colonii puseră o vie rezistență. Timbrul fu înlocuit cu un impozit asupra hârticii, sticlei și ceaiului. Atunci colonii se revoltară sub conducerea lui *George Washington* și ajutați fiind și de Francezi, își căpătară independența pe care o proclamară în 1775, și pe care Englezii fură nevoiți a o recunoaște în 1783.

Coloniile din Statele-Unite fondară o republică federală, cu capitala Washington.

Peninsula Florida fu cumpărată de la Spanioli în 1820; iar în 1867 Rusia vîndu Statelor-Unite teritoriul Alasca.

Guvernul central al Statelor Unite se compune din:

1) Un *președinte* numit pe patru ani și un *vice-președinte* care prezidează senatul și care înlocuește pe președinte în caz de moarte.

Președintele este investit cu puterea executivă.

2) Un *Congres* compus din senat și cameră.

3) *Curtea supremă*, compusă din judecători numiți pe viață.

Statele-Unite se compune din 38 state, 10 teritorii și un district federal. 4)

Armata Statelor-Unite se compune în timp de pace, din 27.000 oameni, iar în timp de resbel ea se poate urca până la trei milioane și mai bine de combatanți. Marina militară se compune din 118 vase cu 584 tunuri, dintre cari 21 de cuirasate.

Populațiunea totală trece de 50 milioane locuitori.

4) Un teritoriu devine stat numai atunci când populațiunea sa bucurându-se de drepturi civile și politice, trece peste țifra de 60.000 de locuitori.

Una din principalele bogății ale Statelor-Unite este cultura *cerealelor*. În ultima perioadă produsul cerealelor s'a evaluat aproximativ la 570 milioane ectolitrii. Grupul din Nord-Est se consideră ca grâнарul Statelor-Unite. Bogăția statelor de la Sud constă în cultura *orezului*, a *bumbacului* și a *tutunului*, care a jucat un rol atât de important în viața comercială și politică a Statelor-Unite.

În 1771 capitalul culturai bumbacului în Statele-Unite de la Sud, reprezintă o valoare de 6 miliarde, iar personalul era de 1,500,000 sclavi și 200 mii plantatori liberi. Nimicirea sclavagiului a schimbat toate condițiunile muncii și întinderea culturai bumbacului în Indii, Egipt și Brazilia a distrus monopolul Statelor Unite. Astăzi cele mai bune recolte nu pot trece peste suma de 5,350,000 baluri pe an ¹⁾. Pădurile care acoperă o mare parte din teritoriul Statelor-Unite, constituie de asemenea una din bogățiile acestor state. Ele dau tot felul de lemne de construcțiune.

Livezile naturale și artificiale nutresc toate rasele de animale domestice. Cai peste 10,500,000; asini și cătări 2,000,000; boi și vaci 36,000,000, oi 35,000,000 și porci peste 47,000,000.

Bogățiile minerale din Statele-Unite sunt i-

¹⁾ Fie-care bal cântărește 210 kilograme.

mense, chiar lăsând la o parte grupa californiană. Pe platoul Aleganilor se întinde două *regiuni carbonifere*, pe o suprafață de 100,000 km. p., a căror producțiune trece peste 30 milioane tone.

Sursele de *petroliu* din Peninsula au produs în 1847 peste 6,400,000 ectolitrii. Surse bogate de petroliu se mai găsesc prin Ohio, Kentucky și Virginia. Aceste surse se exploatează de 500 și mai bine de companii.

Producțiunea *fierului* se ridica în 1875 la 4 milioane tone.

Afară de aceste metale se găsește: zinc și staniu, stânci granitice, marmoră și sare prin regiunile din Nord și West.

Producțiunea *aurului* și a *argintului* din *California*, *Colorado* și *Montana*, se urca în 1875 la suma de 450 milioane, dintre cari 360 numai pentru California

Agricultura, exploatațiunea minelor și comerțul maritim a absorbit mult timp forțele Statelor-Unite. Numai de vre-o 50 ani în urmă industria a luat o dezvoltare serioasă.—Abundența materiilor combustibile, a materiilor prime, puterea forțelor motrice și înlesnirea comunicațiunilor au favorizat cu prisos dezvoltarea ei. Pe de altă parte, lipsa de brațe a dat naștere la cele mai ingenioase instrumente mecanice, agricole și industriale.

Principalele industrii sunt: *Industriile mecanice, distilerie, manufacturi de bumbac de lână, mătăsării, industrii metalurgice, fabricarea conservelor, olării fine* precum și o mulțime de alte industrii mărunte.

Aceste industrii sunt concentrate mai mult în statele de la Nord și West; cele de la Sud și Est se ocupă aproape numai cu *industriile agricole*.

În ceea ce privește *construcțiunile maritime* Statele-Unite nu au rival. Pe fiecare an se dă comerțului peste 2000 bastimente cu o capacitate de 500.000 și mai bine de tone.

Principalele centruri de populațiune sunt:

Washington (247.000 loc). Capitala Statelor-Unite și în special a statului Columbia. Situat pe fluviul Potomak. Este reședința președintelui republicii și a Congresului. — Fundat în 1792 și numit ast-fel dupe numele liberatorului Statelor Unite. Aci este scaunul tuturilor marilor autorități administrative, precum și a stabilimentelor de instrucțiune. Arsenal și marină. Fortăreță care domină Potomakul. Oraș industrial. Cap de linie mai multor căi ferate.

St-Louis (450.000 loc.) Situat pe Misisipi, la 20 km. spre Sud de confluența sa cu Misuri. Cel mai mare întrepriză din centrul Statelor-Unite. Cap de linie a mai multor căi ferate. Industrie întinsă.

Cincinnati (300.000 loc.) Situat pe Ohio. Comunică prin mai multe linii ferate cu celelalte centruri. Mare comerț de cereale și alte produse agricole.

Cleveland (200.000 loc.) Situat pe lacul Erie Oraș industrial. Comerț întins și navigațiune pe cele cinci lacuri.

Pittsburg (300.000 loc.) Situat pe Ohio. Oraș industrial, mai cu seamă în ceea ce privește industriile metalurgice (arme, cuțitării etc.) Fabrică de asemenea lână și bumbacul.

Louisville (140.000 loc.) În statul Kentucky. Același comerț ca și Cincinnati.

Buffalo (225.000 loc.) În regiunea marilor lacuri. Industrie activă. Comerț și navigațiune pe cele cinci lacuri.

Chicago (830.000 loc.) pe lacul Michigan. Principalul centru de comerț din regiunea marilor lacuri. Exportă cereale, cărnuri sărate și diferite materii animale.

Milwaukee (170.000 loc.) Port al statului Wisconsin. Exportă multe grâne și lemne.

Porturi principale sunt:

Portland (34.000 loc.) Legat cu Liverpool și Glasgow printr'o linie de vapoare. Port al statului Maine.

Boston (414.000 loc.) Centrul comerțului cu Canada, Indiile orientale și Mediterana. Întrepriză principală al statului Masașuset și de-

bușeul cerealelor din West, al metalelor, etc. Exportă mult pește conservat, pielării, petrolu, lemne de construcțiune și altele.

New-York (1,589,000 loc.) Este situat pe fluviul Hudson, la 28 km. de ocean. Oraș industrial. Cel mai mare port al Statelor-Ûnite. Este pus în legătură prin linii de vapoare regulate cu toate porturile mari ale lumii. Țifra comerțului său se ureă la 4 miliarde lei pe fie-care an. Marina comercială este considerabilă.

Filadelfia (1,040,000 loc.) Situat pe Delaware. Portul Pensilvaniei. Al doilea oraș al Statelor-Ûnite și unul din primele orașe manufacturiere din lume. Exportă cantități considerabile de lemne, cereale etc.

Baltimore (500,000 loc.) Situat în fundul golfului Chesapeake. Debușeul statului Maryland Mare târg de făină și tutunuri.

Mobile (31,000 loc.) Situat pe golful Mexic, la îmbucătura fluviului cu același nume. Unul din marile târguri de humbac.

Noul-Orleans (248,000 loc.) Situat în delta mlăștinoasă a fluviului Misisipi, la 151 km. de la mare. Metropola comerțului regiunii de Sud. Mare târg de cereale, humbac, tutun, zahăr și orez.

Galveston (22,000 loc.) Debușeul principal al statului Texas.

San-Francisco (300,000 loc.) Principalul port

după oceanul Pacific. Este zidit pe o limbă de pământ, care mărginește golful San-Francisco. Capul de linie occidental al drumului de fier, care leagă Pacificul cu Atlantica. Comunică prin servicii regulate de vapoare cu Japonia, China, Australia, insulele Sondei și cu toată coasta occidentală a Americii de Sud.

Astoria (15,000 loc.) Situat la îmbucătura Oregonului. Exportă multe lemne de construcțiune.

Mișcarea Navigațiunii în total atinge țifra de 700,000 nave americane și străine, pentru comerțul exterior și 170,000 nave pentru cabotajiu.

Marina comercială reprezintă în total țifra de 24,700 nave

Valoarea comerțului total atinge țifra de 8 miliarde lei pe fie-care an. Anglia figurează în primul rang cu țifra de aproape 3 miliarde; apoi vin succesiv Franța, Germania cu orașele hanseatice, Canada, Brazilia, Antilele, China și Japonia.

Comerțul cu România se ureă la țifra de 247,000 lei pe an.

Drumurile de fier ocupă o întindere de peste 247,770 km.

Ele brăzdează mai tot teritoriul Statelor-Ûnite mai cu osebite statele mai populate. Regiunea de West este mai puțin favorizată. Linia *trans-*

continentală leagă Atlantică cu Pacificul, străbătând Statele-Unite de la Est spre West, pe o întindere de 5,200 km. Această linie pleacă de la *New-York*, și trece prin orașele: *Cincinnati*, *St-Louis*, *St-Joseph*, *Kairney*; apoi străbate munții Stâncoși pe la *Rawlins*, *Kelton*, *Virginia* și se termină la *San-Francisco*, pe țărmul Pacificului.

A doua linie, care pleacă tot din linia *New-York*, trece prin *Filadelfia*, *Washington*, *Lynchburg*, *Knoxville*, *Yakson* și se sfârșește la îmbucătura fluviului Misisipi în portul *New-Orleans*.

Din *Lynchburg* pleacă o altă linie paralelă cu cea precedentă și se termină la *Mobile*.

Alte linii laterale pune în comunicație directă capitala Statelor-Unite cu toate orașele de căpetenie din această regiune. Ast-fel sunt: *Washington-Chicago*, prin *Pittsburg* și *Cleveland*; *Washington-Bufallo*; — *Washington-New-York-Boston-Portland-St-John* etc. O altă linie pleacă de la *New-York* și trece în Canada la *Montréal* prin *Albany*.

În sfârșit pe țărmul Atlanticii, calea ferată urmează până la *Savanach*, iar de aci spre West, trecând peste Misisipi, până la *Laredo* și *Malone*, la frontiera Mexicului.

Orașul *St-Louis* se poate considera ca centrul căilor ferate din Statele-Unite. Cele mai

principale sunt următoarele: *St-Louis-Chicago*, *Milwaukee-St-Paul* și de aci spre West, trecând peste Misisipi și munții Stâncoși, până, la *Astoria*.

Aceasta este linia de nord a marilor lacuri. Apoi linia *St-Louis-Winipeg*, unde se întâlnește cu linia trans-continentală din Canada. Această linie urmează cursul fluviului Misisipi,

O altă linie pleacă din *St-Louis* și se urmează până la *Utah* în munții Stâncoși, unde se întâlnește cu linia principală a Pacificului; iar mai spre Sud și paralel cu aceasta merge o altă linie, care se sfârșește la orașul *Los-Angeles* (California), de unde se continuă pe țărmul Pacificului până la *San-Francisco*.

În sfârșit linia care se lungește spre Sud de țărmul lui Misisipi, de la *St-Louis* până la *New-Orleans*, trecând prin *Memphis*, *Grenada* și *Jakson*.

Acestea sunt liniile ferate principale ale Statelor-Unite. Dupe cum însă agricultura, comerțul, industria și mai cu seamă populațiunea, cresc într'un mod simțitor, urmează că și rețeaua căilor ferate se lățește în raport direct cu cele alte bogății.

Navigațiunea interioară se poate reduce la două mari sisteme:

1) Acela al marilor lacuri, pe țărmul cărora se află situate centrurile cele mai importante

pentru comerțul grânelor, făinurilor, cărnurilor etc.

2) Sistemul Misisipi, coprinzând atât fluviul cât și numeroșii săi afluenți. — Noul-Orleans este debușeul principal.

Mai mult de 7000 km. de canale completează acest sistem de navigațiune, care reunește Nordul cu Sudul și regiunea marilor lacuri cu Atlantica.

MEXICUL

Se mărginește la Nord cu Statele-Unite; la Est cu golful Mexic și cu parte din marea Antilelor; la Sud cu Guatemala și la West cu oceanul Pacific și cu golful Californiei.

Suprafața totală este de 1,946,300 km. p.

Coasta orientală este joasă, mlăștinoasă și acoperită cu lagune. Această coastă formează golful *Campeș*, mărginit spre Sud de peninsula Yucatan. Cea occidentală este mai pretutindeni înaltă și formează golful *Californiei*, restrins între Mexic și peninsula Californiei. Insulele *Revilla-Gigedo* fac parte din teritoriul mexican.

Solul Mexicului prezintă aspectul unui platou format de ramurile munților Stâncoși. Acest platou are forma unui triunghi cu baza spre Nord, larg până la 1,000 km. El este

brăzdat prin centru de Sierra Escondido, Tarahumare și Nayarit, iar mai spre Est de Sierra Madre, care prezintă spre Sud vîrfurile *Popocatepel* (5420 m.) și *Orizaba* (5450 m.), vulcani aproape stinși.

Toate cursurile de apă care udă Mexicul afară de *Rio-Grande-del-Notre*, care-i formează limita de partea Statelor-Unite, sunt scurte și nu prezintă nici o importanță din punctul de vedere al navigațiunii.

Așa sunt: *Tigre*, *Tompico*, *San-Juan* și altele tributarii golfului Mexic. Cele cari merg în oceanul Pacific, ca *Rio de Santiago* și *Rio de las Balsas*, prezintă o întindere mai mare. Clima acestei țări este aproape unică prin varietatea sa. Prin locurile joase și pe țărmul golfului, clima este arzătoare și nesănătoasă; pe țărmul Pacificului, ea este mai umedă și temperată, iar imediat pe înălțimi ea devine friguroasă. De aceea Spaniolii au împărțit teritoriul mexican în *țară caldă*, *țară temperată* și *țară rece*.

Descoperirile archeologice din timpurile din urmă arată că Mexicanii, înainte de venirea Spaniolilor, ar fi atins un grad oare-care de civilizațiune. Se pare că *Aztequii*, un popor belicos, ar fi năvălit asupra populațiunii aborigene și ar fi fundat orașul Mexico.

Intre anii 1519—1521 Mexicul fu cucerit de

Fernand Cortez care 'l supuse coroanei Spaniole. El rămase ast-fel până la 1808 când se făcu prima încercare de independență fără reușită. A doua încercare in 1812 și a treia în 1818 avură aceeași soartă. In 1821 Mexicul scăpă de sub stăpânirea Spaniei și se transformă într'un imperiu, care nu dură nici un an. Din acest moment și până la 1864 urmează o serie de certuri intestine și de resbele civile, cari avură drept rezultat trecerea statului Texas și California la Statele-Unite. In 1864 Mexicul deveni iarăși sub forma de imperiu sub Maximilian, care dură până la 1867, când acesta din urmă fu omorât.

Astăzi Mexicul este o republică, împărțită în 27 de provincii, un teritoriu ¹⁾ și un district federal.

Populațiunea totală trece de 10,448,000 loc. Ea se compune din Indieni, Metiși, Spanioli și alți Europeni.

Varietatea solului dă naștere la o mare varietate de producțiuni.

Prin locurile joase se cultivă *bumbacul*, *orezul*, *trestia de zahăr*, *cafeaua*, *tutunul*, *cacaos*, *vanilie* și diferite semințe oleaginoase.

Prin locurile temperate cresc *cerealele*, *via*, *arborii fructiferi*, *inul* și diferite *plante medicinale*.

¹⁾ California veche.

Boii, oile și porcii s'au înmulțit într'un mod considerabil prin vastele pășuni de prin regiunile muntoase.

Minele aurifere au produs în anii din urmă până la valoarea de 30 milioane lei pe an. Cele de argint sunt cele mai bogate din lume; ele produc anual până la 180 milioane lei.

Industria mexicană, oprită prin turburări îndelungate, și-a luat sborul. Prin orașele mari ea se desvoltă cu repeziciune.

Mexicul, *Mejico*, (350,000 loc.) Capitala republicei. Oraș celebru, situat la o înălțime de 2,300 metri, ceea ce'i procură dulceața unei primăveri aproape perpetuă. Este dominat de doi vulcani, Iztaccihuatul și Popocatepel. Aci în vechime era stabilită capitala Aztequilor. Mexicul este cel mai important din orașele Americii spaniole. Este centrul căilor ferate din țară. Posedă câte-va industrii: bijuterii, argintării, căruțării și țesături de bumbac.

Puebla (112,000 loc.) situat într'un ținut fertil, este cel mai vechiu oraș spaniol din continentul American. Ca importanță este al treilea. Sediul principal al industriei mexicane. Conține vre-o 60 de mănăstiri și biserici ornate cu pietrii și metale.

Tlaxala (50,000 loc.) Oraș indigen. Situat pe un platou de 2000 metri altitudine. Pe timpul lui Cortez, acest oraș era capitala unei puter-

Garnon

nice republice indigenă, care a ajutat pe Spanioli să cucerească Mexicul.

Queretaro (300,000 loc.) Situat spre Nord de Mexic. Fabrică hâmbacul. Este renumit prin mulțimea revoltelor militare (pronunciamentos).

Santa-fé-de-Guanajato (52,000 loc.) Situat spre Nord-West de Queretaro. Este capitala unuia din cele mai roditoare din statele Mexicului. Intreaga regiune este bogată în metale prețioase.

Vera Cruz (21,000 loc.) Portul cel mai mare din Mexic. Este ridicat pe o câmpie nisipoasă la țărmul mării, aproape de orașul fondat de Fernand Cortez. La epoca ploilor clima devine periculoasă pentru Europeni. Este cu toate acestea un centru important de comerț cu Europa.

Guadalajara (95,000 loc.) Situată spre Nord-West de Mexic, pe fluviul Santiago. Orașul datează din 1542. Este distins prin frumusețea sa. Bijuteria și argintăria sunt foarte dezvoltate. Astăzi acest oraș este al doilea după Mexic.

Campeș (16,000 loc.) Port bun în Yucatan.

Zacatecas (30,000 loc.) Situat cam în centrul Republicii. Fondat în 1588. Posedă cele mai frumoase mine de argint din Mexic.

Comerțul exterior atinge țifra de 300 milioane lei pe an. Anglia, Statele-Unite și Franța iau partea cea mai mare la acest comerț.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de 7,500 kilometri.

Trei linii principale străbat această țară de la Nord spre Sud. Ele sunt în legătură cu liniile corespunzătoare din Statele-Unite.

Cea d'ântâi începe la *Loredo*, trece prin *Monterey*, *Saltelo*, *St-Louis*, *Queretaro*, *Mexic*, *Orizaba* și se termină la *Vera-Cruz* (golful Mexic).

De la *Queretaro* se desface spre West linia care trece prin *Guadalajara* și se termină la *San-Cas* (Oceanul Pacific).

O altă linie pleacă din *Mesilla* și urmează paralel cu precedentă până la *Queretaro*. Această linie trece frontiera pe la *St-Ygnacio* și se termină pe țărmul californian la *Guivas* (S-ta Madelena).

CAP. IV.

AMERICA CENTRALA

Sub acest nume se înțelege partea meridională a Americii de Nord, coprinsă între Mexic, Marea Antilelor, istmul de Panama și oceanul Pacific.

Suprafața totală este de 445,000 km. p. Coastele sunt mai pretutindeni ridicate și formează o mulțime de capuri și mici golfuri.

Solul se ridică spre a forma un platou foarte accidentat, care se prelungește în terase spre coasta Atlanticii, și care se termină brusc pe litoralul Pacificului, prezintă o serie de vulcani, printre cari se disting vulcanii *Pacaya*, *Fuego*, *Agua* și alții în număr de vreo douăzeci, toți în activitate. În Guatemala masivul prezintă cea mai mare înălțime și cei mai mulți vulcani. De aci spre Sud lanțul se îngustează până în istmul de Panama, unde începe iar a se ridica spre a începe lanțul Cordierilor din America de Sud.

Toate cursurile de apă sunt scurte și fără importanță. Ast-fel sunt: *Rio Grande* din Guatemala, *Rio Venta* din Honduras, *Rio Coco* sau *Segovia* din Nicaragua, tributari toți mării Antilelor. Se remarcă însă marele lac *Nicaragua*, situat în apropiere de litoralul Pacificului și legat cu ambele mări printr'un canal.

Clima acestor regiuni este în general caldă, ca toate climatele tropicelor. Ea variază însă după altitudine. Se găsesc localități cu o climă temperată. În general arșița soarelui este îndulcită pe coaste, prin apropierea mării ¹⁾.

¹⁾ Ecuatorul termal nu corespunde cu ecuatorul matematic în America centrală; el este situat cu câte-va grade mai spre Nord. Această deplasare a celei mai calde izotere, face ca zona calmelor să treacă prin Antile. În zona calmelor însă se face niște deplasări de aer de o repe-

Înainte de anul 1820, cele cinci republici din America centrală formau o căpitănerie generală, supusă Spaniolilor și încorporată la Mexic. În 1824 această regiune s'a separat de Mexic și a format o republică federală, care se disolvă în 1830 și formă cele cinci republici, în modul cum există astăzi.

Gubernul fie-cărei din aceste republici se compune dintr'un președinte ales, un consiliu de stat, o Cameră a reprezentanților și o Curte supremă.

GUATEMALA

Este cea mai mare din cele cinci republici din America centrală.

Se află cuprinsă între Mexic, la Nord; între Honduras, la Sud și între oceanul Pacific la West.

Suprafața totală este 221,140 km. p.
Populațiunea trece de 1,394,000 loc.

ziciune extra-ordinară, așa un aer încălzit repede într-o localitate oare-care se rarifică și lasă un gol care este cu repeziciune umplut cu un alt aer vecin, mai puțin cald. Această bruscă deplasare a aerului dintr'un loc într'altul dă naștere la acele vârtejuri, a căror forță este necunoscută prin climatele temperate. Ele se numesc *cicloane* sau *tifoane* și bântue mările ecuatoriale pe o întindere de circa 40 și mai bine de grade, ceea ce însemnează aproape 5000 klm.

Se produce indigo, coșenilă, cafea, trestie de zahăr, cacaoș, vanilie, tutun și gumă. De curând s'a introdus cultura bumbacului, care prosperă.

Animale sunt relativ numeroase, mai cu seamă oile. Prin Nord se găsește cai sălbatici.

Producțiunea minerală este importantă, dar puțin exploatată.

Guatemala-Nouă (59,000 loc.) este capitala republicii. Posedă o universitate. Fabrică zahărul, bumbacul etc.

Comerțul exterior atinge țifra de 16 milioane lei pe an.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de 160 kilometri.

HONDURAS

Se coprinde între Guatemala la Nord; golful Honduras și marea Antilelor la Est; Nicaragua la Sud și oceanul Pacific la West.

Supra-fața este de 120,480 km. p.

Populațiunea atinge țifra de 329,000 loc.

Prezintă cam aceleași producțiuni ca Guatemala, însă pe o scară mai puțin întinsă.

Comayagua (altă dată *Valadolid* (Tegucicalpa, 12,000 loc.) este capitala republicii.

Trujilo, mic port pe golful Honduras.

Comerțul exterior apropie țifra de 4 milioane lei pe an.

Drumurile de fier în exploatare prezintă o dezvoltare de 111 km.

SAN-SALVADOR

Se coprinde între Guatemala, la Nord; Honduras, la Est; golful Fonseca, format de oceanul Pacific, la Sud; oceanul Pacific la West.

Supra-fața este 18,720 km. p.

Populațiune 634,000 loc.

Cafeaua, bumbacul și indigoul sunt principalele producțiuni; în al doilea rang, tutunul, trestia de zahăr și cacaoș.

San-Salvador (13,000 loc.) este capitala. Orașul *Libertad* îi servește de port.

Comerțul exterior trece de 30 milioane lei pe an.

Posedă o singură cale ferată pe o întindere de 46 km.

NICARAGUA

Se coprinde între Honduras, la Nord; marea Antilelor, la Est; Costa-Rica la Sud și oceanul Pacific la West.

Supra-fața este de 132,000 km. p.

Populațiune 262,000 loc.

Produce cafea, tutun, trestie de zahăr etc. Posedă mine de aur, cari atrag multă emigrațiune.

Managua (18,000 loc.) este capitală.

San-Juan-del-Norte, port bun, la îmbucătura fluviului San-Juan.

Comerțul exterior atinge țifra de 7 milioane lei pe an.

Posedă trei linii ferate pe o întindere de 142 km.

C O S T A R I C A

Se mărginește la Nord cu Nicaragua și cu lacul Nicaragua; la Est cu oceanul Atlantic; la Sud cu istmul de Panama și la West cu oceanul Pacific.

Supra-fața este de 51.760 km. p.

Populațiune 214.000 loc. Acesta este statul cel mai prosper și cel mai bine guvernat.

Se produce mult tutun (relativ), cafea etc. Posedă bogate mine de aur, argint, fier, cupru, huilie, dar puțin exploatare din cauza lipsei de ustensile și de brațe.

San-Jose (13,500 loc.) este capitală.

Puerto-Limon este un port important pe oceanul Atlantic.

Comerțul exterior atinge țifra de 30 milioane anual.

Căile ferate în exploatare prezintă o dezvoltare de 282 km.

HONDURAS BRITANIC

De America centrală ține și Honduras britanic, situat în partea de Sud-Est a peninsulei Yukatan.

Supra-fața totală este de vre-o 19,000 km.

Populațiunea atinge țifra de 17,000 locuitori, cea mai mare parte indigeni și negrii.

Bogăția acestui ținut, constă mai cu seamă în imensele păduri de acaju.

Balize (3,000 loc.) este capitala acestui ținut. Port bun pe marea Antilelor.

ARCHIPELAGUL COLUMBIAN ¹⁾

Lungul lanț de insule, ce pare a fi o legătură între America de Nord și America de Sud, se întinde între golful Mexic, marca Antilelor ²⁾ și oceanul Atlantic, de la peninsula Yucatan și peninsula Florida până la Venezuela (America de Sud).

Clima lor reprezintă tipul cel mai pronunțat al climelor maritime intertropicale. În anotimpul verei—Mai-Octombrie,—clima este uscată, călduroasă, însă răcorită puțin prin apropierea mării; în anotimpul iernei, ele sunt bănuite

¹⁾ Numit și *Indiile occidentale*, spre a se deosebi de insulele din Malaesia, care se mai numesc *Indiile orientale*.

²⁾ Numită și marea *Caraibilor*.

de ploi torențiale, însoțite de uraganele cele mai violente ¹⁾.

În anul 1492, Cristof Columb descoperi cel d'întîi aceste insule pe care le numi *Antile*, și cărora Englezii le deteră numele de *Indiile occidentale*. Ele fură stăpânite mai întâi de Spanioli; mai târziu însă Englezii, Olandezii și Danezii ocupară fie-care câte o parte dintr'însele.

Din punctul de vedere fizic aceste insule se împart în patru grupuri:

1) Archipelagul *Bahama* sau *Lukaye*, situate în partea de Nord și despărțite de peninsula Florida, prin canalul Florida. Ele sunt în număr de vre-o 650 de insule, insulețe și reci-furi madreporice.

Toate aceste insule sunt joase, acoperite de lacuri sărate și cea mai mare parte deșarte.

2) *Antilele mari*, în număr de 4: *Cuba* cea mai mare, care se desparte de peninsula Yucatan prin canalul Yucatan; *Haiti*, sau *San-Domingo*, *Jamaica* și *Puerto-Rico*.

Aceste insule sunt muntoase, vulcanice și expuse la dese cutremure de pământ.

3) *Antilele mici*, în număr de vre-o 50, se întind în formă de arc de cerc, de la *Puerto-Rico* și până la gurile *Orenocului*. Aceste insule sunt de asemenea vulcanice, ca și *Antilele mari*.

¹⁾ Cicloane.

4) *Insulele de sub-vânt*, numite ast-fel pentru că sunt puse la adăpostul vânturilor alizee. Aceste insule sunt înșirate pe coasta septentrională a Americii de Sud.

Din punctul de vedere politic și economic, *Antilele* se împart în:

Antilele Spaniole;

Antilele Engleze, la care se adaogă și Archipelagul *Bahama*;

Antilele Franceze;

Antilele Olandeze și

Antilele Daneze.

ANTILELE SPANIOLE

Cuba. Nutrește o populațiune de 1,522,000 loc. dintre cari 800,000 de rasă albă.

Bogățiile acestei insule constau în cultura trestiei de zahăr, a tutunului, a bumbacului, a cafelei, lemne de construcțiune, cacaoș etc. Animalele sunt relativ numeroase, și constituie încă un element de bogăție. Se găsește câteva mine de fier, cupru și saline.

Industria acestei insule se mărginește în fabricarea tutunului, a zahărului și a romului.

Havana, (199,000 loc.) capitala insulei. Portul cel mai principal din *Antile*.

Matanzas, (88,000 loc.) pe coasta de Nord și *San-Jago de Cuba* (71,000 loc.) pe coasta meridională, sunt două porturi importante.

Puerto-Rico. Este una din cele mai fertile insule din Antilele mari. Are o populațiune de vre-o 785,000 loc. Bogăția principală a acestei insule constă mai cu seamă în cultura zahărului și a *cafelei*.

San Juan de Puerto-Rico (24,000 loc.) este capitala insulei.

Mayaguez (26,000 loc.) mare târg de cafea.

Comerțul exterior al acestor două insule se ridică la țifra de 800,000,000 lei pe an. Țările cari iau parte la acest comerț sunt: Statele-Unite, Spania și Anglia în primul rang; Franța, Olanda și orașele hanseatice, în al doilea.

ANTILELE ENGLEZE

Dintre Antile Englezii posedă :

Archipelagul *Bahama*, situate la Nord de Antilele mari, între peninsula Florida și insula Haiti. Ele sunt în număr de peste 650. Populațiunea 43,580 loc.

Produc humbac, indigo, fructe și lemn de acaju. Pescăriile sunt remarcabile.

Intr'una din aceste insule—*Guanahani*, după unii, *Cat-Island*, după alții—a debarcat Cristof Columb, când a sosit pentru prima oară în America.

Nasau (6.000 loc.) situat în insula *Noua-providența*, este capitala grupului.

Dintre Antilele mari :

Jamaica, cu o populațiune de peste 500,000 loc., care produce catea, tutun și mai cuosebire trestia de zahăr.

Portul *Kingston* (35 mii loc.) îi servă de capitală.

Spanishtown port principal.

Dintre Antilele mici Englezii stăpânesc: *Trinidad*, *Grenada*, *San-Vincent*, *Santa-Lucia*, *Tabago*, *Barbada*, *Dominica*, *Antigoa*, *Barbuda*, *San-Cristof* și câte-va din insulele *Virgine*.

Populațiunea totală a acestora atinge țifra de 500,000 loc.

Cultura cea mai importantă este aceia a trestiei de zahăr, care reușește mai prin toate aceste insule; apoi vine cafeaua, cacaoș, diferite fructe și plante aromatice, humbac, indigo și lemne de construcțiune.

Georgetown în Grenada; *Spanistown* în Trinidad, sunt porturile principale.

Comerțul exterior trece peste țifra de 300 milioane lei pe an.

Anglia, Statele-Unite și Franța iau cea mai mare parte la acest comerț.

ANTILELE FRANCEZE

Din Antilele mici Francezii stăpânesc: *Gua-delupa*, *Martinica*, *Desirada*, *Marie-Galante*. *Sfintele*, *St-Bartelemy* și o parte din *St-Martin*.

Populațiunea totală trece de 300 mii loc.

Se cultivă trestie de zahăr, cafeaua, bumbacul, tutunul, cacaoș, plante aromatice etc.

Pădurile din Martinica sunt remarcabile.

Orașul *Basse-Terre* (8,000 loc.) situat în Guadelupa, este capitala.

Pointe-à-Pitre (18,000 loc.) tot în Guadelupa și *Fort-de-France* (14,000 loc.) în Martinica sunt porturile principale.

ANTILELE OLANDEZE

Olandezii posedă insulele: *Curaçao*, *San-Eustacio*, *Sabo* și împarte cu Franța insula *San-Martin*.

Populațiunea totală nu trece peste 400,000 loc.

Produce tutun, trestie de zahăr, vanilie, chinchină, cafea și cacaoș.

Santa Cruz, în *Curaçao* și *Orange Town* în *San Eustaciu* sunt cele două porturi principale.

Comerțul acestor insule atinge țifra de 20 milioane lei pe an.

ANTILELE DANEZE

Danezii stăpânesc insulele: *Santa-Cruz*, *San-Juan* și *San-Tomas*.

Populațiunea totală trece peste 20,000 locuitori.

În *San-Tomas* se produce mult zahăr și cafea. *Santa-Cruz* nutrește multe animale. Portul *Cristianstad* (5,000 loc.) este capitala.

Comerțul acestor insule atinge țifra de 54 milioane lei pe an.

HAITI (SAN-DOMINGO)

Aceasta insulă este singura independentă printre Antile.

Ea se împarte în *Republica Haiti*, partea franceză (28,900 km. suprafață și 960,000 loc.) și *Republica Domenicană*, partea spaniolă (45,200 km. suprafață și 504,000 loc.)

Prezintă mai aceleași producțiuni ca și cele alte Antile.

Port-au-Prince (61,000 loc.), în republica Haiti și *San-Domingo*, (20,000 loc.), în cea dominicană, sunt cele două porturi principale ale acestor insule.

Comerțul exterior atinge țifra de 36 milioane lei pe an.

AMERICA DE SUD

CAP. I.

SITUAȚIUNE

Acest continent se mărginește la Nord cu America centrală, cu care se leagă prin istmul de Panama și marea Antilelor; la Sud cu oceanul Atlantic, de la îmbucătura Orenocului până la capul Horn și la West cu oceanul Pacific, de la capul Horn până la istmul Panama.

Se coprinde între 12°20' latitudine boreală și 56° latitudine australă; și 81°40' — 35°40' longitudine occidentală.

Suprafața totală se urcă la 17,752,290 km. p.

COASTE

America de Sud are forma unui triunghi cu vârful întors spre polul Antarctic.

Coasta de Nord, care formează baza triunghiului, este udată de marea Antilelor, de la istmul de Panama și până la îmbucătura Orenocului. Această coastă prezintă o succesiune de locuri joase și înalte. Ea formează golfulurile *Darien*, mărginit de istmul de Panama, *Venezuela*, restrâns între Venezuela și punta *Galinas* și *Paria*, la intrarea cărui se află insula *Trinidad*.

Intre punta *Galinas* și golful *Paria* se află insulele de *Sub-Vânt*.

De la îmbucătura Orenocului și până la capul *San-Roque*, coasta este udată de oceanul Atlantic. Această coastă este puțin accidentată; ea nu prezintă de cât golful *Santa-Rosa*, format de îmbucătura Amazonului, apoi estuarul *Tocantino* și golful *San-Marcos*.

Coasta de Est, udată de oceanul Atlantic, este muntoasă până la *Porto-Alegre*; de aci începe a fi joasă, băltoasă și udată de numeroase cursuri de apă, până la strîmtoarea *Magellan*. Oceanul formează pe această coastă baia *Santos*, marele estuar *La Plata* și golfulurile *Blanca*, *San-Matias* și *San-Jorge*. De la Nord spre Sud prezintă capurile *Brânco*, *San-Toma*, *Frio*, *Corientes* și *Virgines*, care domină intrarea în strîmtoarea *Magellan*. Spre Nord-Est de acest cap se află insulele *Falcland*. Strîmtoarea *Magellan*, separă vârful meridio-

nal al continentului de marea insulă numită *Țara de foc*, care este terminată prin *Capul Horn*.

Coasta de West, este pretutindeni înaltă. O mare parte dintr'ênsa este lipsită de ori-ce accidente fizice. Numai în partea de Nord se observă golful de *Panama* și golful *Guyaquil*, în fața căruia, pe ecuator, se află grupul *Galapagos*. Plecând de la Nord spre Sud, ea prezintă capurile *S-ta-Helena*, *Agaiia*, *San-Juan* etc.

În partea de Sud se observă câte-va grupuri de insule, detașate de continent la alte epoce. Cele mai remarcabile sunt: insula *Chiloe*, insula *Wellington*, arhipelagul *Regina Adelaida*, *Țara Dezolațiunii* etc.

DIVIZIUNILE USCATULUI

De la istmul de Panama și până la *Țara de foc*, se întinde pe litoralul Pacificului un lanț de munți, care formează un zid înalt până la 7.000 metri și lung de vre-o 7.500 km. Acest lanț se numește *Anzii Cordileri*. Ei prezintă vârfurile cele mai înalte dupe Himalaya, și o mulțime de vulcani, dintre care cea mai mare parte în activitate. Acest lanț se împarte în șase secțiuni:

1) *Anzii Patagoniei* din cari s'au rupt insulele după coasta Patagoniei.

2) *Anzii din Cile*, cari prezintă vârful *Aconcagua* (6.834 m. înălțime).

3) *Anzii Boliviei*, cari se compun din două lanțuri apropiate și paralele, și cari determină platouri înalte și mai multe vârfuri de o înălțime până la 7.000 de metri.

4) *Anzii Perului*, cari se compun din trei lanțuri paralele și cari conțin înaltele plato-uri din Peru.

5) *Anzii Quito*, cari conțin mai mulți vulcani în activitate.

6) *Anzii Columbiei*, compuși din trei lanțuri importante, cari se leagă de o parte cu munții din America centrală, prin istmul de Panama și cari se prelungesc de la West spre Est până la îmbucătura Orenocului.

Spre Sud și Sud-Est de fluviul Orenocul se întinde platoul Guianelor până la îmbucătura Amazonului.

Spre Sud de aceste locuri înalte se întinde imensa câmpie formată de fluviul Amazonului și de numeroșii săi afluenți.

Apoi înaintând tot spre Sud terenul se ridică din nou, spre a forma vastul platou al Braziliei, mărginit în partea de Est cu mai multe lanțuri de munți, cari se află de a lungul litoralului Atlanticeii, până la îmbucătura fluviului la Plata.

În fine, între acest platou și lanțul Anzilor

se întinde imensele savane, lianos sau pampas, câmpii formate din La Plata și cari se întind până la Țara de foc.

CURSURI DE APĂ

Apropierea Anzilor de coasta Pacificului determină, pe de o parte lipsa completă de apă în basinul Pacificului, iar pe de alta importanța fluviilor tributare oceanului Atlantic.

Cele mai principale sunt:

Magdalena (1,400 km.). Isvoraște din Anzii Columbiei, curge de la Sud spre Nord și se varsă în marea Antilelor.

Orenocul (2,225 km.) Este format dintr'o mulțime de brațe. Unul dintr'acestea *Meta*, isvoraște din muntele Talima, curge de la Sud-West către Nord-Est, udă Venezuela și se varsă în oceanul Atlantic, în fața insulei Trinidad, formând o mare deltă. Comunică la epoca creșterei, cu Amazonul printr'unul din afluenții săi.

Amazonul (5,710 km.) Al treilea fluviu din lume după Misisipi.¹⁾ Izvoraște din Anzii Perului, — nodul Cuzco, — se îndreptează mai întâi de la Sud spre Nord, apoi spre Est; formează o câmpie imensă și acoperită cu păduri, străbate Brazilia și se varsă în Ocean, formând un vast

¹⁾ Bine înțeles, dacă socotim pe Misisipi împreună cu Misuri.

estuar. Afluenții principali după stânga sunt: **Japura** și **Rio Negro**; iar dupe dreapta: **Purus**, **Madeira**, **Tapajos** și **Tocantinul** cu care se confundă la îmbucătura sa.

Spre Sud de Amazonul curg câte-va mici fluvii de o importanță secundară. Acestea sunt: *Paranahiba* (1,380 km.) *San-Francisco*, *Rio de Janeiro* și altele.

La Plata, (3,700 km.) este dupe Amazon cel mai important dintre fluviile Americii de Sud. Acest fluviu se formează din *Parana* (3700 km.) care naște din platoul Brazilian; *Paraguay* (2,400 km.) care curge direct de la Nord la Sud, și din *Pilcomayo*, care ese din Anzii Boliviei. Primește pe dreapta pe *Vermejo* și pe *Salado*; iar la îmbucătura sa, de partea stângă, se confundă cu Uruguay. La Plata se varsă în oceanul Atlantic, formând un estuar larg de 50 km. și lung de peste 250.

Cele alte fluvii cari se varsă în ocean, la Sud de La Plata, devin din ce în ce mai scurte. Cele mai principale sunt: *Colorado*, *Rio Negro*, *Rio Desire* etc.

LACURI

În platoul Boliviei cursurile de apă ne având nici o eșire spre oceanul Pacific, debordează în marele lac **Titicaca** (8,364 km. p.) situat la 3.808 metri altitudine.

Acesta era lacul sacru al Incasilor.
Ceva mai spre Sud se află lacul *Aullagas*.

C L I M A

America de Nord este străbătută de ecuator, deci o mare parte din teritoriul său este dominat de clima tropicelor. Toată partea de Nord până în dreptul oraşului Rio de Janiero, suferă această climă; dar prezenţa munţilor de o parte şi apropierea mării de alta, determină cea mai frumoasă şi cea mai uniformă climă din toate cele cinci continente.

Zona temperată se întinde de la tropicul Capricornului până la 42 grade latitudine australă. Această zonă prezintă ierni friguroase pe platourile Anzilor, şi veri arzătoare prin savanele din interior.

Zona meridională, între 42 grade şi capul Horn, este expusă câte-o dată la o uscăciune extremă, şi mai tot-d'a-una bântuită de vânturi mari. În această zonă coasta orientală se bucură de o climă maritimă, pe când cea occidentală are o temperatură mai mult rece.¹⁾

¹⁾ Din acest punct de vedere, în vre-o câte-va excepţii, America de Sud se bucură de o climă fericită. Aceasta cu privire la localităţile locuite de Europei. Pe flancurile Anzilor de la Columbia şi până la Chili, la o altitudine care variază între 1000 şi 2000 de metri, clima oscilează

CAP. II.

FASE ISTORICE

Ca şi America de Nord, istoria Americii de Sud nu începe o se cunoaşte bine de cât de la anul 1492, data descoperirii sale de către Cristof Columb.

Înainte de această dată America a fost locuită de Indieni, pe cari îi putem clasa în două familii: familia *Ando-Peruviană*, care fondase imperiul *Incasilor* în Peru, şi care atinsese un oare-care grad de civilizaţiune şi Indienii *pampeani*, cari erau răspândiţi prin câmpii.

Spaniolii se stabiliră mai întâi în golful Darian, şi de aci îşi întinseră cuceririle spre Sud, până la Buenos-Ayres de o parte şi până la insula Chiloe de alta.

În anul 1580, Alvarez Cabral, descoperirea coastele Braziliei şi mai târziu Brazilia devenea o colonie portugeză.

În secolul XVII Francezii şi Olandezii se stabileau în Guiana şi pe la începutul secolului XIX Englezii se stabiliră în Westul Guanei.

Cam în acelaşi timp coloniile spaniole din

tot anul între plus 10—15 grade. Oraşul Quito situat cel mai aproape de ecuator are o climă aproape aceeaşi (12°-15°)

Prin Pampasul din interior şi mai cu seamă în basinal de mijloc al Amazonului, mulţimea triburilor roşii răţăcesc sub o căldură arzătoare; iar iarna nu se observă de cât pe la Sudul Patagoniei, Ţara de foc, Falcland etc.

America de Sud se revoltau dupe cum făcuse și cele din America centrală, și-și căpătau independența. Ele formară mai întâi republica Columbia, care nu întârziă de a se fracționa în trei părți: *Noua Grenadă*, *Venezuela* și *Ecuador*; în centru *Peru* cu *Bolivia* și spre Sud *Cile* și cu *republica Argentine* — Brazilia rămase sub Portugezi până în anul 1822, când se desfăcu de metropola sa, și formă un imperiu independent, sub un membru din familia Braganța; iar mai anii trecuți și Brazilia deveni o republică ca cele alte.

În Brazilia, populațiunea civilizată este compusă din Portugezi, prin cele alte republici sunt Spanioli, afară de cele trei Guiane, unde sunt *Englezi*, *Olandezi* și *Francezi*. Apoi vin Creolii, iar majoritatea se compune din Indieni, cari trăesc cea mai mare parte prin pădurile și prin câmpiile din interior.

STATELE

Statele Americii de Sud se împart în state independente și colonii europene.

Statele independente, toate republici, sunt în număr de trei-spre-zece:

Brazilia, (8,337,000 km. p.) cu cap. *Rio-de-Janeiro*. Populațiunea 14,600,000 loc.

Columbia, sau Noa-Grenadă (1,118,100 km. p.) cu cap. *S-la Fe-de-Bogota*. Populațiune 3,920,000 locuitori.

Venezuela (1,539,400 km. p.) cu cap. *Caracas*. Populațiune 2,200,000 loc.

Ecuador (651,000 km. p.) cu cap. *Quito*. Populațiune peste 1,504,600 loc.

Pern (1,049,000 km. p.) cu cap. *Lima*. Populațiune peste 3,000,000 loc.

Bolivia (1,139,255 km. p.) cu cap. *Sucre*. Populațiune 1,432,000 loc.

Cile (753,216 km. p.) cu cap. *Santiago*. Populațiune 2,527,300 loc.

La Plata (Argentina), (2,836,000 km. p.) cu capitala *Buenos-Ayres*. Populațiune peste 3,895,000 loc.

Paraguay (238,290 km. p.) cu cap. *Asuncion*. Populațiune aproape 430,000 loc.

Uruguay (186,920 km. p.) cu cap. *Montevideo*. Populațiune 651,100 loc.

Patagonia, care nu este de cât un ținut locuit de triburi sëlbatice. Suprafața sa se evaluează la țifra de aproape un milion km. p.

Coloniile europene sunt:

Guiana engleză (221,000 km. p.) cu capitala *Georgetown*. Populațiune 219,000 loc.

Insulele **Falkland**, stăpânite de Englezi.

Guiana olandeză, (119,300 km. p.) cu cap. *Paramaribo*. Populațiune 66,000 loc.

Guiana franceză, (121,000 km. p.) cu cap. *Cayenne*. Populațiune 26,000 loc.

CAP. III.

COLUMBIA SAU NOUA GRENADA

Se mărginește la Nord cu Costa-Rica, golful Darian și marea Antilelor, până la punctul Galinas, la Est cu Venezuela; la Sud cu Ecuador și la West cu oceanul Pacific.

Suprafața este de 1,178,100 km. p.

Acest ținut este străbătut în direcțiunea de la Nord la Sud de Anzii Columbiei, compuși din trei lanțuri principale: *Suma-Paz*, care se prelungește spre Est până la Venezuela, lanțul *Quindiu*, care se prelungește spre Sud între Magdalena și afluențele său Cauca și lanțul *Checo*, paralel cu cel precedent, între Cauca și litoralul Pacificului. Lanțul Quindiu prezintă vulcanii *Purace*, (4,700 m.) și *Tolima* (5.584 m.)

Fluviile cari udă Columbia sunt:

Magdalena, (1.400 km.), care isvorăște din muntele Purace, curge de la Sud spre Nord primește de partea stângă pe Cauca și se varsă la Est de golful Darian.

Clima Columbiei este caldă, afară de locurile înalte, unde este mai temperată.

Dupe descoperirea Americii, acest ținut a fost stăpânit de Spanioli, până în 1819, când și-a căpătat independența, formând o republică. În 1831 se desfăcu Venezuela și Ecuador, cari

formară de atunci două state diferite și în 1863 se formă confederațiunea *Grenadină*, compusă din 9 state.

Populațiunea totală este de 3,920,000.

Cea mai mare bogăție a Columbiei este admirabila sa situațiune geografică. Stăpână pe istmul de Panama, care este calea cea mai scurtă între Atlantica și oceanul Pacific, Columbia este în lumea nouă ceea ce Egiptul este în cea veche. O dată canalizat istmul de Panama, s'ar curma drumul pe la capul *Horn*, și prin aceasta s'ar da comerțului internațional o impulsione mare și decisivă.

Santa-Fé-de-Bogota (84,000 km. p.) Situată pe râul cu acest nume la o altitudine de 2500 metrii. Acest oraș se bucură de o climă veșnic primăvăratică. Este capitala republicei. Posedă o universitate. A fost fondată în 1538. Fabrică pielării, postavuri etc. Rîulețul Bogota formează aproape de oraș o cascadă renumită pentru frumusețea sa.

Cele două porturi de tranzit între cele două oceane sunt:

Colon d'aspinval (2000 loc.) pe marea Antilelor în insula Manzanilla.

Panama (25,000 loc.) Situat în fundul unui mic golf pe istmul de Panama. Acest port domină oceanul Pacific prin situația sa geogra-

lică. De aci în secolul XVI Spaniolii și îndreptau expedițiunile lor în Pacific.

Un drum de fier leagă aceste două porturi și stabilește comunicațiunea între cele două oceane. ¹⁾

Santa Martha, Raranquilla, Sabanila și Cartagena nu servesc de cât comerțului mărei Antilelor.

Comerțul exterior atinge țifra de 100 milioane lei pe an.

Drumurile de fier ocupă o întindere de 287 km.

---

¹⁾ Acele limbă de pământ, mai mult sau mai puțin înguste, cari leagă 2 țări sau 2 continente, serveau în vechime drept atâtea punți de trecere, dintr'o regiune în alta și favorizau și comerțul și războiul. — În timpurile noastre însă, când și comerțul și războiul au atins un înalt grad de cultură, istmurile au devenit o piedică ce trebuia înlăturată cu ori-ce chip.

Primul fu istmul de Suez. Această limbă de pământ ntrerupea comunicația între țărilor udate de Mediterana și cele udate de oceanul Indian. Corăbiile cari soseau din marea Indiilor, ca să treacă în mediterana și vice-versa trebuiau să se oprească la țărmul mării și să transbordeze pe dosul cămălelor sau catărilor mărfurile lor. — Această operațiune, transbordarea, era atât de dăunătoare comerțului, în cât un drum la India deschis pe la capu de Buna Sperață de către Portugezi în secolul XVI, de și era cu 9000 și mai bine chilometrii mai lung de cât cel de pe la Istmul de Suez, a contribuit să nimicească comerțul Veneției cu India și Levantu, comerț care se făcea pe la Istmul de Suez, iar Venețienii au fost înlo-

VENEZUELA

Se mărginește la Nord cu marea Antilelor, la Est cu Guiana engleză, la Sud cu Brazilia și la West cu Columbia.

Suprafața este de 1,539,400 km. p.

Coasta de Nord prezintă golful Venezuela la West și golful Paria la Est. De-alungul acestei coaste se află lanțul insulelor de Sub-

---

cuiți de Portugezi.—În timpul Kediului Mahomed Said la 1856 s'a început de către Ferdinand de Leseps săparea acestui canal, care s'a terminat dupe 13 ani în urmă. Puțin dupe aceasta comerțul și navigațiunea a impus nevoia de a se săpa și istmul de Panama, cu toate că trecerea din Pacific în Atlantic și vice-versa se putea face cu oare-care înlesnire prin drumul de fier stabilit între Aspinval și Panama. Lucrarea n'a isbutit încă, săpătura nu s'a putut face de cât abia pe o a 3-a parte din întindere. Prima cauză a nereușitei stă în prezența munților Anzi și în special a stâncilor de granit ce au găsit în cale. Și fiind-că capitaliștii Englezi și Francezi au arătat oare-care îndoială în privința reușitei acestei întreprinderi, guvernul Columbian a luat asupra sa această sarcină. Se speră că în câți-va ani istmul de Panama va fi străbătut de un canal.

Notă. Un canal pune în legătură 2 basini oceanice. El are de scop scurtarea drumului de fier și evitarea transbordării. De altă parte navigațiunea pe apă este mult mai estină de cât cea pe uscat, apa fiind ea însăși o forță motrice, care nu cere nici o cheltuială. Aceste considerațiuni au făcut să se simță nevoe și de canaluri fluviale. În Europa mai toate fluviile mari comunică între ele prin câte un canal, ast-fel Dunărea cu Rinu, Escantul cu Meusa, Volga cu Neva, Dunărea cu Tisa, Sena cu Loira etc.

Vânt, dintre care vre-o câte va țin de Venezuela.

În partea de Nord-West, se află ramurile munților *Suma-Paz*, cu vârful *Caldera*, care se prelungește până la golful Paria.

Venezuela este udată de fluviul *Orenocul* (2,225 km.) care isvorăște din Anzii Columbiei. Este format din mai multe brațe care se reunesc pe teritoriul Venezuelci, și se varsă în ocean printr'o vastă deltă care începe la orașul Barancas, dupe ce s'a încăreat pe stânga cu *Meta și Apure*, iar pe dreapta cu *Atalabo* prin care comunică cu Amazonul, *Caura*, *Paragua* și altele.

Clima este arzătoare, însă îndulcită prin apropierea mării.

Înainte de anul 1819 Venezuela era supusă Spaniolilor. În acest an se încorporează la Columbia de care se desfăcu, în 1831.

Populațiunea totală atinge 2,200,000 loc.

Se produce cafeaua, cacao, zahărul, bumbacul, tutunul și porumbul, care constituie nutrimenul claselor sărace.

Caracas (70,000 loc.) este capitala. Orașul este fondat în 1576. Se bucură de o climă fericită. Posedă o universitate. Industrie progresivă. La *Guayra* (14,000 loc.) este portul scū. *Caracas* este patria lui Bolivar.

Valencia (36,000 loc.) În portea de Nord, pe

unul din afluenții *Orenocului*, într'un ținut bogat în cereale, trestie de zahăr, indigo și bumbac. Spre Est se află un lac de o rară frumusețe care seamănă cu lacul de Geneva.

Cumana (12,000 loc). Un mic oraș, dar important, în Sudul Columbiei. Este situat într'un ținut roditor și bogat în grâu, bumbac și indigo

Barcelona (11,000 loc.), *Ciudad-Bolivar* (11,000 loc.), *Merida* (11,000 loc.), *Bela de Coro* etc. sunt centruri principale de populație.

Puerto-Cabelo, (10,000 loc.) principalul târg de cafea și *Marakaibo*, [32,000 loc.] pe marea Antilelor, sunt porturi importante.

Țifra comerțului exterior se urcă la suma de 140 milioane.

Statele-Unite, Anglia și Franța iau cea mai mare parte la acest comerț.

Drumurile de fier ocupă o întindere de 326 km

ECUADOR

Se coprinde între Columbia, la Nord; Brazilia, la Est; Peru, la Sud și oceanul Pacific la West.

Supra-fața este de 651,000 km. p.

Pe coasta occidentală se formează golful *Guayaquil*, iar mai spre West, pe ecuator, se află grupul insulelor *Galapagos*.

Este străbătut de la Nord spre Sud de *Anzii*

Quito, acoperiți de vulcani reductabili ca *Pichincha* (4,800 m.), *Cotopaxi* [5,943 m.], *Cimborazo* [6,310 m.] etc.

Este udat în partea orientală de mai multe cursuri de apă, afluenți ai Amazonului: *Caqueta*, *Putumayo* etc.

Această țară este străbătută de ecuator. Clima ei este foarte caldă, mai cu seamă în partea orientală. Pe înălțimi însă este aproape veșnic primăvară.

Republica Ecuador s'a format în 1831 când s'a desfăcut de Columbia. Înainte de acest an, ea a suferit soarta Columbiei.

Populațiunea trece peste 1,504,500 loc.

Se produce orez, chinchină, cacao, vanilie, indigo, tutun, bumbac, etc. Păduri imense. Se nutresc multe animale.

Industria este înapoiată.

Quito [80,000 loc.] este capitala. Se află situată la o înălțime de 2850 metri, care îi acordă aceleași avantaje ca și la cele alte orașe din țările vecine citate, adică o climă delicioasă. În adevăr la Quito și în toată regiunea înaltă, termometrul rare ori depășește limita dintre 11° și 13° R. În același timp vegetația este abondentă și măreață. Imprejurul și aproape de oraș se află vulcanii *Pichincha*, *Cotopaxi* și *Cimborazo* cari turbură adese-ori armonia acestui ținut prin erupțiunile lor. În Quito se fabrică postavuri, bumbacării etc.

Guyaquil [40,000 loc.] situat la îmbucătura fluviului *Guyaquil*, este portul principal. Este sediul unui comerț care crește zilnic și reșe dința consulilor europeni. *Manta* și *Esmeralda* sunt porturi de al doilea ordin. *Cuenca* și *Loja* sau *Loza*, sunt două orașele în Ecuadorul meridional.

Comerțul exterior abia trece de 60 milioane lei pe an.

Căile ferate se întind pe o distanță de 204 km.

PERU.

Se mărginește la Nord cu Ecuador; la Est cu Brazilia; la Sud cu Bolivia și la West cu oceanul Atlantic.

Suprafața totală este 1,049,270 km. p.

Este străbătut de la Nord la Sud de **Anzii Perului** care se întinde de la nodul *Loja*, până la nodul *Cuzco*.

Perul este udat, de cele două brațe principale ale Amazonului: *Apuramac* și *Maranon*, cari curg în direcțiunea de la Sud spre Nord.

Prin văi clima Perului este arzătoare, pe platouri însă devine temperată și constantă, făcând din această țară una din cele mai frumoase din lume.

Înainte de sosirea Spaniolilor, Peru era guvernat de *Incasii*, care atinsese un grad oare-

care de civilizațiune. ¹⁾ Intre anii 1525—1533 Pizare și Almagro cuceriră Perul, care rămase sub stăpânirea Spaniei. Prima încercare de a-și căpăta independența o făcu în 1780, dar fără reușită. A doua în 1826, când independența sa se recunoscu.

¹⁾ Locuitorii aborigeni ai celor două Americi, prezintă un tip a parte, constituind o anume rasă care se cheamă *rasa roșie*. Privită în general această rasă, prezintă în ambele continente, cam o aceeași formă, un acelaș tip, aceleași aptitudini și aproape aceleași obiceiuri. Din punct de vedere antropologic însă, rasa se subîmparte în mai multe tipuri, printre cari putem deosebi:

1) Tipul de la Nord care locuiește o parte din țările arctice și prin Nordul Canadei, dominând delta lui Mackenzie și țărmii golfului Hudson. Acest tip este foarte puțin american. El aparține mai cu seamă acelei familii de popoare cari locuiesc țărmii oceanului Glacial de Nord sub numirile de Eskmoși. Laponi, Samoezi, Ciuzi, etc. și pe cari uniformitatea climei ia uniformisat și pe dânșii. La acest tip se observă între altele, umerii feței ridicai, barba rară și ochii oblici, cu alte vorbe caracteristica tipului Mongolic. Această caracteristică se observă și la alte câte-va triburi aborigene în Canada cea-ce a făcut pe uni etnografi să creadă că pieile Roșii din America sunt mongoloide.

2) În partea de Sud a Americii prin Patagonia și Tara de foc, vegetează o rasă de oameni înapoiată cari se cheamă Patagoni, Fuegiani, etc.

Ei diferă de tipul general prin acea că sunt mai nalți, au toracele mai dezvoltate și craniul mai strâmt.

3) Tipul cel mai numeros, care locuiește cele 2 Americi de la Canada și până la Patagonia, presintă adevăratele ca-

Populațiunea totală este de 3 milioane loc.

Coasta oceanului Pacific este mai pretutindenidă și nisipoasă, dar văile Anzilor produc bumbac, zahăr, tutun, struguri, orez, chinchină și cauciuc. Pe platouri cresc cereale și se nutresc numeroase turme de oi.

ractere ale rasei roșii. Diferitele triburi, care 'l compune abia se deosebesc între ele prin limbă și prin câte-va mici și neînsemnate nuanțe. În genere această rasă ar fi fost susceptibilă de a se civiliza cu timpul, probă despre aceasta este faptul relatat de primii exploratori și cuceritori ai Americii, prin care ni se arată că înainte de 1492 existau două centre în fie-care din cele 2 Americi, împrejurul cărora gravita civilizația Roșie din ambele continente. Acestea erau Mexicul și Perul, dar înaintarea și înmulțirea crescândă și repede a popoarelor europene, a făcut ca rasa Roșie să se retragă și zi cu zi să dispară. O ură de moarte există între năvăliți în contra năvălitorilor, ură ce se datorează primelor cuceriri spaniole. În America de Nord pieile Roșii s'au redus, în special în Statele unite, la un număr așa de restrâns în cât existența lor se poate socoti. În America de Sud însă, după cum populațiunea albă n'a ocupat de cât țărmii celor 2 oceane, tot interiorul este dominat de numeroase triburi cari rătăcesc prin vastele câmpii de la Orenoe și până la La Plata. Pretutindenii ei duc aceeași viață, același sol, cam o aceeași climă, aceleași producțiuni, aceleași animale și deci aceeași rasă. Cei doi mari exploratori cari ne a făcut cunoscut în timpurile recente au fost D-ru *Crevaux*, care a fost ucis pe când scobora pe Pilcomayo și D-ru *Thouar* care a făcut două mari expedițiuni, una în basinul superior al fluviului La Plata și alta în basinul superior al Amazonului.

Peru posedă încă mine bogate de aur și de argint, apoi mine de cupru, mercuriu, huijie, salitră, borax, nitrat de sodă, etc. Prin insulele dupe coasta Perului s'a exploatat până mai anii trecuți cele mai bogate depozite de *guano*¹⁾ din lumea întreagă. Produsul lor trecea peste 80 milioane lei. Bogățiile vegetale sunt încă și mai importante. Se cultivă ast-fel cu succes porumbul, grâul, orzul, cafeaua, trestia de zahăr, cacao, tutun, bumbac, in și cânepă. Vinurile dupe dealurile lui Pisco sunt renumite chiar în Europa. Se mai produce mătase, pi-per, vanilie, orsoilă, o sumă de materii reșinoase, goma și diferite plante medicinale, mai cu seamă coaja de chinchină. Încă o bogăție a Perului sunt imensele păduri de aloes și alte esențe.

Lima, (101,500 loc.) situat la 22 km. de ocean, este capitala. A fost fondată de către Pizarre în anul 1535. Orașul este ud de micul râuleț *Rimac* și acoperit de o vegetațiune bogată. Posedă o universitate fondată de Carol Quintu.

Lima este unit prin drum de fier cu portul Callao.

Callao, (34,000 loc.) Situat imediat spre West, pe litoral servă de port al orașului Lima.

¹⁾ Cel mai bun îngrășământ. Astăzi aceste depozite sunt pe sfârșit.

Arequipa, (29,000 loc.) Situat în partea de Sud, este al treilea oraș din Peru. În apropiere se află teribilul vulcan *Misti*. *Islay* spre West îi servește drept port.

Cuzco, (18,000 loc.) Situat pe versantul oriental al Anzilor și anume pe Urubamba, unul din afluenții Amazonului, în special al brațului Apurimac. Acest oraș a fost fondat de către șeful Incașilor, Munco-Capac. Înainte de a fi cucerită de Pizarre, ea era capitala imperiului Incas. *Payta* și *Trujillo* sunt porturi secundare.

Comerțul exterior atinge țilra aproximativă de 50 milioane lei.

Anglia, Statele-Unite, Franța, Cile, Bolivia și Australia sunt țările care întrețin relațiuni comerciale cu Peru.

Această țară posedă deja o rețea de căi ferate pe o întindere de peste 2600 km.

B O L I V I A.

Se mărginește la Nord cu Peru și Brazilia, la Est cu Brazilia; la Sud cu republica Argentină și cu Cile și la West cu oceanul Pacific și cu Peru.

Suprafața este de 1,139,250 km. p.

Este străbătută prin centru de **Anzii Boliviei**, cari prezintă virfurile cele mai înalte din America de Sud, *Illimani* 7.314 m. și *Sorata*

6,550 m. Coasta udată de oceanul Pacific este aridă și acoperită de stînci. În partea orientală se află câmpii formate de afluenții Amazonului și în mică parte pustii.

Este udată de brațele care formează cursurile superioare ale râurilor *Parul* și *Madeira*.

În partea occidentală, la limita Perului, se formează lacul *Titicaca* (8,354 km. p.), care este situat la o înălțime de 3,808 metri, iar mai spre Sud lacul *Aullagas* (3,700 km. p.)

Clima Boliviei este arzătoare în partea orientală, dulce pe coasta Pacificului, temperată și chiar friguroasă pe platouri.

Este în genere foarte sănătoasă și uniformă ca și prin țările vecine.

Bolivia, numită și *Peru de sus*, a făcut parte din Peru și a suferit destinele acestei țări până la 1825, când se desfăcu și deveni republică.

Populațiunea abia trece de 1,443,000 loc.

Câmpiile orientale și văile munților sunt acoperite cu păduri întinse, pășuni frumoase și locuri fertile, unde crește trestia de zahăr, cafeaua, humbacul, cacaoș, porumbul, cauciucul și chinchina. Lângă acestea putem adăoga și *mateul*, faimoasa plantă a basinelui Paraguay, și *coca* foaia unui arbore, care posedă calități nutritive extra-ordinare. Se nutresc multe animale. Se gășesc mine bogate în aur, argint, mercuriu, cupru și staniu.

Sucre (15.000 loc.) Situat în partea de Sud a devenit de curând capitala republicei. Este înconjurat de trei munți. Imprejurimile sunt foarte roditoare.—*La Paz* (60,000 loc.) Situat spre Nord, în apropiere de Illimani. A fost altă dată capitala Boliviei.—*Potosi* (12,000 loc.) spre Sud de Sucre, oraș important.—*Cobija* este un mic port fără importanță, pentru că toate schimburile se fac prin portul peruvian *Arica*.

Comerțul exterior se ridică până la țifra de 50 milioane lei.

C I L E

Se coprinde de-a lungul Pacificului, între Bolivia și Argentina.

Supra-fața este de 753,216 km. p.

Este străbătută de *Anzii din Cile*, care-i formează limita spre Est, și cari prezintă vârfurile *Caballos* [5218 m.], *Aconcagua* [6970 m.] și altele.

Cursurile de apă din Cile nu sunt de cât niște torente fără importanță.

Se bucură pretutîndeni de o climă temperată. Pe înălțimi ea devine rece.

Cile scutură jugul Spaniei în anul 1810, dar numai în anul 1844 i se recumoseu independența.

Populațiunea totală trece peste 2,500,000 loc.

Sterilă în partea septentrională, Cile este fertilă în partea de Sud, unde se bucură de o climă temperată. Aci cresc cerealele și via. Animalele se înmulțesc prin pășunile Anzilor; iar flancurile munților sunt acoperite cu cele mai frumoase păduri. Dar ceea-ce constituie adevărata bogăție a acestui ținut sunt minele de cupru, de argint, de huilie și mai cu seamă depozitele de guano, care se mai exploatează încă prin insulele dupe coasta Pacificului și chiar pe stâncile dupe litoral. Industria se dezvoltă pe fie-care zi.

Santiago, [188,000 loc.] Este capitala. Acest oraș a fost fondat în 1541 de către cuceritorul Valdivia, pe un munte, în mijlocul unei regiuni care prezintă o prosperitate generală. Populația acestui oraș s'a îndoit în timp de 25 de ani.

Valparezo, [105,000 loc.] Spre Nord-West, este primul port al republicei și punct de oprire important pentru vasele care vin sau cari merg spre capul Horn.

Huasco, **Cochimba**, **Concepcion**, **Valdivia** etc., sunt toate niște porturi înfloritoare.

Comerțul exterior se urcă până la țifra de 350 milioane lei.

Anglia, Franța și Statele-Unite iau cea mai mare parte la acest comerț.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de 2963 km.

TRECEREA PE LA SUD

La Sud de Cile se întinde, până la extremitatea continentului, niște archipelaguri sterile. Aceste insule dimpreună cu Patagonia, care formează colțul meridional al Americii de Sud, sunt aproape impropii la ori ce cultură și acoperite de o populațiune încă sălbatică.

Intre Patagonia și Țara de foc se deschide strămoara *Magellan*, un canal lung și cotit, accesibil numai pentru vapoare. Din această cauză năvile cu pânze sunt nevoite să înconjure Țara de foc.

Pe drumul capului Horn se află un grup de insule sterile, *Falkland*, stăpânite de Englezi. Tot comerțul acestor insule constă în pescuitul balenei.

ARGENTINA

Se mărginește la Nord cu Bolivia și parte din Brazilia; la Est cu Paraguay Brazilia și Uruguay; la Sud-Est cu oceanul Atlantic; la Sud cu Patagonia, și la West cu Cile.

Suprafața 2,836,000 km. p.

Tot teritoriul acestui ținut prezintă aspectul unei câmpii, parte acoperită cu o vegetațiune abondantă, parte cu păduri, parte cu pustii nisipoase. Numai partea de West este acoperită

de ramurile Anzilor din Cile, cari se pierd în câmpie.

În partea de Nord, se întinde câmpia numită marele *Şaco*, străbătută de râurile Vermejo și Pilcomayo. Acest ținut a fost revelat științei de exploratorii Crevaux și Thouar.

Este udată de un fluviu important. **La Plata** (3700 km.) Acest fluviu este format din *Paraguay*, care ia naștere din platoul brazilian și care se unește cu *Parana*, dupe ce a primit de partea dreaptă pe *Pilcomayo* și pe *Vermejo*. Mai spre Sud, *La Plata* primește tot pe partea dreaptă pe *Salado*, iar la îmbucătura sa se confundă cu *Uruguay*, care ia naștere din *Siera do Maro* (Brazilia).

Clima temperată domină pe toată întinderea. Prin savanele din interior se observă o climă continentală. Ele sunt bântuite adese-ori de uragane. Pe litoral însă domnește clima maritimă.

Înainte de 1810, acest ținut forma colonia Buenos-Ayres, supusă Spaniolilor. În 1811 scăpă de jugul Spaniei și în 1815 se formă republica federală, care există încă și astăzi.

Populațiunea totală trece de 3,895,000 loc.

Emigrațiunea joacă un rol important în creșterea populației.

Pe coaste se produce fructe și cereale în abundență. Prin munți se găsesc mine de cupru și *argint*, iar interiorul este acoperit cu

bălți sărate, stepe imense și pășuni întinse, unde crește, sub conducerea sălbaticelor, turme numeroase de boi, cai și oi merinos, cari constituie adevărata bogăție a acestui ținut. Industria se dezvoltă prin orașele mari.

Buenos-Ayres (474,000 loc.) este capitala. A fost fundat în 1585 de către Mendoza și mai în urmăruin de Indieni. Așezat pe Rio de La Plata, la 320 km. distanță de la mare, el stă în legătură cu Bordeaux, Havre, Liverpool, Hamburg, Anvers etc. Este cel mai mare din debușeurile Americii de Sud. Afară de acesta găsim următoarele orașe importante.

Cordova (66.000 loc.) spre Sud-Est de marea lac; — **Mendoza** (20,000 loc.) în partea de Sud; — **Rosario** (51,000 loc.); — **Parana** (20,000 l.) (Bajada) port comercial pe țărmul stâng al fluviului La Plata. A fost altă dată capitala Uniunii.

Fluviul Rio de La Plata constituie calea navigabilă a acestui ținut.

Comerțul exterior atinge țifra de 550 milioane lei pe an. Franța și Anglia iau la acest comerț o parte preponderentă. Capitaliștii Englezi au organizat bănci și mai multe companii de căi ferate.

Imigrațiunea Europeană, și mai cu seamă cea germană, italiană și franceză, stabilește între statele de La Plata și Europa legături, cari măresc prosperitatea comercială.

Drumurile de fier ocupă peste 6,690 km. întindere.

U R U G U A Y

Se află coprins între Brazilia, la Nord; Argentina, de care se desparte prin râul Uruguay, la West; estuarul La Plata la Sud și oceanul Atlantic la Est.

Suprafața este de 169,800 km.

Intregul teritoriu este compus dintr'o câmpie, întreruptă cu mici coline și udată în partea de West de râul *Uruguay*.

Sub numele de «*Banda Orientală*», acest ținut făcea parte din colonia Buenos-Ayres. Către anul 1825, se încorporează la Brazilia până în anul 1828, când își câștigă independența.

Populațiunea totală este de 440,000 loc.

Singura bogăție a acestui ținut este creșterea vitelor: oi, boi și cai, cari se nutresc sub paza Indienilor prin pampasii din interior.

Monte-video ¹⁾ (104,500 loc.) Fondat în 1728 de către o colonie venită din insulele Canarii. Este așezat pe țărmul stâng al lui Rio de La Plata, la 185 kilometri mai jos de Buenos-Ayres. Capitala Republicei. Stă în legătură cu câte-va porturi europene.

Cele alte orașe sunt formate de curând. Până

¹⁾ San Filipe de Montevideo.

astăzi nici unul nu conține o populațiune care să atingă țifra de 10,000 locuitori.

Printre acestea se pot totuși cita următoarele:

Salto (5000 loc.), în partea de Nord pe fluviul *Uruguay*.

Artigas (5000 loc.) În partea orientală, pe micul fluviu *Yaguarao*, care 'i formează puțină limită despre Brazilia.

Mercedes (4000 loc.) pe Rio-Negro, afluent al fluviului *Uruguay*.

Maldonada (2000 loc.) Spre Est de Montevideo, port la Atlantica.

Fray-Bentos (1000 loc.) pe delta fluviului *Uruguay*. Fondat de un mare industrial din Hamburg, care a înființat aici o vastă fabrică de extract de carne.

Comerțul exterior apropie țifra de 200 milioane lei pe an. Franța figurează în primul rang.

Drumurile de fier ocupă aproape 600 km.

P A R A G U A Y

Se află coprins între Bolivia, la Nord; Brazilia, la Nord, Est și Sud și Argentina la West, de care se desparte prin *Pilcomayo* și *Paraguay*.

Suprafața este de 238,290 km. p.

Paraguay este singurul stat din America de Sud, care nu se atinge de mare.

Interiorul formează o câmpie accidentată cu mici platouri ondulate, acoperite cu păduri și pășuni și udată de numeroase râulețe, lacuri și bălți.

Paraguay a fost descoperit în 1526 de către Sebastian Caboto, și cucerit în 1536 de Alvara Nunez. Fu ocupat mai întâi de Spanioli, apoi cedat Portugezilor în 1750, apoi restituit Spaniolilor în 1787 și în 1809 se resculă, însă numai în 1844 deveni îndependent.

Populațiunea este de 460,000 locuitori.

Produce porumb, manioc, tutun, ceaiul de America (matè) etc. Pădurile sunt imense. Se nutresc multe animale.

Aceste din urmă constituie aproape exclusiv bogăția republicei.

Asuncion (25,000 loc.), așezat la confluența lui Paraguay cu Pilcomayo, este capitala. Orașul a fost rezidit de dictatorul Francia. Stă în legătură cu Buenos-Ayres prin fluviul La Plata.

Cele alte orașe cari s'au ridicat în urmă și cari progrosează zilnic, sunt: *Carapegua* (15,000 loc.) *San-Pedro* (12,000 loc.) *Concepcion* (11,000 loc.) situate pe La Plata, *Villa-Rica* (10,000 loc.), *San-Estanilas* (7000 loc.) și altele în interior.

Comerțul exterior nu trece peste țifra de 15 milioane lei pe an.

Drumurile de fier ocupă o întindere de 75 kilometre.

B R A Z I L I A

Se mărginește la Nord cu Columbia, Venezuela, cele trei Guiane și oceanul Atlantic; la Est cu oceanul Atlantic, la Sud-Est cu Uruguay, Argentina și Paraguay și la West cu Bolivia, Peru și Ecuador.

Suprafața este de 8,337,200 km. p.

În partea de Nord, Brazilia este dominată de masivul Guianelor; iar pe litoral de un sistem complex, format din mai multe lanțuri neregulate, cari se prelungesc de la capul San-Roque și până la Montevideo.

Ținutul coprins între cele două masivuri, prezintă aspectul unei vaste câmpii, formată de cursul **Amazonului** (5710 km.) și a numeroșilor săi afluenți. Acest fluviu isvorăște din nodul Cuzco (Anzii Perului) prin două brațe; curge mai întâi spre Nord până ce ese din munți; apoi se îndreptează spre Est până la îmbucătura sa. Cursul său este de 57,108 km. Este cel mai mare fluviu dupe continent. Primește de partea stângă pe *Yapura* și pe *Rio-Negro*; iar de cea dreaptă pe *Javari*, *Iurua*, *Purus*,

Madeira, Tapajos și Tocantimul, cu care se întâlnește la îmbucătură.

Cele alte fluvii eari udă Brazilia sunt: *Paranáhíba, Parahíba și San-Francisco*, care se varsă în Atlantică.

Partea de Nord și din centru suferă o climă caldă, cea dupe litoral suferă o climă maritimă, care se răcește cu cât înaintăm spre Sud.

Brazilia a fost descoperită de Alvarez Cabral în 1501 și declarată curând în urmă ca colonie portugeză, până în anul 1808, când deveni independentă sub un membru din familia Braganța, care domnea în Portugalia.

În anul 1890 se iscă o revoltă în urma căreia Brazilia deveni republică.

Populațiunea totală este de 14,602,000 suflete.

Fecunditatea solului și varietatea climei acceptă toate culturile. Cele mai importante sunt *Cafea*, trestie de zahăr, cacaoș, tutun, vanilie, giroflă, indigo, plante medicinale etc.

Orezul și porumbul constituie nutrimentul indigenilor. În partea de Sud se produce grâul, ceaiul american (maté), precum și plantele europene. Pădurile abundează în lemne de construcțiune, de tinctură, în esențe rășinoase, cauciuc, etc.

Creșterea vitelor se practică pe o scară nu tocmai întinsă.

Minele Braziliei sunt de o bogăție și abundență cari sfidează slabele resurse ale exploatațiunei. Se exploatează deja *aur* pentru 15 milioane lei; *argint* pentru 10 milioane; *diamante* pentru 30 milioane. Aceste cifre aproximative variază cu timpul. *Fierul, cupru și marmura* se găsesec prin regiunile muntoase. De câți-va ani s'a descoperit mine de huilie, cari vor scuti Brazilia de tributul ce plătește la străini. Se găsește și platină.

Industria este înapoiată. Afară de câte-va cuptoare unde se topește fierul mai cu seamă, câte-va fabrici pentru bumbac și alte manufacturi cari sunt concentrate prin porturile cele mari, industria Braziliei se mărginește la fabricarea obiectelor de prima necesitate.

Rio de Janeiro (410,000 loc.). Capitala Braziliei. Este un oraș european. Port vast și sigur. Comerț întins cu mare parte din porturile mari ale Europei. Cele alte porturi sunt:

Bahia (San-Salvador, 140,000 loc.) Fondat în 1549. Este al doilea port al republicei, situat pe un promontoriu, la îmbucătura micului fluviu Paraguassu. Este deja un oraș european care exportă mai toate produsele provinciei.

Pernambuco (130,000 loc.) Fondat în 1532, și situat ceva mai la Sud de Capul San-Roque. Al treilea port al Braziliei.

San Luiz de Maranhao (35,000 loc.) Port de

a treia mână, situat pe litoralul septentrional, la îmbucătura micului fluviu Grahaju.

Para (Belem, 40,000 loc.) Situat spre West de precedentul, pe țărmul drept al estuarului format de Tocantin.

Porto-Alegre (40,000 loc.) și **Rio Grande** (20,000 loc.) sunt cele două porturi ale provinciei Rio Grande do Sul.

În centrul Braziliei, pe partea superioară a basinului Amazonului, se află o regiune imensă acoperită cu păduri încă virgine și locuită de triburile indiene, cunoscute sub numele generic de Guarani. Această regiune se numește **Matto Grosso**.

La Nord de aceasta se ridică regiunea propriu zisă a **Amazonului**, joasă, pe alocurea mlăștinoasă, acoperită cu ierburi, oferind aspectul adevăratelor pampas și foarte locuită de triburi indiene. Această regiune se întinde până la picioralele masivului Guianei.

Spre Sud-Est în fine se întinde o regiune accidentată, brăzdată de numeroase cursuri de apă și bogată atât în vegetațiune cât și mai cu seamă în mine. Din această cauză poartă numele de **Minas Geraes**.

Comunicațiunile interioare sunt încă imperfecte. Amazonul și cu afluenții săi joacă un rol important în ceea ce privește transportul de mărfuri. Câte-va sutimi de bărci și câte-va

zecimi de vapoare, călătoresc încărcate sau deșerte, între portul Belem și Rio Negro. Afară de astea Brazilia mai posedă pe coaste și vreo 8,500 km. drumuri de fier.

Comerțul exterior atinge țifra de 100 milioane lei pe an.

Anglia, Franța, Statele-Unite și Portugalia joacă un rol principal.

GUIANA

Se mărginește la Nord cu oceanul Atlantic, la Est și Sud cu Brazilia și la West cu Venezuela.

Supra-fața totală trece de 460,000 km. p.

Este o țară muntoasă, acoperită cu platourile sistemului **Parim**, încă nu destul de bine cunoscut.

Este udată de câte-va fluvii mici și fără importanță: *Essequiba*, *Corentin*, *Maroni* etc., cari curg de la Sud spre Nord.

Domină clima tropicelor, adică: iarna cu ploi torențiale și vara cu căduri arzătoare.

Prin secolul XVII acest ținut se coloniză mai întâi de Francezi, apoi de Englezi și de Olandezi.

Astăzi cele trei națiuni stăpânesc fiecare câte-o porțiune.

1) **Guiana Engleză**, care ocupă partea occidentală, între Venezuela și Guiana Olandeză.

Supra-fața este de 221,243 km. p.
Populațiunea este de vre-o 277,000 loc.
Produce trestie de zahăr, cafea, cacaoș, bum-
bac și păduri.

Nutrește multe animale.

Georgetown, (49,000 loc.), oraș industrios
este capitala coloniei. Stațiune importantă în-
tre America de Sud și Antile.

Noul Amsterdam (8.000 loc.) Port secundar.

2). *Guiana Olandeză*, care se coprinde între
Guiana engleză și cea franceză.

Supra-fața este de 119,321 km. p.

Populațiunea este de 66,000 loc.

Conține plantațiuni frumoase. Produce cafea,
cacaoș, trestie de zahăr, bumbac, orez și ba-
nani.

Paramaribo (25,000 loc.) este capitala colo-
niei. Port bun și oraș industrios.

3). *Guiana Franceză*, care ocupă partea orien-
tală, și se desparte de Guiana Olandeză prin
fluviul Maroni.

Supra-fața este de 121,413 km. p.

Populațiunea nu trece peste 27,000 loc. Pro-
duce cafea, trestie de zahăr, giroflă, cacaoș.
puțin bumbac și diferite plante medicinale. S'a
descoperit mine de aur.

Cayenne (8,000 loc.) este capitala coloniei.
Altă dată celebru ca loc de deportațiune.

TABLA DE MATERII

Pag.	3	Africa	Cap. I.	Situațiune
»	17	»	Cap. II.	Populație
»	19	»	Cap. III.	Fase istorice
»	24	»	Cap. IV.	Africa Septentr.
»	42	»	Cap. V.	Africa Centrală
»	49	»	Cap. VI.	Africa Occidentală
»	62	»	Cap. VII.	Africa Meridională
»	69	»	Cap. VIII.	Africa Orientală
»	75	Asia	Cap. I.	Situațiune
»	91	»	Cap. II.	Fase istorice
»	95	»	Cap. III.	Asia Occidentală
»	114	»	Cap. IV.	India
»	121	»	Cap. V.	Indochina
»	127	»	Cap. VI.	China
»	141	»	Cap. VII.	Coreea
»	142	»	Cap. VIII.	Japonia
»	147	»	Cap. IX.	Rusia asiatică
»	160	Oceania	Cap. I.	Situațiune
»	166	»	Cap. II.	Fase istorice
»	169	»	Cap. III.	Malaesia
»	177	»	Cap. IV.	Melanesia
»	186	»	Cap. V.	Polinesia
»	192	America de Nord	Cap. I.	Situațiune
»	202	»	Cap. II.	Fase istorice
»	207	»	Cap. III.	Canada
»	214	»	Cap. IV.	Statele Unite
»	228	»	Cap. V.	Mexicul
»	233	America Centrală	Cap. I.	America centrală
»	246	America de Sud	Cap. I.	Situațiune
»	253	»	Cap. II.	Fase istorice
»	256	»	Cap. III.	Columbia
»	259	»	»	Venezuela
»	261	»	»	Ecuador
»	263	»	»	Peru
»	267	»	»	Bolivia
»	269	»	»	Cile
»	271	»	»	Argentina
»	274	»	»	Uruguay
»	275	»	»	Paraguay
»	287	»	»	Brazilia
»	281	»	»	Guianele